

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

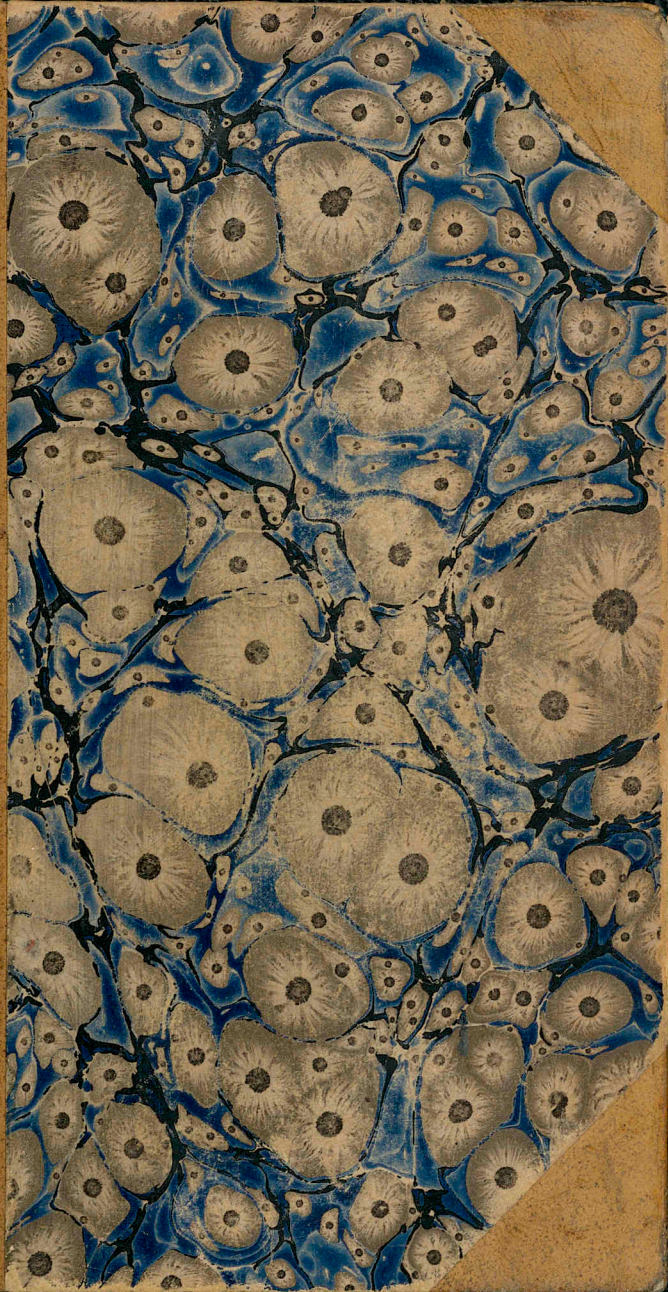
Forfatter(e) Author(s):	Malling, Mathilda.; [overs. af Johs. Marer].
Titel Title:	<u>Eremitage-Idyllen : Interiører fra 1750'erne</u>
Udgavebetegnelse Edition Statement:	2. Opl.
Udgivet år og sted Publication time and place:	København : Det Nordiske Forlag, 1896
Fysiske størrelse Physical extent:	vi, 198 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

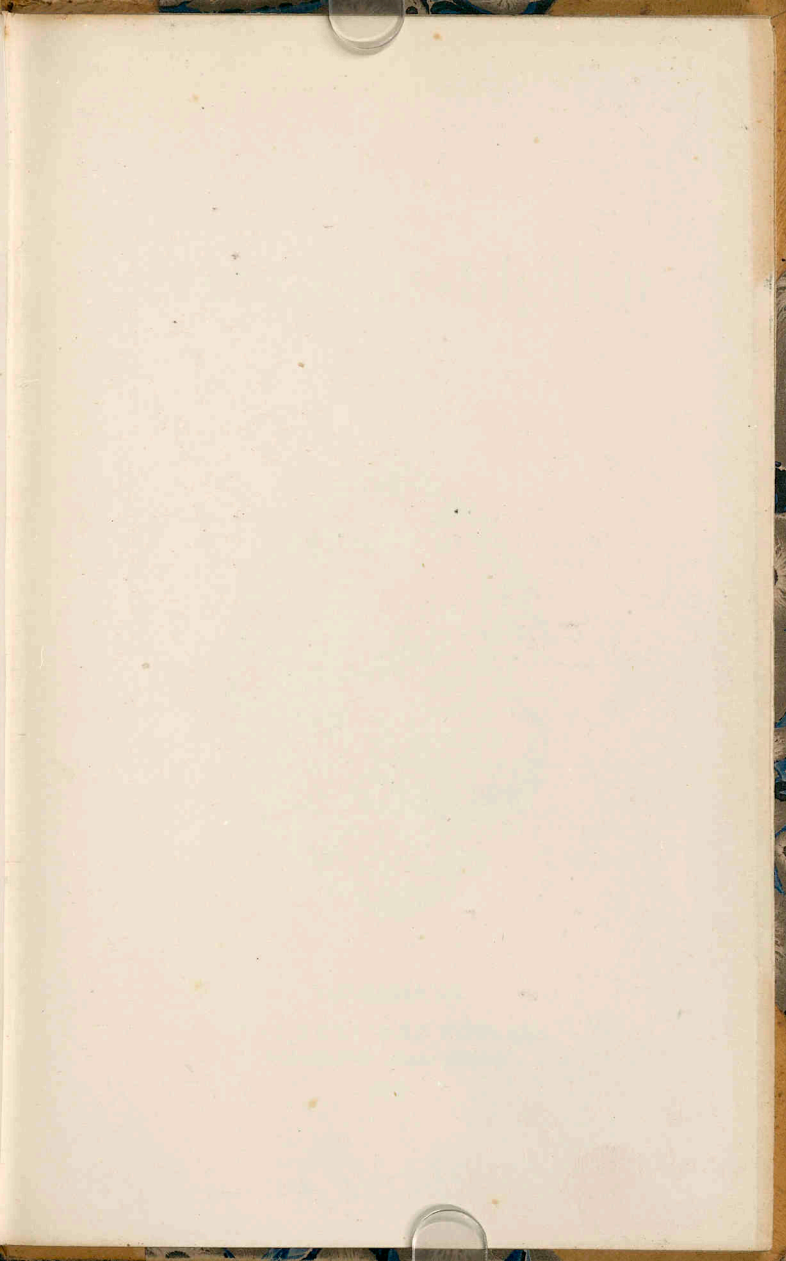

57. - 213.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130024102387

MATHILDA MALLING

Eremitage-Idyllen

ANDET OPLAG

KØBENHAVN

DET NORDISKE FORLAG

BOGFORLAGET: ERNST BOJESEN

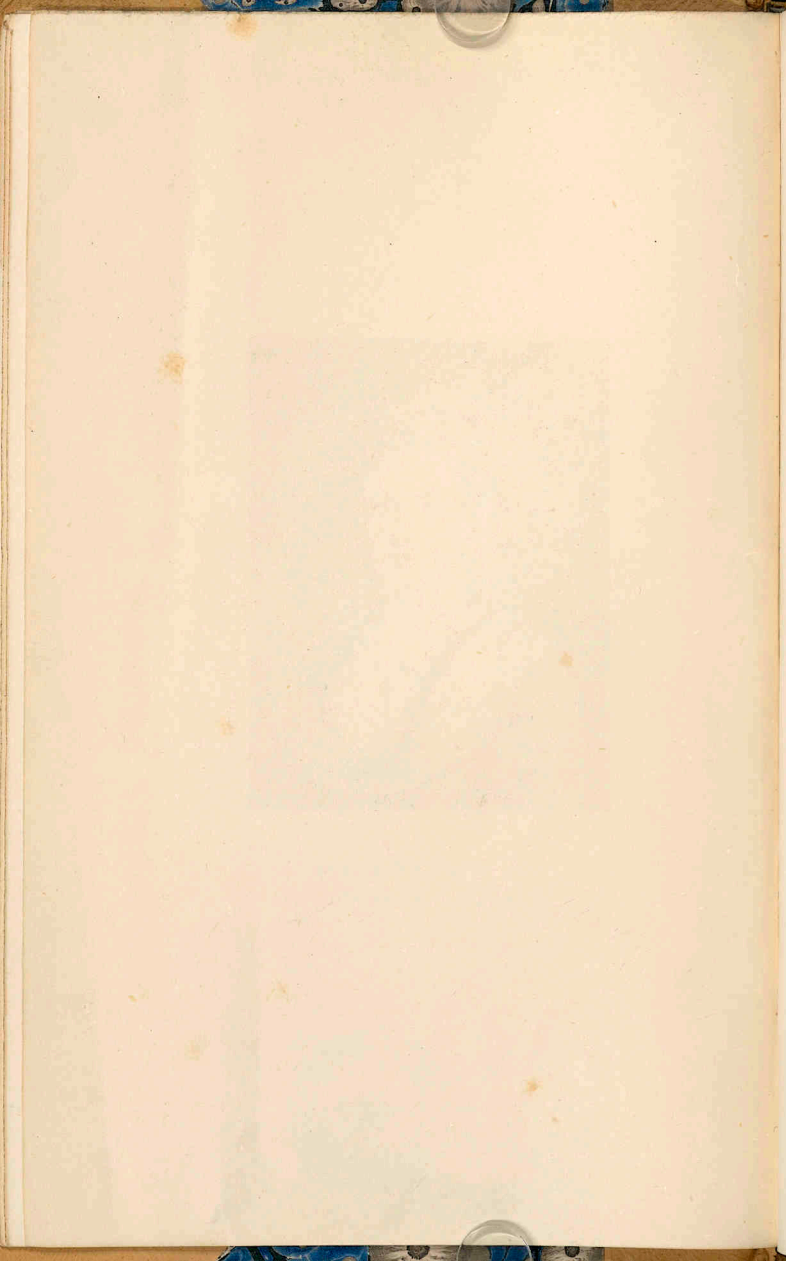
1896

EREMITAGE-IDYLLEN

MME D' HOUDETOT

Née en 1730. Morte en 1813

MATHILDA MALLING

EREMITAGE-IDYLLEN

INTERIØRER FRA 1750'ERNE

Il était écrit que je ne devais
aimer d'amour qu'une fois en ma vie.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“)

ANDET OPLAG

KØBENHAVN

DET NORDISKE FORLAG

BOGFORLAGET: ERNST BOJESEN

1896

A faint, circular stamp or watermark is visible at the bottom of the page, containing text that is difficult to read but appears to be related to the publisher or a library.

GRÆBES BOGTRYKKERI

Denne lille Bog maa ikke opfattes som et Slags pretentiøst Forsøg paa at forklare og end yderligere kommentere Rousseaus ejendommelige og for ham selv saa vigtige Forhold til Madame d'Houdetot. I det hele taget har jeg ikke indladt mig paa nogen som helst mere indgaaende Skildring af Rousseau; jeg har af hans rige og væxlende Fysionomi kun søgt at gengive de „idylliske Træk“. Jeg har — hvad han selv udtrykkelig siger, at han aldrig har villet gøre — tegnet ham „i Profil“, ja, i halv Profil; den Mand, som afslører sig selv i sine „Confessions“, er saa vældig, at han øjeblikkelig vilde bryde Idyllens spinkle Ramme, blot han satte Foden indenfor den. Ja, jeg ser, at hans store Navn alene allerede fylder altfor meget. Men jeg — som vel de fleste — har en Tidlang været meget optagen af „Confessions“; Selskabet og Begivenhederne paa Checrette

i Sommeren 1757 interesserede mig, jeg lod min Fantasi frit forfølge et bestemt givet Spor, og jeg fandt en Glæde i at nedskrive mine Fantasier. Det er det hele.

Det dannede Selskab i 1750'erne var endnu i yderste Grad frivolt, køligt og rationalistisk, ganske som Regentiden havde opfostret det. „L'homme sensible“, saadan som Rousseau skabte det, er endnu ikke optraadt paa Scenen; det er først fuldt færdigt i 1780'erne. Men de ti Aar, som ligger mellem 1750 og 1760, er — om jeg saa maa sige — det sentimentale Gennembruds Periode. 1761 udkommer „La Nouvelle Héloïse“ — den Bog, som i det næste halve Aarhundrede bliver Kærlighedens og Følelsens Evangelium, den Norm, hvorefter hvert Forhold mellem Mand og Kvinde ganske uvilkaarligt kommer til at rette sig, det Mønster, som bestemmer Stilen for alle Kærlighedsbreve. Og allerede 1762 har Forfatteren i „Émile“ præciseret de Regler, hvorefter det nye Menneske kan og bør opdrages

Hvad de historiske Personer angaar, jeg lader optræde her i Bogen, er jo baade Rousseau og hans Veninde og Fjende Madame d'Épinay tilstrækkelig velbekendte; men om de øvrige véd jeg desværre ikke stort mere end det, man lejlighedsvis faar at vide om dem i

III

Beretningerne om og af de to Førstnævnte. Vi véd saaledes, at Madame d'Houdetot, født Mademoiselle de Bellegarde, har inspireret saa godt som hele „La Nouvelle Héloïse“, og at Rousseau delvis bestemte sig til at nedskrive sine „Confessions“, fordi han overfor Samtiden og Efterverdenen ønskede at klarlægge sit Forhold til hende og hendes Kreds. Men i Julie er hun saa godt forklædt, at vi kun sjældent med vore Nutidsøjne kan skimte hendes Træk under Masken eller skønne, hvilke Sider af hendes Personlighed, Forfatteren fortrinsvis har villet fremstille; og i „Confessions“ findes der kun en flygtig Skildring af hende, udført med en Elskers sværmeriske, maaske ofte overdrevne Æmhed og bestandig afbrudt af Reflexioner eller mer eller mindre lidenskabelige og patetiske Udbrud. Madame d'Épinay taler ikke meget om sin Svigerinde — hun anser hende øjensynlig for at være hende selv underlegen i alle Henseender. Saa har vi (jeg taler her kun om Samtidens Vidnesbyrd og endda kun om dem, som har været tilgængelige for mig) et Par ret karakteristiske Smaatræk og Ytringer af hende, som Diderot, Marmontel o. a. har bevaret i anekdotisk Form, nogle Breve, Rousseau har skrevet til hende, og de faa

Lejlighedsdigte, hun selv har forfattet — mest lyrisk-erotiske, henvendte til Saint-Lambert (f. Ex. det smukke Huitain, som jeg har tilladt mig at indlægge i Slutningen af Kap. XIII: „Vers pour le départ de M. de Saint-Lambert qui alloit à l'armée (1757)“; endelig genfinder vi hendes Navn i Begyndelsen af dette Aarhundrede hos Madame de Rémusat, der har kendt hende som gammel og med en vis ærbødig Kærlighed endnu taler om den ejendommeligt indtagende Blidhed, som bedaaede hendes Samtid, overlevede Revolutionens Storme og endnu i hendes Alders Høst, ja, Vinter var i saa høj Grad særegen for hende. Men alle Vidnesbyrd om hende stemmer paa en saare mærkelig Maade overens. „Quelle jolie âme!“ er det Udbrud, som bestandig kommer paa hendes Samtids Læber, naar Talen er om hende. Ingen, ikke engang den strænge og sippede Madame de Rémusat har nogensinde et dadlende Ord for hendes og Saint-Lamberts illegitime Kærlighed, der jo ogsaa adledes gennem et halvt Aarhundredes Samliv, og som tilmed respekteredes af Monsieur d'Houdetot. Ja, selv Rousseau, som ellers saa strængt holder paa Ægteskabets Hellighed, og som her tilmed var interesseret Part i Sagen, har ikke et fordøm-

mende Ord for disse to Mennesker: „S'il faut pardonner quelque chose aux moeurs du siècle,“ siger han i „Confessions“ i Anledning af dette Forhold, „c'est sans doute un attachement que sa durée épure, que ses effets honorent et qui ne s'est cimenté que par un estime réciproque“.

Om Saint-Lambert véd jeg endnu mindre end om hans Veninde, Han bedømmes højst forskelligt af sin Samtid; han har sikkert været noget kølig og konventionel i alle Forhold med Undtagelse af det, der bandt ham til Madame d'Houdetot, og han var som Forfatter langt fra genial. Men han har været en uafhængig og tænkende Mand, selvstændig og stolt, „countrybred“; han havde ingen Smag for Hoflivet og — hvad der var højst usædvanligt hos det attende Aarhundredes Franskmand — han satte Pris paa det, som han et Sted kalder „la vie libre et innocente des châteaux“. Jeg kunde fristes til at sige, at han ofte mere ligner en Englænder end en Franskmand. Han er ogsaa — midt i Voltaires Glansperiode — meget stærkt paavirket af engelsk Poesi; ikke alene beundrer han Cowley og sværmer for Thomson, men han er tilmed i Stand til at vurdere Spencer og Dryden. I sin ærlige Kærlighed til Naturen forstod

VI

Forfatteren af „Les Saisons“ Rousseau, og deres Sympati for hinanden har ganske sikkert — i det mindste for en Tid — været stærk og ægte.

Monsieur Dupin de Francueil er som George Sands Bedstefader den i denne Kreds, der næst Rousseau og Madame d'Épinay bedst er kendt af Efterverdenen. Han saavel som de øvrige Bipersoner staar imidlertid Bogens Handling saa fjern, at jeg ikke finder Anledning til her at omtale dem særlicg. For imidlertid i selve Fortællingen at undgaa Forklaringer og Redegørelser angaaende Familieforhold, Alder o. desl., har jeg i Slutningen af Bogen tilføjet et Par kortfattede biografiske Data og andre Oplysninger — saa godt jeg selv har kunnet samle dem.

København, den 27 Marts 1896.

MATHILDA MALLING

I.

Dévoré du besoin d'aimer sans
jamais l'avoir pu bien satisfaire,
je me voyais atteindre aux portes
de la vieillesse sans avoir vécu.
— — — J'étais ivre d'amour
sans objet.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“).

Solen sank stille bag Montmorencyskovens høje Kastanietræer. Jean-Jacques Rousseau, der laa i Græsset, saa' ligesom forbavset op fra Noterbogen og rejste sig halvt op paa Albuen. Han løftede Hovedet og smilede, medens hans Blik gled hen over de lysegrønne Trætoppe. Engang imellem bevægede han Læberne, som om han talte. Saa stak han Blyanten i Vestelommen og lagde sig sukkende, saa lang han var, paa Ryggen med Hænderne foldede under Hovedet.

For vistnok hundrede Gang den Foraarsdag drømte han sig atter tilbage til sin frie og sorgløse Ungdoms *Charmettes*. For disse Øjne, som nu saa vidtaabne stirrede op mod Nordfrankrigs lyse Aftenhimmel, fremmanedes

— en for en — de unge Kvinder fra Savoyen og Italien, som han i sin Tid nogle korte Øjeblikke havde sværmet for og tilbedt. Som en spirende Vaar, fuld af Løfter om en Sommer, der aldrig skulde komme, var den ene efter den anden af dem traadt ind i hans Liv og atter sagte gledet ud af det. Engang havde Vaaren heddet Mademoiselle Galley, en landlig schweizisk Vaar med leende blaa Øjne og røde Kinder, med Fichu'en ærbart knyttet over Barmen, med Kirsebær i Munden og Kirsebær i Forklædet — Kirsebær, han aldrig kom til at smage! Et andet Aar hed Vaaren Mademoiselle de Breil — en kølig Vaar, hvid som Sneen paa Savoyens Alper, utilgængelig, stiv, i piemontesisk Hofdragt. Saa var der Madame Basile, en kysk og blomstrende Vaar med Duggslør over Roserne, og saa var der Zulietta — Venedigs solrige, fristende, vidunderligt skønne, men lunefulde Vaar, berusende som Champagne i Solskin... Han mindedes dem alle, deres unge Stemmers Klang, deres unge Øjnes Glans, og endnu engang, ensom som han var, følte han sit Hjerte gennemstrømmes af den Tyveaariges Varme af hele sit svundne Livs heftige og lidenskabeligt fordringsfulde Længsel efter en Kjærlighed, som han saa ofte havde anet, men aldrig følt.

Han mindedes endnu de to unge Veninder, sammen med hvem han engang havde tilbragt én eneste, men uforglemmelig Sommerdag i Alperne. Den lille blonde Schweizerfrøken, saa bly og saa naturlig, saa ligefrem og kærlig, og hendes skælmske, muntre Kammerat. Han mindedes deres klare Latter og glade Øjne og den ukunstlede Venlighed, hvormed de delte deres landlige Middag med ham, den Fremmede, og han huskede Rideturen med dem om Aftenen nedad Bjergets Zigzagsti . . .

Han lukkede Øjnene. Men dog saa' han lige tydelig disse to smaa søde, smilende Ansigter under Linonshuerne. Og i Tankerne kaldte han, som saa ofte før, den ene unge Pige *Julie* og den anden *Claire*.

Aftenklokkerne i Deuil begyndte at ringe. Rousseau rejste sig; her dybt inde i Skoven var det nu næsten helt mørkt. Han tog den skindkantede, spidse Bondehue op og Noterbogen, som endnu laa opslaaet i Græsset, og gav sig til langsomt at gaa henad den halvt tilgroede Sti.

Aldrig havde han saa lidenskabeligt og saa bevidst som i dette Foraar — det første, han i mange Aar havde tilbragt i Ensomhed

og udenfor Paris — følt sin gamle Længsel efter Kærlighed og Lykke paany blusse op. Hverken Samlivet med hans Thérèse eller den intime Omgang med en saa dannet, elskværdig og højt begavet Veninde som Madame d'Épinay havde nogensinde helt formaaet at dæmpe denne hans brændende Attraa efter engang at komme til at eje en Kvinde, til hvem han kritikløst og uden Savn kunde give sig hen med hele sin Sjæl.

Angst og bange følte han, hvordan han for hver Dag, der gik, mere og mere nærmede sig sit Livs sørgelige Efteraar, og endnu var hans Drømmes Elskede aldrig traadt indenfor hans Hjertes Dør. Skulde han, som i sine egne Tanker — og vel ogsaa i andres — maatte kunne forstaa at vurdere og nyde Kærlighedens store Herlighed fremfor alle sin Samtids Mænd, skulde han være tvungen til at lukke sine Øjne, førend han i et uvilkaarligt, modstandsløst og alt besejrende „jeg elsker dig“ havde lagt hele sin Sjæls rige, af ham selv endnu næppe anede Skatte for en tilbedt og forstaaende Kvindes Fod? Han vaandede sig ved Tanken om, at Livet i sin ubønhørlige Haardhed virkelig skulde ville nægte ham denne eneste store Naade, i Sammenligning med hvilken alt andet nu forekom ham fattigt og værdiløst. Overfor den Berømmelse, Navn-

kundighed og Ære, som han efter alt at dømme mærkede nærme sig ham sikkert om end langsomt, følte han sig ligegyldig: hans stakkels, lidenskabelige, udhungrede Hjertes Begær efter Kærlighed fortærede ham.

Han rettede sig og foer med Haanden utaalmodig hen over Panden — vred paa sig selv, næsten ydmyget over, at denne Længsel efter en Kvinde, som han kunde komme til at elske, i den Grad kunde pine og enervere ham. Han var jo dog en Mand, som havde sat sig andre Maal for sin Tilværelse end at vinde Kvinders Kærlighed. Han, som saa bittert og heftigt bebrejdede sin Tids Mænd, at de udelukkende gik op i erotiske Interesser, og som ansaa' sig selv for at være den eneste frie Mand i hele sin Kreds, han skulde lægges i ganske de samme Lænker, lyde ganske de samme Love, drages mod det samme Maal, overensstemmende med Naturen og uimodstaaeligt, som Jærnet drages mod Magneten — en Kvinde.

Han fremskyndede sin Gang og gik nu hurtigt henad den Vej, der førte til Eremitagen. Han længtes pludselig hjem til sit Arbejde, til sit Skrivebord, og medens han gik, prøvede han paa at frigøre sig for sine Fantasier fra før og koncentrere sine Tanker paa sin Bog om „De politiske Institutioner“, til hvilken

han allerede længe havde samlet Materiale, og som han agtede at gøre til sit Livs literære Stovværk. Men lidt efter lidt — ved en eller anden Ideassociation, maaske blot ved at betragte Aftenhimlen, som lige for ham ude i Horisonten nu fra Solnedgangens Rosa gik over i svagt Blegrodt og klart Blaåt — gled hans troldbundne Tanker atter ind i Romanen. Ligesom for lidt siden drømte han sig atter tilbage til Schweiz, til Genfersøens Bred, til det smilende Clarens, hvor Baadene i Sommeraftenerne vugger paa mørknende Vand, og de hvidkalkede Bøndergaarde med Svalegange udenpaa ligger hyggeligt ved Foden af Vinbjergene i Platanernes Skygge. Til Genfersøen, dér hvor Saint-Preux ensom paa Klippen ved *la Meillerie* læser Brevet fra Julie . . .

Julie — altid Julie! Atter og atter vendte hun tilbage i hans Tanker — Vaarens og Naturens drømte Barn med sine milde, dybe, alt forjættende Øjne, sit søde og skælmske Smil, slank og fin, god og dydig og ung, en lydigt lyttende Discipel, en øm, uskyldig og dog lidenskabelig Elskerinde, stolt, ædel og varm som Abailards Héloïse!

Han sukkede, skød Huen op i Panden og aabnede utaalmodig den lille knirkende Laage, som førte ind til Eremitagen.

I Gaarden nedenfor Trappen stod Thérèse og samlede Vasketøj sammen, som havde hængt til Tørring paa Hvidtjørnshækkene. Hun nikkede blot til ham — aldrig havde hun forekommet ham saa kedelig, saa tarvelig og interesseløs som i Aften.

— Vi har ventet med Aftensmaden, Monsieur! sagde hun med sin slæbende, ret behagelige Stemme, det eneste, der adlede hendes simple og yderst ukorrekte Sprog. Han nikkede og gik videre uden at svare hende eller standse. Hun saa' efter ham med et langt Blik.

I det tarvelige Opholdsværelse, der blev brugt baade til Dagligstue og Spisestue, gik Husets Herre endnu længe op og ned ad Gulvet, medens Thérèse og Madame Le Vas-seur dækkede det simple Aftensbord. Der var Lammekoteletter, grovt Brød, Mælk, Honning og Ost, en Flaske rød Landvin og saa den uundgaaelige Suppe. De satte det alt-sammen skødesløst og sjusket paa det ovale, polerede Bord, der stod uden Dug midt i Værelset. Da det hele var i Orden, tændte Thérèse et Tællelys i en høj Broncestage, som hun satte foran Rousseaus Kuvert, og dér lagde hun ogsaa Lysesaxen.

— Lad os saa spise, sagde hun paa sin faamælte, stilfærdige Maade.

Hendes Herre havde ingen Appetit i Aften. Efter at have spist Suppen skød han Tallerkenen fra sig og begyndte igen med Hænderne paa Ryggen at vandre frem og tilbage langs med Vinduerne i det svage Dagslys.

Den Ild, som Thérèse nylig havde stegt Koteletterne ved, brændte endnu paa det store aabne Ildsted. Rousseau kastede et Par friske Stykker Brænde paa Baalet, stod en Stund og saa' adspredt paa, hvordan Flammen med en stærkt knitrende Lyd begyndte at tage fat i dem, vendte sig derpaa om og gik pludselig ud gennem den nærmeste Dør. De to Kvinder drejede langsomt Hovederne og saa' efter ham med et sløvt, misbilligende Blik.

— Det kan ikke blive længe ved paa den Maade, Thérèse, sagde den gamle Kone med Vægt og skænkede paany i sit Glas.

— Hvad for noget, Moder?

— Han er naturligvis gal, splittergal! sagde hun bestemt og kom med Kniven en stor Klump Smør paa det tykke Stykke Brød, hun holdt i Haanden. En af Dagene bryder det løs, Thérèse!

— Aa, Moder . . .

— Ja, ja, det har jeg nu altid sagt . . . Og de begyndte igen, stille og ligegyldige, at tygge paa deres Ost og Brød.

Da Thérèse havde taget af Bordet, kom

Rousseau ind igen. Han gik nu rankere, hans Øjne straaledede, og han smilede nervøst, lidt genert, medens han gik hen til Ilden.

— Aa, Thérèse, sæt Lyset paa Bordet herhen . . .

I Haanden havde han en lille tarvelig Læderportefølje, som han nu lagde ved Siden af sig. Han tog et tykt haandskrevet Hefte ud deraf, koket sammenheftet med et blaadt Silkebaand, og sagde — lidt forceret og med det samme nervøse Smil — idet han vendte sig om mod de to Kvinder:

— Madame Le Vasseur og Thérèse — kunde I have Lyst til at høre, hvad jeg har siddet og skrevet sammen i de sidste Maaneder? . . .

— Aa, det gør De os rigtignok en stor Ære med . . . Madame Le Vasseur tog geskæftig sit smudsige Strikketøj og satte sig til rette i Lænestolen paa den anden Side af Baalet. Skynd Dig, Thérèse, raabte hun ud i Køkkenet til Datteren, som støjende ordnede Fajancetallerkenerne paa Hylden.

Thérèse tog et Par sorte Silkestrømper, som hun betragtede nøje, idet hun stak Fingrene ud gennem Hullerne, og satte sig paa Halmstolen ved Siden af sin Herre. Rousseau pudsede omhyggeligt Lyset og rømmede sig, medens han nervøst bladede i Hefterne.

Det var Begyndelsen af „*La Nouvelle Héloïse*“ — Saint-Preux' første Brev til sin Elskede.

Han læste videre — hele første Del af denne Roman om Trods og Underkastelse, om Længsel og Kærlighed til Døden, som han i de tidlige Vaarnætter, medens Sneen smæltede i Montmorencydalen, og Træerne knoppedes i Skovene omkring Chevrette, havde digtet eller rettere sagt gennemlevet med hele sin Sjæl, og som han nu i den sidste Tid havde givet Form og Udtryk. Paa det fineste, guldkantede Papir havde han nedskrevet sit Værk, tørret Blækket med Azur- og Sølv sand og heftet Arkene sammen med blaa og lyserøde Silkebaand. Den strænge Morals, Simplicitetens og Naturens ubøjelige Apostel havde her tilladt sig alle mulige Koketterier og Rechercher — intet kunde være godt eller fint nok til hans Julie! Ømt og varsomt tog han Hefte efter Hefte ud af Porteføljen; hans Stemme dirrede af Bevægelse og Lidenskab, medens han læste. Den midaldrende, allerede graanedede Mand, der havde Størstedelen af sit æventyrlige, fattige og møjsommelige Liv bag sig, blev ung igen, da han stolt og dristig som en skabende Gud klædte Saint-Preux' Tanker, Lidenskab, Smerte og Lykke i Ord. Ti i denne revolutionære og geniale Plebejer,

som hensynsløst vovede at strække Haanden ud efter Patricierkastens fineste og skæreste Blomst, havde han omdigtet sit eget Jeg, han havde han skænket sine bedste og frieste Tanker, sin mest brændende Længsel, sine stolteste Forhaabninger, og i hans Arme havde han endelig lagt Julie — sine Drømmes ideale Elskerinde!

Lidt efter lidt — alt eftersom han læste, og som han skildrede denne Julie, hendes rene, yndige Skønhed, hendes sværmeriske Opmofrelse, hendes ømme, alt besejrende Lidenskab, grebes hans Sjæl til Trods for Bevægelsen og Entusiasmen af en bitter, vemodig Misundelse. Alt dette — det var dog kun Kimærer, Drømme, Ord — Ord . . . Ord, som, idet de flød over Tungen, ikke formaaede at læsken den; Ord, som ikke kunde mætte en hungrende Sjæl. For den unge Saint-Preux, hans opdigtede andet Jeg, laa Livet aabent, for ham, Jean-Jacques Rousseau, den fattige Eremit i det fremmede Land, var Vejen til Lykken for evig stængt.

. . . Il faut que j'aime avec transport ou que je meure de douleur . . .

Rousseaus Stemme skælvede, han skjulte Ansigtet i sine Hænder og brast i Graad.

Thérèse græd ogsaa. Hun sad og vuggede frem og tilbage paa Stolen og hulkede.

Nu og da førte hun den sorte Silkestrømpe op til de røde Øjne og tørrede dem. Et Par Gange snød hun Næsen eftertrykkelig i Fingrene.

Den gamle Madame Le Vasseur strikkede træt og søvnigt paa sit Strikketøj. Hun glippede med Øjnene, naar hun bøjede sig hen mod Tællelyset for at tage en Maske op. Da Ilden saa gik ud i Kaminen, og Majnattens Kølighed begyndte at mærkes i Værelset, trak hun Pelissen tættere om sine kantede Skuldre. Nu saa' hun op og sagde mat og høfligt komplimenterende:

— Nej, som De dog kan skrive, Hr. Rousseau!

II.

Elle vint, je la vis . . . Je vis
ma Julie en Madame d'Houdetot,
et bientôt je ne vis plus que Ma-
dame d'Houdetot.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“).

Det var Morgen paa Eremitagen, en regnfuld
Morgen i Maj. Frugtræernes Stammer
var klæbrige og vaade, og paa det unge Græs
dannede de lyse nedfaldne Æbleblomster hele
smaa blegrode, fugtige Snedriver. Gennem
det aabne Vindue i Arbejdsværelset hang Slyng-
rosernes nys udsprungne, halvknoppede Grene,
tunge af Regnen, ind over Vinduesposten og
Karmen, næsten lige ned paa Skrivebordets
Bøger og Papirer.

Rousseau gik op og ned i det dybe,
smalle Værelse med Hænderne i den lange,
slidte Silkevests Lommer og med Hovedet
tankefuldt en Smule foroverbøjet. Han blev i
næste Maaned fem og fyrretyve Aar, og Haaret
i Tindingerne begyndte at graane. Men hans
brune Øjne var ildfulde og stikkende skarpe,
hans Teint, som stadig skiftede Farve, frisk

og jævn, næsten som da han var tyve Aar, og de raskt markerede Ansigtstræk havde ikke tabt noget i Bevægelighed og Energi. Det store mørke Skæg, som han strax efter Proklamationen af Naturevangeliet i sin første epokegørende „Discours“ havde ladet voxé, havde han nu atter taget af, da det generede ham i allerhøjeste Grad — uvant som han var dermed — og hans fine, udtryksfulde Mund med de bevægelige, stærkt røde Læber kom nu atter til sin Ret. Han var i Skjorteærmer og havde ingen Paryk paa. Paa Hovedet havde han i Stedet for en mørk Fløjelshue, som han havde skudt langt tilbage i Nakken, saa at Panden var helt fri. Den snusbrune Kjole laa skødesløst henslængt over Stolen ved Skrivebordet.

Paa Skovstien udenfor Indhegningen jog to spinkle Ryttere forbi i Regnkapper. Der var En, der lo, og en lille behandsket Haand vinkede i Forbifarten hen mod det aabne Vindu. Rousseau standsede og bøjede ivrig de vaade Grene til Side for at se. Men nu var de borte; han hørte kun den sølvklare Latter, som hendøde i den friske, fugtige Morgenluft.

I næste Øjeblik hørtes hurtige, lette Trin paa Trappen. Døren reves op som af en Hvirvelvind, og ind stormede med store smi-

lende Øjne under de vaade Hatte først Madame d'Houdetot og saa Madame d'Épinay.

— God Morgen, Hr. Filosof! Madame d'Houdetot lod strax med en let Skulderbevægelse den vaade Kappe glide ned paa Gulvet og gjorde et skælmsk, piruetagtigt Buk, saa Vandet løb ned fra den trekantede Hat. Derpaa gik hun hen og omfavnedes Rousseau venligt, idet hun samtidig kyssede ham paa begge Kinder.

— Naa, De siger ikke engang velkommen, utaknemlige Eremit! Min Søster d'Épinay og jeg er komne for at spise Frokost her paa Eremitagen. Og dersom Eremiten viser sig sensibel og galant, kan det godt hælde sig, at vi bliver hele Dagen.

Hun var i Mandsdragt ligesom sin Svigerinde: „*feuille morte*“-farvet Silkefrakke, guldbroderet Vest, musegraa Knæbenklæder og dertil smaa Saffianshalvstøvler med diminutive forgyldte Sporer. Hun gik hen til det tarvelige lille Spejl i Hjørnet, og efter at have rystet Manchetterne tilbage, der næsten skjulte Hænderne, begyndte hun ugenert at ordne sit korte Kniplingskalvekryds og pudre Haaret, som var blevet vaadt af Regnen.

Ingen ytrede noget om Damernes Dragter. Jean-Jacques lagde ingen Forbavelse for Dagen, og de gav ingen Forklaring. Denne Forklæd-

ning var i deres Verden noget saa almindeligt, at man ikke spildte Ord paa det. Madame d'Épinay hilste nu ogsaa venligt paa Filosofen, bebrejdede ham som sædvanlig, at han ikke kom ofte nok til Chevrette, og undersøgte, alt medens hun snakkede, nysgerrigt og interesseret alle de Bøger og Papirer, som laa fremme paa Skrivebordet.

Endelig var Madame d'Houdetot færdig med sit Toilet. Hun vendte sig om — endnu med Hænderne ved Tindingerne — og sagde med sin klare Stemme, sikkert og fortroligt som et forkælet Barn:

— Kære, berømte Monsieur Rousseau — De har vel hørt, at vi er komne for at spise Frokost? Maaske kan Emilie nøjes med aandelig Føde, men maa jeg ikke bede om en Smule rigtig Mad.

— De gør mig altfor lykkelig, Madame; nu skal jeg strax sige det til Mademoiselle Le Vasseur. Han var glad og smigret, men dog lidt forlegen over denne uventede Overrumpling, og han skottede hen til sin Kjole, som endnu laa paa Stolen ved Skrivebordet.

— Jeg skal nok tale med Mademoiselle Thérèse, afbrød Madame d'Épinay ham paa sin mest hjertelige og forekommende Maade. Hun faar ikke Lov til at gøre sig nogen Ulejlighed for vor Skyld! En Kompot, et

Brød, en Smule Vin og Vand og en Kop Kaffe — dersom hun i det hele taget har noget Kaffe. Det er alt, hvad vi behøver.

— Vi spiser naturligvis i Haven, ikke sandt? Nu skinner jo Solen igen . . . Dér — under det store Æbletræ. Madame d'Houdetot pegede ud ad Vinduet. Hun vendte sig om og raabte til sin Svigerinde, som allerede var udenfor Døren:

— Megen Kompot og et stort Brød!

— Hvad er det, De skriver? Hun trak et Hefte frem, som han i Hast havde skudt ind under nogle Bøger. Nej, hvor koket! Forgyldte Kanter paa Papiret og lyseblaat Silkebaand . . . Du store Gud, Monsieur, er det Vers?

— Nej, sagde Rousseau smilende. Og idet han halvt med Magt tog Heftet fra hende, tilføjede han: Det er Kærlighedsbreve.

— Til min Søster d'Épinay? . . .

— Nej, udbrod Rousseau og lo højt. Hendes søde, nyfigne Øjne og viltre, graciøse Ugenert-hed satte ham i godt Humør. Han bøjede sig ned over hende og hviskede hemmelighedsfuldt: Nej — til en ung Pige, der hedder Julie.

Madame d'Houdetot havde sat sig paa den yderste Kant af Skrivebordet, saa Saalen af hendes lille spidse Støvle akkurat naaede

Gulvet. Hun bladede i et Hefte af Abbé Saint-Pierres Skrifter, som laa fremme, rystede paa Hovedet uden at se op og sagde vantro og nonchalant:

— Nu gør De Løjer med mig.

Rousseau brød sig ikke om at overbevise hende. Han smilede og strøg ligesom kærtegnende Haanden hen over Heftet, inden han lukkede det ned i sin Skuffe. Men hele Tiden betragtede han i al Hemmelighed sin Gæst, som han havde kendt allede fra hun var ung Pige, og som han pludselig syntes, han aldrig havde set før nu.

Madame d'Houdetot var berømt for sin Skønhed, og alligevel forsikrede alle Kvinder, først og fremmest hendes Svigerinde, at hun var alt andet end smuk. Hendes Teint var frisk, men ikke fin og oven i Købet paa et Par Steder let mærket af Kopperne. Hendes Næse var lige, men med en svag Tendens til at gaa op ad — „nærmest subretteagtig“ blev den kaldet. Saa havde hun et Par store graa Øjne, vendlende i Farven, men endnu mere vendlende i deres Udtryk, snart klare og frimodige, lyse og aabne som et lykkeligt Barns, snart sky og varme som en ung Hinds — helt mørke, næsten sorte i Tonen, snart atter lidenskabeligt straalende og overmodigt kække.

Og hendes yppige, fint tegnede Mund,

sød i eftertænksom, mut Alvor og sød i smilende Skælmskhed — altid udtryksfuld, altid bedaarende oprigtig i sit Udtryk — fristede Mænds Sanser og vandt deres Hjerter.

Hendes Haar var berømt og beundret — selv af Kvinder. Kulsort og lokket, fint og skinnende som Silke, usædvanlig fyldigt, bar hun det opstrøget fra den hvide Nakke i høj, lidt gammeldags Frisure — „à la Fontanges“ vilde den være bleven kaldt i salig Kongens Tid — let pudret under de opkrammede svanedunskantede Hatteskygger. Hun var høj, slank og smidig, rank i Ryggen og bred over Hofterne, fornem og nonchalant i sin Holdning, graciøs og en Smule kejtet med en Slags fysisk Originalitet, som forlenede den simpleste af hendes Bevægelser med noget indtagende og for hende ejendommeligt.

Saadan var Madame d'Houdetot, da hun var syv og tyve Aar, den Foraarsmorgen hun kom ridende fra Chevrette til Eremitagen og fandt Brevene til Julie paa Eremitens Skrivebord.

Madame d'Houdetot satte Kaffekoppen fra sig, lagde begge Armene paa det vaklende Havebord og højede sig over mod Jean-Jacques.

— Hør, sig mig, Monsieur Rousseau, synes De om Monsieur Grimm? Medens hun talte,

blinkede hun skælnsk til sin Svigerinde, der trak paa Skuldrene, rødmede og med en overlegen, lidt træt Mine lænede sig tilbage mod Stoleryggen.

De havde talt om Nybygningerne paa Chevrette, om Gæsterne, som ventedes dertil i Sommerens Løb, og om den lille Gaard i Eaubonne, som Madame d'Houdetot havde lejet for Sommeren, medens hendes Mand var med Hæren i Tyskland. Derefter var de kommet til at tale om Krigen i al Almindelighed, og om hvilket Savn det vilde blive for Selskabet paa Slottet, at ogsaa Grimm og Saint-Lambert deltog i Felttoget. Rousseau havde spurgt Madame d'Épinay, om hun nylig havde hørt noget fra Vennen Grimm, og om han følte sig tilfreds med sin Sekretærpost hos Marskalken af Estrées. Madame d'Houdetot havde kun taget ringe Del i Samtalen. Hun havde spist sin Frokost med god Appetit og siden madet Fuglene med det tiloversblevne Brød, som hun hensynsløst smuldrede ud.

— Ja, jeg gør, svarede Rousseau emfatisk. Grimm er en af mine intimeste og kæreste Venner. Det véd De jo godt, Madame.

— Ak, ja! Émilie roser ham ogsaa fra Morgen til Aften. Hvad mig angaar, saa synes jeg kun, at han har for lidt Hjerter og for mange Principer.

— Men, Mimi, afbrød Madame d'Épinay hende bebrejdende, hvor kan Du dog sige saadant noget? Grimm — han er jo slet ikke andet end bare Hjerte! Hun sukkede og trykkede Haanden veltalende mod den venstre Side. Og hvor kan Du bebrejde en Filosof, at han har Principer? tilføjede hun mere hid-sigt, end Sagen vel var værd.

Madame d'Houdetot løftede langsomt sine Arme, strakte dem ladt i Vejret og lagde dem sammen under Nakken. Hun lagde sine høj-ristede Fødder i Saffiansstøvlerne over hinanden — med en rask kavalleristmæssig Bevægelse, som hun saa ofte havde beundret hos Herrer, og sagde saa pludselig resolut:

— Han er tør og pedantisk — en rigtig Tysker! Jeg for mit Vedkommende bryder mig kun om Franskmænd.

— Tak for det, Madame! svarede „Borgeren i Genf“ usædvanlig ydmygt.

Hun sprang strax op — leende, men alligevel ked over sin Uhøflighed. Hun gik hen til Rousseau og lagde hjerteligt begge Hænderne paa hans Skuldre.

— Aa, De! . . . Misforstaa mig dog ikke — der gives naturligvis nogle Undtagelser. Lad mig se: der er Dem og Pergolese og Kongen af Preussen.

— Og Markien af Saint-Lambert, sagde

Madame d'Épinay langsomt og med Eftertryk. Han er jo fra Lothringen, ikke sandt?

Madame d'Houdetot rødmede dybt — det kom hun saa let til. Hun lo lidt forlegent, bøjede sig ned og kyssede Rousseau lige midt paa Munden.

— Dér, sagde hun kaad. Det er for at holde Dem skadesløs for den Ulykke, at De ikke er Franskmand.

Rousseau rødmede stærkt, lige op til Haarrødderne. Hans Øjne straaledede, han trak Vejret hurtigt og søgte efter Ord. Et Øjeblik greb han uden selv at vide det Madame d'Houdetots Hænder og holdt dem haardt fast. Madame d'Épinay betragtede ham forbavset — hun var ikke vant til, at man gjorde saa meget Væsen af et Kys!

— Det er Synd for Pergolese og Kongen af Preussen, at de gaar Glip af Skadeserstatningen, sagde hun spøgende . . . For ikke at tale om Saint-Lambert, tilføjede hun.

Rousseau følte pludselig og for første Gang i sit Liv en vis Uvillie overfor sin bedste Veninde, Madame d'Épinay. Hvor hendes Stemme dog lød tør og prosaisk i Sammenligning med Svigerindens. Og uden selv at vide hvorfor fandt han det taktløst, at hun paa den Maade stadig mindede dem om Monsieur de Saint-Lambert.

Men Madame d'Houdetot havde nu genvundet hele sin muntre Sikkerhed. Hun vendte sig om mod Madame d'Épinay, medens hendes Hænder endnu hvilede paa Rousseaus Skuldre.

— Aa, kære Søster! sagde hun leende med sin klare, bløde Stemme. gør Dig bare ikke Bekymringer for de Herrers Skyld. Pergolese er jo død — er han ikke? — og hvad Kongen af Preussen angaar, saa trøster han sig nok over den Ulykke ikke at være Voltaires Landsmand ved at sende baade Marskalken af Estrées og vor Ven Grimm hjem til Versailles med en venlig Hilsen. Til Markien af Saint-Lambert — hun løftede Hovedet og hendes Stemme lød om muligt endnu klarere — skriver jeg i Aften. Jeg skal da lade ham vide, hvad jeg skylder ham, og skal nok huske at betale ham det igen ved Lejlighed.

— Med Renter! kunde Madame d'Épinay ikke dy sig for at tilføje.

Det saa' ud, som om Madame d'Houdetot ikke hørte hende længere. Hun prøvede paa at fange en Sommerfugl i sin trekantede Hat.

III.

Mille femmes sont plus belles que toi; plusieurs ont autant de grâces; toi seule as, avec les grâces, je ne sais quoi de plus séduisant qui ne plaît pas seulement, mais qui touche et qui fait voler tous les cœurs au-devant du tien.

J. J. ROUSSEAU
(„La Nouvelle Héloïse“).

Rousseau kom i Reglen hver Dag til Chevrete. Madame d'Épinay fordrede det næsten som en Pligt af sin Protegé, efter at hun havde overladt ham Eremitagen. Han plejede gerne at vælge Tiden lige før Middag, naar Madames *lever* med de dertil hørende Visiter og Forretninger var vel overstaaet, og man med nogenlunde Sandsynlighed kunde gøre Regning paa at være fri for Besøg lige til hen paa Eftermiddagen, da Souper'en sædvanligvis atter samlede en Del Gæster. Men mellem tolv og to havde Madame d'Épinay sjælden noget mere interessant at tage sig for her ude paa Landet end at konversere med sin „Bjørn“ om Literatur og Filosofi, vise ham de spirituelle Breve og

„Portræter“, men dog helst en eller anden *traité moral*, hun havde udarbejdet i ledige Timer, og om hvilke hun med indsmigrende Elskværdighed udbad sig hans kompetente Dom. Godmodig og taktfuld, som hun var, vidste hun desuden, at Jean-Jacques altid befandt sig bedst i hendes Salon, naar hun var alene eller blot omgiven af sine Nærmeste. Og da hun følte Medlidenhed med ham, naar hun tænkte paa den stakkels Thérèses Mad og Selskab, holdt hun paa ham til efter Middag og, dersom han havde Lyst, ogsaa til Aften.

Men efter Damernes Besøg paa Eremitagen varede det hele to Dage, inden „Bjørnen“ fik Lyst til atter at opsøge sin Veninde. Som altid, naar han engang imellem holdt sig borte, fik han Brev paa Brev fra Slottet med mange ømme og urolige Forespørgsler angaaende hans Helbred, sjælelige Tilstand o. s. v., o. s. v. Madame d'Épinay havde en stor Svaghed for at forfatte smaa Billetter.

Og endelig efter to Dages Fraværelse, som man i allerhøjeste Grad havde beklaget og kommenteret, kom Monsieur Rousseau i sine bedste sorte Silkestrømper (han havde efter „Vækkelsen“ og sin første *Discours* definitivt opgivet hvide, da de forekom ham altfor aristokratisk verdslige), i sin Søndagsvest og bro-

derede Livkjole med knapprydet Stok og Parrykken mere omhyggeligt friseret end sædvanligt gaaende opad den monumentale Trappe til Slottet Chevrette.

I Forværelset fik han at vide, at Madame havde „sine Vapeurs“, og at hun bad ham træde ind i den store Salon.

Idet han indvendig bandede de lange Djævle til Lakajer, som næppe gad rejse sig op, traadte han ind i det store og dystre Modtagelsesværelse, som med sine sex mørkt draperede Vinduer altid gjorde et uhyggeligt og kapelagtigt Indtryk paa ham til Trods for de kokette silkebetrukne Møbler og de moderne graciøst snirklede Ornamenten over alle Døre.

Der var ingen derinde. Med Hatten under Armen gjorde han forsigtigt et Par Skridt hen mod den aabne Sidedør, som førte ind til den øvrige Lejlighed, og standsede saa pludselig.

Han saa' ind gennem et langt Perspektiv af Værelser, gennem mange aabne Døre med prægtigt malede og forgyldte Dørkarme. Længst borte i det inderste lille Kabinet, hvor Solskinnet trængte ind gennem Gavlvinduet, sad Madame d'Houdetot i Sofaen under det store mangefarvede Tapet, kopieret efter en af Watteaus „galante Fester“.

Rousseaus Hjerte begyndte pludselig at banke heftigt: han havde hele Tiden ventet at

finde hende her, det forbavsede ham ikke det mindste, at hun var her, og dog syntes han, at det, der nu hændte ham, var noget højst mærkeligt, noget næsten utroligt. Han bukkede sig dybt inde i Forværelset, hvor han stod

Madame d'Houdetot nikkede leende. Hun rejste sig strax og gik ham i Møde.

Hele Tiden hørte han hendes smaa røde Hæle knirke hen over de blanke, bonede Gulve, som i det uendelige afspejlede Dagslyset gennem de høje Vinduer og Møblernes forlængede Linier, medens hun smilende gik gennem alle de mange Døre; det var, som om et af Bouchers Portræter kom nærmere og nærmere gennem mange forgyldte Rammer for endelig at blive staaende i den sidste. Hun vinkede ad ham:

— Kom blot ind til mig, kære Ven. Men gaa lidt forsigtigt! Dérinde i den gule Salon sidder min Tante, Madame d'Esclavelles, og sover. Lad os passiare lidt sammen, inden hun vaagner.

Hun vendte sig om og gik i Forvejen; han fulgte efter saa sagte og forsigtigt, som det var ham muligt. Aa, hvor var hun dog ikke graciøs! Denne ranke, sveje Ryg i Fiskebenslivet, disse blødt vuggende Hofter under de vide, safransgule Silkepaniers, det sirlige og bestemte Fodskifte under Kjolens Falbelader

og denne Nakke — saa hvid og smal bag Kniplingsruchet! ... Hun vendte sig om og smilede med Fingrene paa Læberne, da de i den mellemste Salon gik forbi den sovende Madame d'Esclavelles. Han opfangede et Glimt af Smilehullet i Kinden og Blikket fra de skælnsk halvaabne, mørke Øjne. Hun nikkede samtidig let til ham, og den vifteformede Kniplingsrosen paa Toppen af den pudrede Frisure nikkede med.

Det Værelse, de traadte ind i, var — takket være Gavlvinduet mod Øst — ligesaa lyst og solrigt, som de andre Saloner var triste og halvmørke. De sirlige og galante Hyrder paa Væggenes Tapeter fik Liv og Farve i det stærke Sommersolskin. Og selv Sølvtraadene i Møblernes en lille Smule falmende Rosasilke funkede undertiden som smaa Diamanter.

Grevinden satte sig paa sin forrige Plads i Sofaen og tog Guldnævten op, som var faldet ned paa Gulvet. Inden hun igen gav sig i Færd med sit Arbejde, kastede hun et komisk, bebrejdende Blik paa Rousseau, der helt var hensunken i Betragtningen af hende og ikke tænkte paa at styrte frem og tage den op, saaledes som det sømmer og anstaar sig en Kavalier.

— Madame, De véd, jeg er en Bjørn, en ganske simpel Bonde, sagde han undskyldende.

Deres Søster, Madame d'Epinau har éngang for alle fritaget mig for at være galant.

— Men jeg fritager aldrig nogen for deres Pligter — aldrig.

— Ikke éngang Dem selv?

Hun lo godmodigt.

— Mig selv mindst!

Rousseau skimtede pludselig en Mulighed for at komme ind paa et Æmne, som han i to Dage ikke havde kunnet lade være med at tænke paa, og som han brændte af Længsel efter at høre hende udtale sig om. Han havde selv en ubehagelig Fornemmelse af, at han maatte forekomme hende plump og indiskret, naar han saaledes uden Spor af Berettigelse og saa brysk kom frem med dette Spørgsmaal; men han kunde dog ikke lade være med at sige:

— Heller ikke, naar det gælder Pligterne mod Deres Mand, Madame?

Grevinde d'Houdetot saa' op, lidt forbavset. Hun lagde den ene Fod over den anden, slog en ny Løkke med Navetten og sagde roligt:

— Monsieur Rousseau — jeg troede, De var Filosof, og jeg finder Dem pludselig ligesaa nysgerrig — skal jeg sige nærgaaende? — som alle andre Kavalierer.

— Undskyld, Madame, mumlede Rousseau; han kunde selv høre, hvor hans Stemme dirrede.

Det er sandelig ikke Nysgerrighed, det er Interesse.

— Interesse, gentog hun eftertænksomt og slog sig paa Læberne med sin lille Guldtingest, medens hun for anden Gang lod Arbejdet synke. Naar man har levet en lille Smule i Verden, kommer man snart under Vejr med, hvad „Interesse“ egentlig vil sige. Det er to Fjerdedele ganske almindelig Nysgerrighed, som jeg nylig sagde, og to Fjerdedele Misundelse og Malice, naar det gaar En godt — og naar det gaar En daarligt: to Fjerdedele Skadefryd og Selvgodhed. Nej, kom ikke og sig, at De nærer Interesse for mig; det Ord er jeg bleven saa led og ked af!

Hendes Stemme havde pludselig ved de sidste Ord faaet et helt andet Udtryk. Der var om hendes smukke Mund et Drag af Træthed og Lede, som Rousseau aldrig før havde set der. Han flyttede sig nærmere og greb hendes Haand, der hvilede i Skødet.

— Madame, dyrebareste Grevinde! Hav Fortrolighed til mig. Vi har jo dog kendt hinanden saa længe.

Hun saa' op paa ham — tillidsfuldt, men alligevel en Smule forskende. Saa sagde hun pludselig varmt:

— Ja, De skal være min Ven, Monsieur. Og derpaa langsommere, medens hun uvil-

kaarligt slog Øjnene ned: Det var Saint-Lambert, som bad mig besøge Dem paa Eremitagen.

Rousseau følte sig i dette Øjeblik saa glad, saa varm om Hjertet, at han ikke engang tænkte paa at blive saaret over, at det var Saint-Lambert, ene og alene Saint-Lambert han havde at takke for denne Glæde og for den uskaterlige Gave: hendes Venskab. Han sagde bevæget, med et svagt Forsøg paa at smile:

— Ja, der ser De, kære Veninde — Saint-Lambert! Og saa tør De tale om Pligter!

Hun trykkede hans Haand og sukkede, idet hun saa' op mod Englene i Loftet.

— De dømmer mig haardt, det véd jeg. Men dersom De rigtig kendte til det hele . . .

— Betro Dem til mig, Madame. Han flyttede sig ivrigt endnu nærmere hen til hende. Betro Dem til En, som har følt Sorgerne dybere end alle andre Mennesker; som har ført en alvorligere Kamp med det Onde i Verden og i sit eget Væsen end alle andre Mennesker. Aa, kære Veninde! Hun bøjede sig for det hede Blik i disse paa éngang gennemtrængende og saa smægtende brune Øjne, der nu var hende saa nær.

— De gaar naturligvis ud fra, at jeg har Antipati, Afsky for min Mand, begyndte hun

hurtigt, lidt modvilligt med bortvendt Hoved. Tvært imod, jeg har altid følt et vist Venskab for Monsieur d'Houdetot, og jeg véd, tilføjede hun med naiv Sikkerhed, idet hun pludselig saa' op, at han nærer samme Følelse for mig.

— Fortæl mig alt, hviskede Rousseau og trykkede hendes Haand, som endnu hvilede i hans.

Hun sukkede igen, smigret over, at han virkelig fandt hendes Liv saa interessant.

— Der er ikke saa meget at fortælle, sagde hun; det er kun den gamle Historie om et Ægteskab uden Kærlighed. Han vare fire og tyve Aar, og jeg var sytten, da vi blev gifte. Jeg saa' ham første Gang, samme Aften vi underskrev Kontrakten. Min Fader blev fuldstændig overrumplet af hans Moder, den gamle Markise, som absolut vilde have Partiet i Stand, fordi jeg var Datter af en Generalforpagter. Ingen spurgte mig, hvad jeg syntes, før bagefter; for Resten var jeg i det hele taget langtfra misfornøjet. Greven saa' ikke ilde ud, og han blev anset for at være en god Officer, det vidste jeg. Da han kun var tyve Aar, havde han tjent Hans Majestæt tappert i Flandern, han havde været med ved Fontenoy og havde allerede kørt i Kongens Vogne. Jeg blev en Dame af Stand, jeg giftede mig en Titel og et gammelt Navn til, og min Sviger-

moder forsikrede mig, at jeg vilde gøre Furore i Versailles, naar jeg blot var bleven præsenteret. Ja, nu smiler De, store, overlegne Filosof — hun smilede selv, lidt genert — men alle er ikke saa ligegyldige for denne Verdens Herlighed og Glans som Jean-Jacques Rousseau, „Borgeren i Genf“. Husk paa, jeg var kun sytten Aar; det eneste, jeg havde set af Verden, var *la finance* . . . og véd De hvad, hun saa' op, jeg vil da tusind Gange hellere have saadan en Mand, end jeg vilde have f. Ex. d'Épinay eller de Jully! Man opfordrede den unge Greve og mig til „at gøre hinandens Bekendtskab“, medens vore Slægtninge underhandlede om Kontrakten; samme Aften blev der hentet en Notar, som opsatte den, og inden Souper'en underskrev vi den saa. Da jeg havde lagt Pennen, tog min Svigermoder alle sine Diamanter op af Lommen og forærede mig dem paa staaende Fod i Brudegave, og Brylluppet blev saa samtidig bestemt til næste Mandag. Hun havde pralet saa meget med de Diamanter, men jeg opdagede senere, at hun havde narret mig skændigt. De var ganske tarvelige og Indfatningen elendig. Rimeligvis havde hun spillet de bedste bort.

Og saa siden? . . . Ja, jeg var sytten Aar; jeg holdt af, naar nogen sagde, at han elskede mig — det gør jeg for Resten endnu — og

jeg havde ikke Begreb om, hvad Kærlighed var. Min Søster d'Epinay viste forøvrigt den Gang, at hun havde Hjerte: hun græd og sukkede en halv Nat over mig og sagde en hel Del forstandige og smukke Ting, som jeg dengang ikke forstod Halvdelen af.

— Naa, men Deres Mand? . . . Han elskede Dem altsaa?

Madame d'Houdetot smilede og lænede Hovedet tilbage mod Væggens Tapet. Han sagde det — de første Dage. Men efter en Uges Forløb — aa, jeg husker det saa tydeligt: det var en Aften vi var i Færd med at klæde os paa for at gaa paa Operamaskerade — saa underrettede min Svigerinde, Madame de Blainville, mig om, at hendes Broder, lige inden Familien i hans Navn friede til mig, havde forelsket sig til Raseri i en anden Kvinde og nu var hendes Elsker. Jeg vil ikke sige Dem, hvad hun hedder, men jeg kender hende meget godt, og vi er temmelig gode Venner. Jeg maa for Resten sige til hans Ros, at han altid har været hende tro: det er den eneste Kvinde, han nogensinde har brudt sig om, og jeg er overbevist om, tilføjede hun loyalt, at han er en fortræffelig Elsker. Endnu den Dag i Dag er han ligesaa forelsket i hende, som han var dengang.

— Mit arme Barn, hviskede Rousseau omt. Min stakkels bedragne Veninde.

Hun rystede paa Hovedet. Aa, min Ven . . . De tager fejl, jeg har aldrig i mit Liv følt mig saa let til Mode. Jeg husker, at jeg græd lidt — dels af saaret Egenkærlighed, men mest for ikke at skuffe Madame de Blainvilles Forventninger altfor meget; hun havde naturligvis fortalt mig den hele Historie kun for at have den Fornøjelse at trøste en Fortvivlet. Men sidenhen befandt jeg mig, som sagt, udmærket godt, og jeg har altid været hende oprigtig taknemlig for disse Oplysninger.

— Sagde De da ingenting til Deres Mand?

— Nej — vi skulde jo paa Operamaskerade. Ak nej . . . Ikke før flere Aar efter, da han begyndte at blive stor paa det og tale om mine Pligter.

— Var det — Rousseau standsede, saa' skarpt paa hende med sine mørke, stikkende Øjne, inden han kunde bekvemme sig til for anden Gang at nævne dette Navn. Var det i Anledning af Monsieur de Saint-Lambert? spurgte han langsomt og højtideligt.

Madame d'Houdetot rødmede pludselig under Sminken. Hun nikkede et Par Gange, Smilet i hendes Øjne blev inderligere, mere straalende. Hun ligesom rettede sig og saa' op paa Rousseau.

— Ja, sagde hun sagte og med Varme.

Det sortnede pludselig for Rousseaus Øjne. I samme Sekund han hørte hendes Stemme, saa' Udtrykket i hendes Blik, følte hendes varme Haand skælve i sin, blev han paa éngang greben af en saa voldsom Smerte, af en saa rasende Forbitrelse, at det næsten fysisk overvældede ham. Han forstod pludselig, hvad det betød, at han i disse to lange Dage ikke havde kunnet faa hendes Ansigt ud af sine Tanker, at hun altid sejrrikt havde trængt sig ind mellem ham og hans Arbejde. Han forstod — og Smerten sønderreves paa éngang af Jubel — at han nu endelig havde mødt sin Skæbne her i Livet, at han elskede.

Han rejste sig op og gik vaklende et Par Skridt henimod det Bord, som stod midt i Værelset. Sank saa tungt ned paa Stolen og lagde højt stønnende Ansigtet ned mod den kolde Mosaikplade.

— Men, kære Ven — Monsieur! udbrod Madame d'Houdetot forskrækket.

Hendes Stemme gengav ham med ét Besindelsen. Han kom pludselig tilbage til deres Samtale, der havde fremkaldt hendes aabenhjertige Tilstaaelse om hendes Forhold til Saint-Lambert. Han glemte nu pludselig i moralsk Forbitrelse alt andet, kun fordi hun havde vovet at tilstaa og ikke engang

havde søgt at rede sig ud af det med Udflugter.

— Aa, Madame — han løftede Hovedet og vendte sig heftigt imod hende. Sophie, jeg beder Dem . . . Hav Medlidenhed med Deres Ven, sønderslaa dog ikke med egen fræk Haand det Afgudsbillede, han allerede bærer i sit Hjerte! Sophie, Sophie . . . Han førte igen Hænderne op for Øjnene og tog dem atter pludselig bort, idet han med inderlig, oprigtig Sorg saa' paa hende. Hvordan skal jeg vel føle Venskab for en Ægteskabsbryderske?

— Kære Ven, sagde Madame d'Houdetot mildt med stille Værdighed. Hun støttede sin nøgne Albue mod Gueridonens Marmorplade og hvilede Kinden mod Haanden, idet hun saa' ham lige ind i Øjnene. Jeg troede, De i Forvejen vidste dette — alle Mennesker har jo talt om os.

Han rystede paa Hovedet.

— Jeg vidste det? — ja, naturligvis — naturligvis vidste jeg det . . . Men Folk siger saa meget . . . Det var saa uvirkeligt, saa langt, langt borte; nu — da jeg hører det af Deres egen Mund . . .

Madame d'Houdetot rettede sig op i Sofaen. Hun lagde sine smaa hvide Hænder overkors i Skødet og sagde stille:

— Jeg vil ikke forsvare mig. Det er vel

ligesaa galt gjort af mig som af alle andre, kan jeg tænke mig. Men jeg kunde ikke handle anderledes. Han har ikke forført mig — hun saa' op paa Rousseau med sine blide, alvorlige Øjne — det faldt mig ligesaa let og ligesaa naturligt at skænke ham mig selv, alt det i mig, der var værdt at eje, som at give ham den Blomst, jeg bærer paa mit Bryst.

Og da han ikke svarede noget, begyndte hun atter pludselig med sagte, fortrolig Røst, ligesom overvældet af sine Erindringer:

— Jeg kendte intet til Livet. Jeg havde været gift med min Mand, vi havde ogsaa et lille Barn, som Ammen strax tog fra mig, men . . . ja, jeg kendte intet til Kærlighed. Saa saa' jeg Monsieur de Saint-Lambert. Det var en Aften paa Epinay hos min Broder; Émilie og jeg og min kære Søster de July, som nu er død, havde hele Eftermiddagen igennem bundet Kranse af de røde Roser ved Dammen, og dem havde vi hængt over Skuldrene og omkring Livet. Saa kom han sammen med Chevalieren . . . Hun standsede, lagde Hovedet tilbage og saa' med straalende, fraværende Øjne ud for sig, langt forbi Rousseaus Ansigt. Han var i blaa, sølvbroderet Silkekjole — jeg tror, jeg endnu kan huske det Broderis Mønster, hun smilede — og Solen, der just gik ned, skinnede over hans blottede Hoved, da han

kom hen mod os ... og saa begyndte vi at tale sammen. Det var ingenting, og jeg sagde ingenting, hørte heller ikke efter, men om Aftenen var jeg saa glad, som jeg aldrig havde været det før.

— Saadan gik det altsaa til? spurgte Rousseau langsomt med underlig klangløs og brudt Stemme.

— Ja, saadan gik det til — næsten. Vi talte uden at tale, og vi blev enige uden egentlig at vexle et Ord med hinanden. Det var altsammen saa selvfølgelig.

Rousseau sukkede og rejste sig træt. Nu forstod han det rolige, sejrstolte i Saint-Lamberts Væsen, som han altid i saa høj Grad havde beundret hos Vennen.

— Farvel, sagde han sagte og vendte sig om for at gaa.

— Farvel — min Ven.

Der laa en mild, ironisk, halvt vemodig Bebrejdelse i hendes Stemme. Han vendte om ved Døren og gik atter hen til hende.

— Tak, tusind Tak for Deres Tillid! sagde han hurtigt. Vi ses igen.

IV.

Le mariage (à Paris) semble n'être que l'accord de deux personnages libres qui conviennent de demeurer ensemble, de porter le même nom, de reconnaître les mêmes enfants, mais qui n'ont aucune sorte de droit l'un sur l'autre . . . Une liaison de galanterie dure un peu plus qu' une visite . . .

J. J. ROUSSEAU

(„La Nouvelle Héloïse“).

Man var nu et godt Stykke inde i Juni, og Sommergæsterne var begyndt at samles paa Chevrette. Monsieur de Jully, som i et Par Aar havde været Enkemand, tilbragte gerne nogle Maaneder hos sin Broder og Svigerinde og ønskede ogsaa at gøre det i Aar, inden han tiltraadte sin Rejse til Neufchâtel, hvor han i Anledning af Krigen var bleven beordret hen af Madame de Pompadour som en Slags hemmelig Ambassadør for at vaage over hendes private Interesser. Madame d'Esclavelles opholdt sig altid saa godt som det halve Aar hos Datteren; men da hun næsten udelukkende

ofrede sig for sine Børnebørn og sine Andagtsøvelser, tog hun sjælden eller aldrig Del i det egenlige Selskabsliv paa Slottet og glemtes næsten helt af de andre Gæster. Den gamle Markis de Croismare havde allerede for længe siden inviteret sig selv til Chevrette med den Bagtanke, at han her gennem Husets intime Ven Grimm — som nylig ved Hertugen af Orléans' Protektion var bleven udnævnt til Sekretær hos den Øverstbefalende og nu stod i næsten daglig Korrespondance med Madame d'Épinay — oftere og sikrere end noget andet Sted kunde faa Nyheder fra Krigsskuepladsen i Tyskland, hvor han havde en Søn og en Broder. Den altfor celebre Mademoiselle d'Ette, som egentlig i den sidste Tid havde været temmelig stærkt paa Kant med Madame d'Épinay, var dog bleven indbudt til at komme derud et Par Dage i Betragtning af, at hun var „et af de faa Mennesker, der kunde finde paa noget at sige en varm Sommerdag“; hun havde ogsaa indfundet sig — mest i Haab om muligvis at træffe sammen med sin gamle Elsker, Chevalier de Valory, som ellers bestandig søgte at undgaa hende. Endelig havde Madame d'Épinay med sin sædvanlige Godmodighed forbarmet sig over den unge Monsieur de Margency og indbudt ham for hele Sommeren, for at han her kunde være i Nærheden af sin elskede

Madame de Verdelin, hvis gamle skinsyge Mand holdt hende næsten fangen ude paa Landet og aldrig gav hende Lov til at komme til Paris. Sammen med Rousseau, der som før sagt tilbragte et Par Timer daglig paa Slottet, og Madame d'Houdetot, der træt af Ensomheden paa Eaubonne opholdt sig hele Uger hos Broderen, udgjorde altsaa disse Mennesker Monsieur og Madame de Epinays hovedsagelige Selskab for Sommeren.

Det var en Dag lige efter Middagen. Slottets Damer sad alene sammen i Madame d'Épinays lille Salon — et Værelse, som nærmest lignede en stor oval, silkeforet Æske med mange kokette Møbler i udsøgt *laque de Chine*, kunstnerisk forsirede med Bronce. De havde forsøgt alt for at faa Tiden til Souper'en til at gaa saa behageligt som muligt — drukket Kaffe — to Kopper hver — spillet et Parti „Komet“, prøvet en ny Slags Snus, som Madame d'Épinay havde faaet sendt fra sin Leverandør i Paris med mange Anbefalinger, og søgte nu at fordrive Tiden med at høre Mademoiselle d'Ette læse det sidste, nylig udkomne Hefte af Encyklopædien højt. Madame d'Épinay fulgte nøje med, samtidigt med at hun ivrigt broderede paa Kannevas; engang imel-

lem nikkede hun interesseret og bifaldende, naar Diderot lod Verden høre nogle nye Sandheder, som ingen før havde sagt saa spirituelt som han. Grevinde d'Houdetot syede flittigt henne ved Vinduet med Næsen dybt ned mod Broderiet — nærsynet som hun var. Fra Tid til anden førte hun sit Arbejde op til Munden for at skjule eu Gaben eller lod det et Øjeblik synke, medens hun længselsfuldt saa' ud over Parken. Hun interesserede sig ikke fuldt saa meget for Diderot som Svigerinden.

Endelig blev Mademoiselle d'Ette træt af kun at høre sin egen Stemme. Hun lod Heftet synke og sagde ganske pludselig, idet hun saa' sig om:

— Gud véd, hvor vore Kavalerer er henne hele denne Eftermiddag!

Madame d'Houdetot rejste sig op og strakte sig ugenert, idet hun trak ned i det lange Spidsliv.

— July sagde, at de allesammen vilde gaa til Deuil for at møde Jelyotte, som jo kommer til Souper'en i Aften.

— July — Jelyotte . . . Mademoiselle d'Ette smilede maliciøst til Madame d'Epinay, der lagde Fingeren paa Læberne og kiggede advarende hen til Madame d'Houdetot, som stod midt i Værelset og forundret saa' fra den ene til den anden.

— Ja, Jully — Jelyotte, sagde hun, idet hun efterabede Mademoiselle d'Ettes Tonefald. Hvad mærkeligt synes De egentlig, der er i det, Mademoiselle?

— Aa, ikke noget videre mærkeligt, kære Mimi, faldt Madame d'Épinay hurtigt og mæglende ind. Vi véd jo alle, at Jelyotte var en intim Ven af vor kære, salig Louise.

— Jeg véd ingenting, sagde Madame d'Houdetot uskyldigt. For Resten véd du jo nok, at vi ikke kunde taale hinanden, min kære Søster de Jully og jeg.

— Nu er hun død, Mimi.

— Jelyotte var altsaa hendes „Ven“. Og det faar jeg først nu at vide! For naturligvis begriber jeg — Madame d'Houdetot slog utaalmodigt, overlegent ud med Haanden — at det er det, Mademoiselle sigter til. En Operasanger! Ja, jeg véd nok, at han bliver modtagen baade her og næsten alle Vegne i andre anstændige Huse, men — ja, du maa undskylde mig, søde Émilie! — jeg kan ikke gøre for det: naar jeg ser ham tabe tyve Louisdorer i *brelan*, saa forbavses jeg altid over, at man tager imod dem.

— Naa, naa, Fru Grevinde! Mademoiselle d'Ette gjorde ironisk en dyb Reverens. Højtærede Veninde, fortsatte hun nonchalant overlegent — tag Dem dog for Guds Skyld i

Agt for at blive naiv og gammeldags! Der er ikke noget, der misklæder en Verdensdame mere. Se Dem i Spejl paa deres høje Velynderinde, Dronningen. — Har nogen maaske set hende blinke, naar hun kalder Madame d'Etioles, født Poisson, for Markise? I *finance*'n er man maaske endnu lidt nøjeregnende, men i Aristokratiet — Mademoiselle d'Ette skød sit kraftige Bryst frem, som næsten truede med at sprænge Silkelivet, stolt i Bevidstheden om sit gamle adelige Blod og sin yderst stormfulde Fortid, i det virkelige Aristokrati, kan jeg forsikre Dem, er man for Tiden unaadelig fordomsfri.

— Bah! afbrød Madame d'Houdetot utaalmodigt og trak foragteligt paa Skulderen. Hun vidste særdeles godt, at hverken Mademoiselle d'Ette eller hendes Svigerinde, som begge af Fødsel var „*filles de qualité*“, kunde tilgive hende, at hun, Datteren af en Generalforpagter, ved sit Giftermaal var bleven introduceret ved Hoffet og var intim Veninde med Dronningen af Frankrig og Navarra.

— Bah! gentog Mademoiselle d'Ette endnu mere foragteligt. Hvad Forskel tror De egentlig, Madame, der er paa vor Verden og Scenen? En Smule solidere Dekorationer paa den anden Side Lamperækken, det er det hele! Forøvrigt er jo ofte Primadonnaerne eller — som

nu — Første-Skuespillerne ganske de samme. Og Bravurnumrene — særlig de erotiske, bliver overalt applauderet lige meget.

Det saa' ud, som om Madame d'Houdetot ikke længer hørte paa hende. Hun sagde overlegent, idet hun med et let Kast slog sin Vifte ud:

— Gud skal vide, jeg er ikke snerpet . . .

— Ikke det ringeste! afbrød hendes Svigerinde ironisk indrømmende.

— Men der er dog de Ting og Forhold, jeg finder inkonvenable. Hvad Mademoiselle d'Ette saa ogsaa siger, saa finder jeg det mildest talt smagløst af en Dame af Stand at have en „Ven“, som tre Gange om Ugen viser sig offentligt for Penge for Gud og Hvermand!

— Jeg synes, du tager denne Sag lidt vel alvorligt, Mimi, sagde Madame d'Épinay beroligende.

— Kære Émilie, du kan da vel ikke undres over, at jeg tager mig det en Smule nær, naar jeg hører, hvor letsindigt man her omgaas med mine Brødres Ære.

Mademoiselle d'Ette tilkastede Madame d'Épinay et Blik, der sagde saa meget som:

— „Mine Brødre“ — den var til dig, min søde Ven! Pas paa, nu begynder hun snart at tale om baade Francueil og Grimm.

Madame d'Épinay behøvede ikke at tirres. Hun var allerede stødt.

— Men jeg synes, min kære Søster, sagde hun hvast, at naar du saa strængt bedømmer den salig Madame de Jully, bør du ikke glemme din egen lille Svaghed. Stakkels Monsieur d'Houdetot!

Grevinden gjorde en hurtig Bevægelse mod sin Svigerinde som for at faa hende til at tie. Derpaa løftede hun Hovedet, viftede sig og sagde køligt:

— Monsieur d'Houdetot? Med hans Ære har jeg virkelig ikke noget at gøre! Da vi begyndte Spillet, sagde jeg *garde la reine* — lad ham forsvare hende, om han kan!

Mademoiselle d'Ette trak paa Skuldrene: Han kan ikke. Denne Gang i det mindste er Spillet redningsløst tabt. Stakkels Fyr!

— Beklag ham ikke, bedste Mademoiselle! Den, som altid absolut vil spille med Kongen alene, har sandelig ingen Chancer i Skakspil. Der maa de mindre Brikker ogsaa bruges!

— „Denne Gang“, gentog Madame d'Épinay med forstilt Naivetet. Hvad mener De egentlig, Mademoiselle?

— Jeg mener det Parti, Madame er optaget af — eller maaske jeg hellere maa sige: er færdig med. Da Fru Grevinden jo ikke vil høre Tale om at indlade sig paa at spille med

Operasangere, kan det kun være til hendes Ros, naar jeg siger, at Medspilleren var Markis. Nu lader det imidlertid til, at hun ikke stiller saa store Fordringer, for det er jo ingen Hemmelighed, at Brikkerne begynder at flyttes ret livligt mellem Eaubonne og — Eremitagen!

Madame d'Houdetot fik pludselig hele sit gode Humør igen. Hun lo højt, idet hun slog Viften sammen mod Haandfladen.

— Store Gud, Mademoiselle! Jeg véd nok, at Filosofen gaar for at være en storartet Skakspiller, men paa Eaubonnes ikke let indtagelige Terræn sejrer han ikke med aldrig saa mange Brikker, det kan jeg forsikre Dem. For øvrigt tror jeg ogsaa, det er ham ligegyldigt.

— Aa, Madame — De er for beskeden, altfor beskeden, afbrød Mademoiselle d'Ette. Vi har da ogsaa Øjne, tilføjede hun mildt bebrejdende. De har kun opholdt Dem en tre Uger i Montmorencydalen, og i den Tid har en vis berømt Filosof og Naturdyrker ikke mindre end to Gange forladt sin Hule for at se Solen gaa ned fra Terrassen ved Eaubonne.

— De er godt underrettet, Mademoiselle, svarede Madame d'Houdetot lige godmodigt.

— Der gives de Personer som er saa remarkable, Madame, at hvert Skridt, de gør, giver Ekko.

— Ja, det er mærkeligt, saa du pludselig

er bleven intim med ham, faldt Madame d'Épinay ind, unødvendig skarpt. Strax i Foraaret, da jeg flyttede til Chevrette, kunde man hverken faa et Glimt af ham at se eller faa ham i Tale. Jeg for min Del respekterede nu hans Tilbagetrukkenhed — jeg var overbevist om, at han var beskæftiget med et stort udødeligt Værk.

— Du er altid saa taktfuld og saa hensynsfuld, kære Émilie . . . Men det er sandt, al denne Snakken minder mig jo om, at jeg virkelig ogsaa til i Aften har bedt vor Filosof om at spise med mig paa Eaubonne. Hun vendte sig om og saa' paa Uret. Jeg maa skynde mig! Er der ingen af Dem, mine Damer — tilføjede hun muntert udfordrende — som har Lyst til at gøre mig og Eremiten Selskab?

Madame d'Épinay rystede paa Hovedet: Du glemmer vore egne Fremmede.

— Aa, ja, Jelyotte! I holder vel paa ham til i Morgen, saa jeg ogsaa kan faa en Arie at høre?

— Ja, undskyld, kære Søster, at jeg er saa indiskret — men det er for din egen Skyld. Skal du supere tête-à-tête med Eremiten?

— Nej, hvor kan du dog tro det, kære Søster! . . . Madame de Verdelin og Monsieur de Margency kommer ogsaa.

— *Partie carrée!* sagde Mademoiselle d'Ette og truede med Fingren.

— Min Søster er klog, sagde Madame d'Épinay med et fint Smil. Først og fremmest et Par Vidner ved tête-à-tête! Paa den Maade bliver det En umuligt at bukke under for Fristelsen; men man berøver alligevel ikke sig selv den Fornøjelse og Spænding, der er ved en ærefuld Kamp!

Grevinden brød sig ikke om at fortsætte Samtalen. Hun omfavnede begge Damerne med mange Komplimenter, kaldte paa en Lakaj og bad ham om at lade Kareten køre frem.

V.

Je l'ai déjà dit, c'était de l'amour cette fois et l'amour dans toute son énergie et dans toutes ses fureurs.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“)

Madame de Verdelin sendte Afbud til Souper'en paa Eaubonne. Saa kunde Madame d'Houdetot naturligvis nok begribe, at Margency heller ikke kom. Hun trak paa Skuldrene, smilede lidt skadefro ved at tænke paa sin dydige Svigerindes Bekymringer og gav Taffeldækkeren Ordre til kun at dække til to.

Det var allerede sent, da Rousseau kom. Han var gaaet over Andillyaasen, og det var næsten en hel Mil. Som sædvanlig havde han paa Vejen plukket alle Slags Blomster og havde nu en hel Buket vilde Roser, Klokkeblomster og Grønt i Haanden.

Madame d'Houdetot stod ude paa Terrassen og saa' efter ham. Det var temmelig mørkt, Maanen var ikke oppe endnu, men gennem den oplyste Spisesals aabne Vinduer bredte Lysskæret sig i en bred Stribe ud over

Terrassen, Trappen og et Stykke af Græsplænen udenfor. Rousseau kom hen imod hende med Hatten i Haanden.

Hun stod lænet mod en høj, halvt forvitret Sandstensbalustrade — tankefuld, med Armene støttede mod Rækværket. Som Værn mod Aftenluften bar hun en lille Palatine, kantet med Pelsværk og om Hovedet et Knipplingssjal bundet løst under Hagen — Snippen faldt ned i Panden og skyggede for Øjnene. Hun nikkede ned til Jean-Jacques og tog imod Blomsterne, som han lidt tøvende rakte op mod hende.

— Det er altsaa derfor, De kommer saa sent, Monsieur — hun truede ad ham med Fingren. Jeg staar jo her og bliver helt melankolsk af bare Længsel.

Rousseau svarede ikke. Han vidste, at han nu burde have sagt hende noget galant og spøgefuldt, men det var ham umuligt at faa et Ord frem.

Grevinden saa' lidt forbavset paa ham og lagde Blomsterne skodesløst fra sig paa Rækværket — Louis XV's Hofdamer havde endnu ikke begyndt at faa Sans for vilde Roser og Klokkeblomster. Med formel Ynde lagde hun sin Haand i Kavalereusens for at gaa til Bords.

Rousseau saa' sig fornøjet om i den hyggelige, lidt gammeldags Spisesal; han folte

sig betydelig mere hjemme her end paa det stadselige og pretentiøse Chevrette. Møblerne var gamle og solide, de fleste fra det forrige Aarhundrede. Man sad mageligt i de noget klodsede, højryggede Louis XIII-Stole; og de stive, brunlige Fresker paa Væggene havde intet af den ham saa forhadte Nutidssmags Letfærdighed. Madame d'Houdetot gjorde muntert en Undskyldning, fordi hendes andre Gæster havde svigtet hende, og med et Par spøgefulde, temmelig vovede Bemærkninger angaaende Madame de Verdeline og Margency satte de sig til Bords.

— De har naturligvis hele Tiden havt mig til Bedste, sagde Værtinden godmodigt. Stakkels Madame de Verdeline — hun har sikkert kun benyttet min skriftlige Indbydelse som Paaskud til at komme hjemmefra, og nu sidder vel hun og Margency et eller andet Sted og superer tête-à-tête. Ligesom vi, tilføjede hun ubetænksomt.

Blodet steg Rousseau til Hovedet. For første Gang saa' han dristigt op paa sin Dame tværs over Bordet.

— Rimeligvis forstaar de bedre at benytte sig af Lejligheden, sagde han.

— Madame d'Houdetot mødte hans Blik. Hun sad dér saa rolig ubevidst og utilgængelig, lænet tilbage i sin højryggede Stol. Den

lette, fordringsløse Sommerdragt af lyst blomstret Indienne klædte hende bedaarende, den gav hende et vist barnligt og friskt Udseende.

— Ja, Margency plejer virkelig at være mere galant end De. Det tænker jeg mig da, tilføjede hun leende, for af egen Erfaring véd jeg det naturligvis ikke! Han har aldrig gjort mig den Ære at soupere med mig alene.

Rousseau tømte et stort Glas Champagne. Er det Deres Mening, Madame, at gøre mig Bebrejdelser? . . . Hvad vilde De nu egentlig sige, dersom jeg tog mig den Frihed at være ligesaa „galant“ som vor Ven Margency?

— Ligesaa galant? . . . Ja, saa maatte vi jo først bestemt vide, hvor vidt Margency gaar i sit Galanteri.

Grevinden lo kaad. Hun var vant til dristig Skæmt, og i hendes Verden betragtedes det som umaadelig „borgerligt“ at tage et saadant Sprog ilde op.

Rousseau blev pludselig rasende over hendes i Virkeligheden fuldkomment uskyldige Koketteri. Hun vilde ikke forstaa ham! Godt. Han svor paa, at hun skulde komme til at forstaa ham, og det endnu i Aften.

Han skød Stolen fra Bordet og rejste sig — heftigt, uden at iagttage nogle af de brugelige Former. Madame d'Houdetot saa' forbavset op.

— Her er altfor varmt, Madame, sagde han uhøfligt, næsten brutalt. Jeg har ingen Appetit mere — han gik hen til Glasdørene. Se, nu er Maanen oppe!

— Ja, det ser jeg. Hun vendte sig ligegyldigt om, næsten uden at løfte Øjnene.

Rousseau stod allerede med den ene Fod ude paa Terrassen. Han stod lidt og sagde derpaa langsomt, halvt hen for sig:

— Aa, Gud, hvor vi Mennesker dog ødelægger Livet for os selv! Maaneskin ødelægger vi med Voxlys, Venskab med Fraser, og Kærlighed . . .

— Og Kærlighed? gentog Madame d'Hou-detot, nysgerrig og uvilkaarlig interesseret, uagtet hun følte sig irriteret af hans Uhøflighed fra før.

Han rystede paa Hovedet. Lad os nu ikke tale mere om det! Vil De gaa lidt ned med i Haven, kære Veninde?

— Ja, lad os det! udbød Madame d'Hou-detot, som sædvanlig strax forsonet. De skal lære mig at forstaa Naturen. Ikke sandt, Mester?

— Jeg skal svare Dem paa Deres Spørgsmaal, sagde han.

Maanen stod nu højt paa Himlen — en stor, bleg Junimaane, som kastede et hvidligt, blødt Skær over Græsplænen og Buskadset.

Rousseau havde budt hende Haanden for at føre hende ned ad Trappen, og de blev endnu ved med at holde hinanden i Haanden, medens de stille gik hen over Plænen duggede Græs.

— Hvor her dufter! Madame d'Houdetot plukkede en af Akacietræernes violette Blomsterklaser og stak den ned i den firkantede Udskæring over Barmen.

— Hvor Springvandet glitrer i Maaneskinnet! sagde hun igen — lidt højere med en hæderlig Bestræbelse for at følge ham i hans Sværmeri for Naturen. Det ser aldeles ud som smaa Diamanter.

Rousseau svarede ikke. Han blev ved at holde hendes Haand i sin og drog hende sagte ned paa Bænken ved Siden af sig.

— Aa, Madame — Sophie, hviskede han pludselig med en Stemme, som kvaltes af Taarer og Bevægelse — i samme Øjeblik gik det op for hende, at han slet ikke havde hørt, hvad hun havde sagt. Hav Medlidenhed med mig! Vær god imod mig . . .

— Monsieur! Hun vilde rejse sig — dette kom saa uventet.

— Jeg elsker Dem, hviskede han med bøjet Hoved. men saa intensivt, gribende lidenskabeligt, at hun uvilkaarligt blev staaende — ligesom lyttende til denne Stemme, der kom fra Sjælens Dyb, og som hun pludselig

hørte for første Gang. Saadan havde ingen før sagt de Ord til hende.

— Jeg elsker Dem, gentog han endnu mere dæmpet. Aa Gud, jeg er saa helt og holdent uden Haab . . . Og dog takker jeg dig!

— Aa, sig det ikke! hviskede hun bedende og lagde hurtig Haanden paa hans Læber. Tal ikke mere om dette . . .

— Tro mig, om De vil, Madame, eller tro mig ikke — han løftede alvorligt Hovedet, og der laa en mandig Værdighed over hans Ansigt, som hun aldrig før havde set eller forstaaet — jeg angrer ikke, at jeg har tilstaaet Dem min Kærlighed. Jeg tvivler ikke om, at en Mand af Deres egen Verden vilde forgaa af Frygt for at gøre sig latterlig ved at tilstaa en saa fuldstændig haabløs Følelse. Men jeg er ikke som andre Mænd — han saa' op med stolt Selvfølelse, som i dette Øjeblik forekom hende ganske naturlig og berettiget. Tro mig: alene det, at De nu véd, at jeg elsker Dem, Sophie — det har lettet mig, lindret mine Kvaler. For nu, da De véd det — at jeg elsker Dem — saa grænseløst, saa inderligt, som jeg tror, kun jeg i hele Verden kan elske, saa har De dog ogsaa en anden Følelse for mig. Jeg er Dem ikke mere ligegyldig.

— Det er længe siden, De var mig ligegyldig, kære Ven, sagde hun mildt, næsten omt.

Han trykkede hendes Haand og sukkede.

— Tal ikke mere til mig om dette, bad hun atter sagte. De véd, tilføjede hun endnu mere dæmpet, men med en for hende usædvanlig lidenskabelig Styrke: De véd, at mit Liv, hver Tanke i min stakkels Sjæl er Saint-Lamberts.

— Det véd jeg. Aa Gud, det er jo netop Ulykken, at jeg véd det! Med en Lyd som af en kvalt Hulken lod han Hovedet synke tungt ned mod Hænderne.

Madame d'Houdetot var god og sensibel. Dreven af en uimodstaaelig Impuls, af en Dronnings alt forbarmende Medlidenhed lagde hun begge Armene om Rousseaus Hals og brast i heftig Graad med Kinden trykket mod hans Haar.

Han drog hende ind til sig og kyssede hende. Hun søgte ikke at frigøre sig, hun blev kun ved med at græde. Hun kendte Rousseau — hun havde en dunkel, men bestemt Følelse af, at den Kærlighed, han her lagde for hendes Fødder, ikke var en Krænkelser mod en fraværende Vens Elskerinde, men en Ære, han endnu aldrig havde forundt nogen af sin Samtids Kvinder.

Saadan sad de begge stille nogle Minuter. Det glitrende Vand sang summende i Kaskaden, Juninattens milde og duftende Skumring bredte sig tættere om dem. Langt borte hørte

de det ensformige Glam af en Hund, der gøede ad Maanen.

— Gaa, Sophie — han skød hende med en pludselig Kraftanstrængelse fra sig.

Hun rejste sig, lidt ør i Hovedet, lidt forbavset, lidt skamfuld over sig selv og halvt fornærmet over at blive vist til Rette paa den Maade. Fortryllelsen var hævet.

Han rejste sig ogsaa, traadte hen til Lysthusets Indgang og strøg sig med Haanden over Panden.

— Livet er dog grusomt. Jeg mener, vi selv — vor Tanke er grusom. Ingen Illusioner lader den os beholde. For et Øjeblik siden troede jeg, at jeg var dydig, at jeg kunde elske Dem med en oversanselig Kærlighed, og nu ... I dette Øjeblik véd jeg — han hviskede hæst, og Hænderne knyttede sig lidenskabeligt — i dette Øjeblik, Sophie, vilde jeg give mit Liv for kun en Nat at faa Lov til at eje min Vens Elskede.

Hun svarede ikke. Hans Ord rørte hende ikke mere, fornærmede hende endnu mindre. Hun tænkte paa Saint-Lambert.

Atter gik de tavst ved Siden af hinanden over den fugtige Græsplæne hen mod Huset. Men denne Gang holdt de ikke hinanden i Haanden, og deres Tanker mødtes ikke længer.

Hun satte sig paa Trappen, som førte op

til Terrassen. Natten var alligevel for smuk — og altfor indholdsrig — til at den allerede skulde være forbi! Nu — her i Lysskæret fra Vinduerne — havde hun stor Lyst til at tale, rigtig tale, en Stund med en saa interessant Mand som Rousseau.

Han blev staaende ved Siden af hende, lænende sig til den kaprifolieklædte Sandstenspille.

— I Aar er Sommeren virkelig kommen efter Foraaret. Han saa' sig om, saa' paa den rige, frodigt unge Vegetation rundt om dem og talte langsomt, idet han højt fortsatte en lang Tankerække, hun ikke kunde følge. Og idet han saa' paa hende med et Udtryk saa ejendommeligt, at hun pludselig forstod den dobbelte Betydning af hans Ord, fortsatte han:

— Dersom De vidste, hvor mange Gange den fristende, løgnagtige Vaar har narret mig med Løfter, som den aldrig har holdt.

— Undertiden har Vaaren dog vistnok holdt sine Løfter — ogsaa til Dem.

— Aldrig, Madame, sagde han alvorligt.

— Men „Maman“ ... men Thérèse? insinuerede Madame d'Houdetot maliciøst; nu var hun fuldstændig sig selv igen.

— Vintervarme, Madame, svarede han vemodigt. Ingen af dem har nogensinde for-

maaet at vække Sol og Sommer i mit Indre.
Hos dem har mit stakkels Hjerte varmet sig,
som man varmer sig ved en Ovn om Vinteren
— i Mangel af bedre!

— Men jeg, mumlede hun smertelig berørt, med lidt daarlig Samvittighed, fordi hun havde ladet ham gaa for vidt, men jeg — jeg kan jo slet ikke gøre noget for Dem, Monsieur.

Han havde nu sat sig paa det nederste Trappetrin ved hendes Fødder, støttende sig paa Albuen og med Ansigtet vendt op mod hende. Han smilede, og hans Blik gled hen over hende — ligesom bemægtigede sig hende — med et Udtryk saa sværmerisk tilbedende, saa lidenskabeligt ømt, at hun uvilkaarligt slog Øjnene ned.

— De lever, De er til, sagde han ligefrem, med en Stemme saa sagte, at hun mere anede end hørte Ordene.

I Vestibulen sagde hun Godnat til ham, medens Tjeneren med Kandelabren i Haanden stod høj og stiv ved den aabne Dør ind til Gæsteværelset og ventede paa, at Monsieur skulde gaa derind. Madame d'Houdetot gik med et Lys i Haanden langsomt op ad de første Trin af den gamle, brede Ege-træstrappe, som førte til hendes private Værelser i første Etage.

Da hun var kommen op paa Afsatsen, vendte hun sig endnu engang om mod sin Gæst. Saadan som hun nu stod dér — let tilbagebøjet, med Ansigtet vendt mod ham, medens hun med Haanden skyggede for Lyset — mindedes han hende altid siden: det drømmende, mystisk tankefulde Blik i hendes Øjne, det dejlige, lidt ængstelige Smil om hendes Læber.

— Godnat, sagde hun endnu engang.

Han stod stille og saa' efter hende, medens hun langsomt gik op ad Trappen og forsvandt i Svalegangens Mørke.

VI.

Il y a dans Persépolis quarante rois plébéiens qui tiennent à bail l'empire de Perse et qui en rendent quelque chose au monarque.

VOLTAIRE.

Madame d'Epinay vendte sig om paa Stolen og kastede et Blik paa Taffeluret. Hun sukkede, rejste sig op fra Klaveret og lukkede Partituret. Skulde hun have talt med sin Mand, maatte hun gaa til ham nu.

Hun gik hen til Spejlet og ordnede ligegyldigt, af Vane, sin Koiffure; det var længe siden, hun havde havt nogen Interesse af at tage sig godt ud for Monsieur d'Epinay; hun bøjede sig frem og rettede lidt paa Skønhedspletterne, idet hun bekymret undersøgte en lille Filipens paa det højre Øjenlaag, som for Tiden vansirede hendes ualmindelig smukke Øjne. Hun var ellers ingen Skønhed — tværtimod lille, bleg og mørk; men de sorte Øjne var pragtfulde, og hun vidste det. Hun ordnede Kniplingsfichuen, saa den faldt mere fyldigt ned over det flade, noget indfaldne Bryst; saa'

derpaa for en Sikkerheds Skyld endnu engang paa Uret, strakte sig og gabede uoplagt. Saa vendte hun sig resolut om og aabnede hurtigt Døren til den lille Korridor, som fra hendes Lejlighed førte direkte til Monsieur d'Épinays Sovekammer. For en Gangs Skyld benyttede hun sig af sit Privilegium og gik uden videre lige ind.

Monsieur sad op i den store Paradeseng bagved de tilbagetrukne Gardiner. Silketæppet foran ham var fuldt af Breve og smaa Billetter, som han flygtigt gennemlæste, medens han nu og da adspredt drak en Slurk af den Chokolade, som Kammertjeneren serverede for ham paa en lille Gueridon „à galerie“ ved Siden af Sengen.

Under den spidse Nathue saa' han et Øjeblik søvnigt op og nikkede til Fruen uden at standse i sin Læsning.

Madame derimod hilste høfligt og elskværdigt paa sin Mand, smilede venligt til den gamle Kammertjener og satte sig derpaa i Lænestolen ved Fodenden af Sengen, saa roligt, som om hun plejede at sidde dér hver Morgen.

Monsieur d'Épinay var nylig bleven færdig med sin vidtløftige Reparation af Chevrette. Som næsten hele sin Samtid var han passioneret for Møbler og Kunstsager og havde ikke

sparet noget for at faa sit Hus saa prægtigt og moderne udstyret som vel muligt. I dette hans private Sovekammer var Gulvet indlagt med forskellige vellugtende Træsorter, Rosentræ og Ceder. Store Spejle var indfattede i Væggene, der forøvrigt var beklædte med tyk Lyonersilke med et Mønster af Blomsterguirlander og Amoriner paa bleg lysegraa Bund. Loftet var malet af Hallé, Møblerne betrukne med kostbare Gobeliner, Lysekronerne og Lampelterne var af Bronze, smykkede med Blomster af sachsisk Porcellæn. Tæt ved Sengen stod en *brûle-parfum* af fint Sølv, ciseleret af Germain, og den Amor, som tronede ovenpaa Silkesengehimlen, var et Arbejde af Falconet.

Madame d'Épinay betragtede misbilligende al denne Luxus. Det var en staaende Strid mellem hende og Manden, at han ved sin Ødselhed ruinerede Børnene. Selv nu kunde hun til Trods for Kammertjenerens Nærværelse ikke lade være med at skose ham derfor.

— Hvor her dog er blevet elegant, min Ven! Tænker du paa at gøre Chevette til et lille Versailles? Ja, ja — hun lagde sig tilbage i Stolen og saa' resigneret op paa Hallés sorgløst smilende Nymfer — du skal se, jeg faar dog nok engang Ret! Næste Gang Kontrakterne skal fornyes, stryger Ministeren ganske

sikkert dit Navn paa Listen: de vil ikke længer have dig til Generalforpagter.

— Det gør han nok engang, brummede Monsieur d'Épinay ligegyldig. De begynder deroppe at blive saa modbydelig bange og ængstelige for den offentlige Mening, at de naturligvis ikke kan taale, det skal komme ud blandt Folk, at vi i Finansforvaltningen fortjener en Smule Penge og engang imellem ogsaa forstaar at give dem ud med Smag.

Madame d'Épinay rømmede sig og kastede et advarende Blik hen paa Lakajen — mere af en vis indgroet Standsfølelse, end fordi hun nærrede den ringeste Frygt for, at han skulde lade sin Herres uforsigtige Ord gaa videre. Hun vidste nemlig meget vel, at Kammertjeneren var lige saa godt inde i hele Husets og sin Herres Affærer som hun selv, eftersom han daglig i næsten tredive Aar havde opvartet Monsieur de Bellegardes ældste Søn, lige siden denne var en lille Dreng, og hun selv som den faderløse Mademoiselle d'Esclavelles blev optaget i sin Onkels Hjem.

Monsieur forstod meget godt, at hans Frue maatte have noget særligt paa Hjerte, naar hun saaledes bærede ham med en Visit saa tidligt paa Morgenstunden; men da han var bleven klog af Erfaring, havde han ingen Lyst til at indlade sig paa en ægteskabelig tête-à-tête

og søgte derfor at fængsle hendes Opmærksomhed ved det Æmne, de nu engang var komne ind paa.

— Har du set, sagde han pludselig elskværdigt, idet han vendte sig om i Sengen, at jeg fra Alkoven her har ladet indrette Døre ind til Badekammeret og Paaklædningsværelset? Det er storartet praktisk og bekvemt. Men du skulde se de Forbedringer, jeg er i Færd med at foretage paa Epinay! . . . A propos, det er grumme længe siden, man har havt den Fornøjelse at se sig dér.

Naar hans Hustrus Selskabskreds blev ham „for filosofisk“ — hvad der ofte hændte — plejede Monsieur gerne at trække sig et Par Dage tilbage til Epinay, sit andet Slot, som kun laa en lille halv Mil fra Chevette. Dér indrettede han sig det helt ungarlemæssigt, gav Forestillinger med Skuespillerinder fra Palais-Royal paa det lille Teater, han havde ladet bygge, og Koncerter, hvor han selv spillede Primo-Violin. Ligesom Broderen, Monsieur de Jully og sin yngste Søster Madame d'Houdetot var Herren til Épinay Kunstentusiast, lige begejstret for Arkitektur og Malerkunst og fremfor alt en fortræffelig Dilettantmusiker. Musikken var ogsaa det eneste Omraade, paa hvilket han endnu i Sympati kunde mødes med sin Hustru, og naar de

ikke kævledes om Pengeaffærer eller om Børnenes Opdragelse, talte de — naar de overhovedet talte med hinanden — mest om Musik.

— Du skulde have været med paa Épinay forleden Aften, sagde han muntert med et Stænk af den Fortrolighed, han engang havde vist sin Legekammerat og Plejesøster. Vi havde udmærket Kammermusik. Francueil var der — han saa' spejdende, en Smule maliciøst paa sin Frue, som ikke fortrak en Mine, da han nævnede Navnet paa den Mand, som Alverden vidste havde været hendes første Elsker — og saa den lille Rose; hun sang guddommeligt. Han nynnede en Arie og strakte sig velbehageligt i Puderne. A propos, Marcel — han rejste sig atter hurtigt op og vendte sig til Kammertjeneren — hvor er nu den Knipplingsprøve fra Petit? . . . Naa, dér! . . . Blandt Papirerne, som endnu laa spredte paa Tæppet, fandt han en lille Stump af en smagfuld Alençonknipling, som han strax rakte sin Hustru. Se her, lille Ven, vil du ikke gøre mig den Tjeneste at se paa den! Du kan give mig et Raad — Damer forstaar sig alligevel bedst paa saadant noget. Hvad mener du, den er værd?

Madame d'Épinay undersøgte den interesseret, holdt den op mod Dagslyset og gned den frem og tilbage mellem Fingrene.

— Aa, jeg vilde give en halvfems å hundrede Franks for Alenen, sagde hun eftertænksomt.

— Han vil have hundrede og tyve, den Hund! Ja, du forstaar jo nok — tilføjede han fortroligt — det er en Præsent, jeg har i Sinde at give en Dame. Jeg tror, den vil gøre Lykke!

Madame rettede sig pludselig stramt op i Stolen og lod med en foragtelig Bevægelse Kniplingsprøven falde ned paa Gulvet. Men hun sagde ingenting. Hun ønskede ikke for den Sags Skyld at blive Uvenner med sin Mand, som virkelig — efter det attende Aarhundredes Begreber — var en yderst komplaisant Ægtemand. Han omgikkes saaledes vedblivende i al Venskabelighed Francueil, ganske som han havde gjort det i hele den Tid, denne daglig og mer end daglig havde besøgt hans Hustru, og nu havde han heller ikke noget særligt at indvende imod, at Grimm stadig boede i hans Hus. Heldigvis havde Madame havt den Takt begge Gange at vælge sig spirituelle og musikalske Elskere!

Men nu havde Madame d'Epinay ikke mere Tid at spille paa denne intetsigende Udenomspassiar. Hun gav resolut Lakajen et Vink om, at han kunde gaa; Monsieur strakte sig

gabende i Sengen og belavede sig paa at høre til.

— Ja, min Ven, sagde hun halvt smilende og med et forstaaende Skuldertræk — jeg er virkelig ked over, at jeg er nødt til at besvære dig dermed; men da Greven er borte, og du i hvert Fald er Familiens Overhoved, og da jeg desuden véd, at du holder saa meget af vor stakkels kære Mimi . . .

— Hvad er der nu med Mimi? afbrød han hende lidt heftigt. Han holdt meget af Søsteren. Du gør dig altid saa mange Sorger.

— Med Mimi? . . . Ja, jeg tror da nok, at hvert Barn paa Vejen mellem Eaubonne og Eremitagen skal kunne fortælle dig det.

— Dumheder! raabte Monsieur d'Épinay vred. Hun har jo aldrig brudt sig om noget andet Menneske i Verden end Saint-Lambert, det véd vi jo allesammen — hendes Mand og saa. Vor Filosof! — Han lo højt. Du drømmer, lille Émilie. Jeg syntes, du maatte bedre kende vor Søster!

— Ikke des mindre kommer hun hver Dag til Eremitagen, naar vor Ven ikke er paa Eaubonne. De har et bestemt Mødested ude i Skoven, de gør lange Spasereture sammen — Gud véd hvorhen! Og her hos os, paa Chevrette . . . Ja, alle Mennesker er desværre ikke saa blinde som du!

— Du maa have spioneret dygtigt, sagde han anerkendende. Jeg har altid vidst, at du havde en Pokkers fin Næse, naar det gjaldt nogen i vor Familie!

Madame d'Épinay lod, som om hun ikke hørte denne Finte. Hun sagde utaalmodigt:

— Vi kan ikke lade det blive ved at gaa paa den Maade, vi har Ansvar for hende baade overfor Monsieur d'Houdetot, som er vor Svoger, og overfor Saint-Lambert, som er vor Ven (denne mystiske Kombination fik Monsieur d'Épinay til at smile trods hans Ærgrelse). Rousseau — hun sagde det langsomt og med Eftertryk — plejer endogsaa at tilbringe Natten paa Eaubonne.

— Rimeligvis for at studere Naturen, svarede Monsieur koldblodigt.

Madame nedlod sig ikke til at svare paa den Slags upassende Vittigheder. Hun sagde overtalende:

— Du burde advare hende, Épinay — du er dog hendes ældste Broder, er hende i Faders Sted . . .

— Jeg advare hende! Nej, véd du hvad, sagde Monsieur d'Épinay ærligt og med Selvkritik; jeg har ikke den mindste Ret til at blande mig i min Søsters Affærer. For Resten manglede det bare, at hun skulde le ad mig og sige noget pikant, som jeg maaske ikke

engang kunde svare paa — jeg kender hende. Har hun saa daarlig en Smag, at hun kan opgive Saint-Lambert for din Protegé, saa — ja, saa maa det virkelig blive hendes egen Sag. Men det gør hun ikke, tilføjede han tilidsfuldt, i vor Familie har man dog Smag — engang imellem! Han saa' udfordrende paa Madame, men da det ikke lod til, at hun opfattede Skosen, tilføjede han irritabelt:

— Det er ikke noget, der kommer mig ved og endnu mindre dig; lad hendes Mand tage sig af det.

— Du nægter altsaa at gøre noget som helst Forsøg paa at redde din Søsters Rygte? Madame d'Épinay rejste sig med stor Værdighed.

— Absolut, kære Ven! Jeg har aldrig været stiv i at redde noget som helst. Desuden er jeg vant til, at det gaar rent ad Helvede til med de Sager, jeg bare rører ved, og Mimi vil jeg saa nødig gøre Fortræd.

Madame stod stille og betænkte sig. Hun angrede nu, at hun havde indviet sin Mand i denne Historie, der berørte hende ubehageligere, end hun egentlig vilde tilstaa for sig selv. Han, som aldrig kunde holde Tand for Tunge!

— Jeg troede for Resten, at det var dig, Diogenes var forelsket i, begyndte Monsieur

igen efter en Pause, idet han undertrykte en Gaben.

Madame d'Epinau trak paa Skuldrene og smilede bittert.

— Ah, ha -- du er vist en Smule skin-syg, min søde Ven! Det er altsaa dér, Skoen trykker! Du kan ikke taale, at det ikke er dig, den celebre Eremit sukker for i Eremitagens Ensomhed.

— Aa, jeg beder dig, min Ven, afbrød Madame d'Epinau ham skarpt, med et yderst koldt Blik. Jeg kommer herind til dig — Gud skal vide, jeg gør det ikke ofte! — for at tale med dig om din egen Families intimeste og prekæreste Anliggender, for at bede og besværgede dig om at tage dig af din Søster, som i Øjeblikket er uden Beskyttelse, og du . . . Hun vendte sig foragteligt om, endnu mere forbitret paa sig selv, fordi hun havde indviet ham i denne Sag. Og du! — det er altsaa paa den Maade, en Mand værner om sit Hus' Ære!

— Det overlader jeg til dig, min kære Kone. Du har jo altid saa udmærket forstaaet at værne om den!

Madame værdigede ham ikke flere Ord. Stiv og strunk gik hun hen til Døren, som førte ud til Forværelset.

Paa hendes lette Banken — det ansaa

nemlig ikke for passende, at en Dame af Stand selv aabnede Døren til et Antichambre, der var fuldt af Mennesker — sloges Fløjdørene øjeblikkelig meget ceremonielt op, og Lakajen raabte ud i Salen med høj Røst:

— *Madame, Messieurs! Voilà Madame!*

Med en regerende Fyrstindes Holdning skred Madame d'Épinay — lille, spinkel og mager — gennem de høje, forgyldte og rigt malede Døre ud i Forsalen. Regnskabsførerne, Lakajerne, Kreditorerne, Leverandørerne, Protegé'erne og Supplikanterne — mandlige og kvindelige — alle de, der hver Morgen plejede at belejre en Generalforpagters Sovekammer, veg ærbødigt til Side for Fruen i Huset, da hun, fin og fornem og altfor vant til denne Skare Mennesker til at tage noget Hensyn til den, gik midt igennem Værelset, forbindtligt hilsende til alle Sider, medens de lange, dovne Lakajer vedblev at raabe med Stentorrøst:

— *Madame, Messieurs* — Plads for Madame!

VII.

Telle a été la seule jouissance
amoureuse de l'homme du tem-
pérament le plus combustible,
mais le plus timide en même
temps que peut-être la nature
ait jamais produit. Tels ont été
les derniers beaux jours qui
m'aient été comptés sur la terre...

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“).

Klokken var elleve om Formiddagen, og Madame d'Houdetot var i Færd med at gøre Toilet. I sit lille Boudoir i den Fløj, der var forbeholdt Gæsterne paa Chevrette, sad hun paa en bred Taburet foran det lave kniplingsgarnerede Toiletbord, medens to Jomfruer friserede hende. Hvert Øjeblik skiftede hun imidlertid Stilling, rakte sig frem efter nogle af Sagerne paa Bordet, prøvede Smykkerne paa de nøgne Arme eller morede sig med at sætte Skønhedspletter rundt omkring i Ansigtet, der endnu ikke var sminket efter Badet. Hvertandet Minut højede hun sig — nærsynet som hun var — langt

frem mod det lille Spejl i den smalle kapriciøst snirklede Sølvramme; Pigerne holdt da inde med Friseringen, stod taalmodigt stille og ventede i Tavshed, til det behagede Madame atter at indtage sin oprindelige Stilling.

Der blev banket svagt paa Døren, og en Lakaj introducerede Monsieur Rousseau, som da han vidste, at Madame d'Houdetot i Øjeblikket var paa Besøg paa Chevette, var gaaet sin sædvanlige Morgentur derhen fra Eremitagen i den bestemte Hensigt at træffe hende ved hendes *lever*. Hun nikkede smilende til ham i Spejlet uden at vende sig om — hendes lange, mørke Haar hang løst ned paa begge Sider af Ansigtet, næsten ud over Øjnene. Uden at forandre Stilling strakte hun sin ene Haand bagud, for at han kunde kysse den.

Rousseau bøjede sig dybt ned over den smalle, hvide Haand. Han beholdt den længe i sin og strøg sagte med en vis undrende Varsomhed ned ad den bløde faste Arm, som ved Albuen stak frem af Peignoires Knipplingsbrus.

Det lod ikke til, at Madame d'Houdetot tog videre Notits af dette temmelig lange Haandkys, og Kammerjomfruerne fortsatte deres besværlige Arbejde uden saa meget som at løfte Øjnene: den Slags smaa Intermezzoer

ved en Dames *lever* var saa almindelige, at de ikke vakte nogen synderlig Opmærksomhed.

— Men sæt Dem dog ned, min Ven, sagde Madame d'Houdetot endelig, lidt utaalmodigt. Hvad nyt?

— En Eremit, Madame, véd intet nyt.

— Tvært imod! De gaar jo for at være den største Nyhedskræmmer i hele Frankrig. Jeg forstaar mig ikke paa det, men Folk paa-
staar jo, at alt, hvad De rører ved, bliver nyt.

Hun vendte sig pludselig om paa Taburetten, medens hun talte, saa at hun kom til at sidde lige over for ham, og slog utaalmodigt med begge Hænder Haaret fra Ansigtet.

Naar det gjaldt en lettere Konversation, vidste Rousseau som sædvanlig ikke, hvad han skulde sige. Det var ham altid en Pine at se hende sammen med andre Mennesker — han følte sig altid saa bunden og trykket, naar de ikke var helt alene. Ligesom alle andre Damer — det saa' han med en vis Bitterhed — ventede hun fremfor alt at blive underholdt ved sin *lever*; naar han saaledes her præsenterede sig som opvartende Kavalier, maatte han ogsaa finde sig i at opfylde en Kavalers Pligter! Altsaa sagde han — med et forceret Forsøg paa at være vittig og satirisk, medens Pudderet fra det uordnede Haar føg ham i Ansigtet:

— Tag Dem i Vare for Deres Frisure, Madame! Uden Pudder kommer De jo til at se ud som en Kvinde, ikke som en Dame!

Hun lo og rystede kaad med Hovedet, saa de allerede opsatte „rouleau“er faldt ned igen.

— Det var en god Ide, kære Jean-Jacques! En Koiffure à la nature . . . Gaa lidt til Side, Manon og Suzon! Laan mig en Kam. Nu skal jeg selv . . .

Med sine uøvede Fingre snoede hun kejtet, men graciøst det lange Haar op i Nakken i en enkelt Knude. Hun tog to af de røde Roser, som Rousseau havde havt i Haanden, og som han havde lagt fra sig paa Toiletbordet, da han kom ind, stak dem begge skødesløst bagved Øret og mønstrede sig i Spejlet.

— Naturligt! — ikke sandt?

Rousseau betragtede hende ømt og henrykt; det var ikke ofte, han havde Lejlighed til at se dette friske, søde Ansigt uden Sminke og dette smukke, yppige Haar uden Pudder og Smykker. Manon og Suzon fnisede med Hænderne fulde af Kamme og Haarnaale.

Madame d'Houdetot lod med en nonchalant, blød Skulderbevægelse den lange Friserkaabe glide ned. Hun stod dér i Battistehemise og stivt snøret *corps de baleine* med sine

runde, prægtige Skuldre nøgne og med de mathvide, kraftige Arme lagt over Kors under Brystet.

— Som en antik Statue! sagde hun alvorligt, ganske *bona fide*, idet hun rettede sig foran Spejlet.

I dette Øjeblik gik Døren atter op, og en Herre traadte ind.

I prægtig broderet Vest og Silkekjole, med hvide Silkestrømper og rødhælede Sko, med sirligt pudrede Tindingbukler og Haar-pung med Baandroset, i snehvidt Kniplingskalvekryds og rigt krusede Manchetter, som faldt langt ud over Hænderne, med Hat under Armen, Kaarde ved Siden hilste han med statelig Gratie og høflig forbindtlig Holdning først paa Madame d'Houdetot og derefter paa Rousseau. Det indtagende, om end noget overlegne Smil var hele Tiden lige konventionelt elskværdigt; men de fint tegnede, mørke Øjenbryn trak han et Øjeblik næsten umærkeligt sammen, lige i det han kom ind i Værelset og fik Øje paa Gruppen ved Toiletbordet.

Madame d'Houdetot havde strax, i samme Sekund han viste sig i Døren, opfanget hans Blik i Spejlet. Hun rødmede dybt og stærkt og greb hurtig, kejtet, næsten forskrækket efter Friserkaaben, som hun kastede om sig.

— Saint-Lambert . . . Hendes Stemme

havde en Underklang af skælvende, bly Varme, som Rousseau aldrig havde hørt før, og som nu paa éngang frydede og pinte hans Øre. De er kommen tilbage, Saint-Lambert? . . .

Han bøjede sig ned og kyssede let hendes Fingerspidser. Et Øjeblik mødtes deres Øjne paany. Hun slog sine ned og greb uvilkaarligt fastere i Kniplingerne med den Haand, som holdt Peignoiren sammen over Barmen.

Der var et Øjeblik ganske stille i Værelset. Man hørte en Fugl synge og hakke paa Vinduesbrædtet uden for Ruden.

— Hør — hør Droslen! sagde Madame d'Houdetot pludselig umotiveret, kejtet, kun for at sige noget. Og derpaa udbrød hun hurtigt med en naturlig Forvirring, som var næsten rørende, idet hun vendte sig til den ene af Kammerjomfruene:

— Syng, Manon! Hun gik hen til det gamle, kasserede Klaver, som tilfældigvis var kommet til at staa i det Værelse, og sagde bønfoldende, næsten hjælpeløst, vendt til Rousseau:

— Hvis De vil være saa elskværdig at akkompagnere, kære Mester, skal De faa at høre, hvor fortræffeligt Monsieur d'Épinay har indstuderet Colettes Parti med Manon til den Fest, der snart skal være her.

Rousseau rejste sig mekanisk. Han følte

sig saa underlig tung i Kroppen og hørte sine egne, grove Reformatorsko knirke mod Gulvet, medens han uden nogen som helst Indvending gik hen til Klaveret, som Madame d'Houdetot allerede havde aabnet.

Den musikalske Kammerpige, der ved de ofte stedfindende Teaterforestillinger paa Chevrette og Epinay blev brugt som Koristinde, og hvem der nu for første Gang paa Grund af hendes sjælden smukke Stemme var bleven betroet et større Parti, gik beredvilligt hen og stillede sig ved Siden af ham. Stiv og snørt i et karmoisinrødt Brokades Livstykke med den lille Kniplingshue paa det mørke Haar og Fingerspidserne stukne ned i Forklædets Lommer, brystede hun sig koket og smigret for Selskabet, medens hun ugenert og taktfast begyndte paa Colettes Parti i „*Le Devin du Village*“:

J'ai perdu tout mon bonheur;

J'ai perdu mon serviteur;

Colin me délaisse.

Hélas, il a pu changer,

Je voudrais n'y plus songer:

J'y songe sans cesse.

J'ai perdu mon serviteur;

J'ai perdu tout mon bonheur

Colin me délaisse . . .

Madame d'Houdetot rørte sig ikke. Hun stod endnu paa samme Sted ved Siden af Klaveret, lænet til Væggen, stille med nedslagne Øjne og Hovedet en Smule paa skraa. Tankeløst plukkede hun den ene af de røde Roser, som nylig havde prydet hendes Haar, itu — de purpurfarvede Blade faldt et for et ned over Friserkaabens Kniplinger. Den anden Rose sad endnu paa sin Plads bag Øret, men saa løst, at den tunge Blomst hang helt ned paa Halsen.

Fra sin Plads lige for hende kunde Rousseau hele Tiden holde Øje med hende. Han vidste, at hun ikke en eneste Gang saa' op, hen paa Saint-Lambert. Det saa' ud, som om hun helt var fordybet i at høre paa Musiken, og dog følte han med instinktmæssig Sikkerhed, at hun hverken skælnede Ord eller Melodi, at den for hende kun var et svagt og fjernt Akkompagnement til den Uro, Angst og Glæde, som ved dette uventede Møde med den Elskede ganske fyldte hendes Sjæl

Han rejste sig pludselig op midt i Colettes Sang, gav mumlende til Grund, at han ikke havde Tid længer, dersom han vilde naa hjem til Eremitagen til Middag, og tog hurtig og stivt Afsked med Grevinden, som atter saa' op paa ham med sit lyse og sikre Blik. Aa, disse Øjne! — Altid saa tillidsfuldt uforstaaende,

saa barnligt aabne og klare, naar de rettedes mod ham, saa mørkt indholdsrige, saa mystisk sky, naar de mødte Saint-Lamberts! Han forlod Chevrette uden at hilse paa Husets Frue — saaledes som det fra Begyndelsen af havde været hans Mening.

Ikke saa snart var Rousseau gaaet, før Madame d'Houdetot gav Jomfruerne et Vink om, at de kunde gaa. Saint-Lambert og hun var endelig alene.

VIII.

Tout engagement libre et
volontaire est plus sacré
qu'un autre . . .

Mém. de Mme D'ÉPINAY.

Saint-Lambert gik hen til sin Elskerinde. Han lagde begge Hænderne paa hendes Skuldre, drejede hendes Ansigt om mod Dagslyset og saa' tavs paa hende. Hun smilede anstrængt, hendes Øjne var fulde af Taarer, og hun rystede, halvt af Angst, halvt af Vellyst, under hans tunge Hænder.

— Hvorfor, hviskede hun — hvorfor er du kommen saa pludselig tilbage?

— Og det skulde du ikke vide? sagde han haardt, og hans Ansigt blev mørkt.

Nu saa' hun op paa ham. Underlæben dirrede som paa et lille Barn, og tunge Taarer hang i de lange Øjenhaar.

— Men du bad mig jo selv om at aflægge Besøg paa Eremitagen, sagde hun, idet hun pludselig kastede sig ind i Æmnet. Du sagde, at du ønskede, jeg skulde blive Ven med Rousseau. Det husker du da, at du sagde, inden

du rejste, og du skrev det flere Gange til mig . . .

Hun saa' op, halvt sky, halvt trodsig udfordrende, med daarlig Samvittighed.

— Ven? gentog Saint-Lambert foragteligt. Der kan ogsaa være Maade med Venskabet! Og derpaa mildere, idet han bøjede sig ned over hende:

— Man skulde ikke tro, du havde Spor af Verdenserfaring!

Hun ventede ikke paa mere. Hulkende slog hun Armene om hans Hals og trykkede sig tæt ind til ham.

— Kom herhen . . . Saint-Lambert drog hende ned ved Siden af sig paa den Kanapé, der stod længst inde i Værelset. Spiller du Komedie for mig? Han ruskede hende i Skuldren. Eller kan du virkelig ikke begribe, at Mennesket er gaaet hen og er bleven dødelig forelsket i dig?

Han sagde ikke, at hans Hjemmelsmand havde tilføjet: „og hun i ham“. Disse Ord, som havde ringet for hans Øren paa hele Rejsen fra Westfalen til Chevrette, forekom ham nu, da han atter saa' hende ind i Øjnene og hørte hendes Røst, saa fuldstændig usandsynlige og uden Spor af sund Fornuft. Han syntes ikke engang, det var Umagen værd at gentage dem for hende.

Og hun? Da hun forstod, at han ikke mere var vred paa hende, at han ikke mere nærede Mistillid til hende, genvandt hun pludselig sin sædvanlige Ligevægt, hele sin Selvbeherskelse som Kvinde og Verdensdame.

— Forelsket? — i mig? gentog hun indigneret. Men hvor kan du falde paa de Tanker?

— For det første — han bøjede Hovedet tilbage og saa' kritisk paa hende med de store blaa Øjne, i hvilke der nu brød et stolt, ømt Smil sejrende frem — for det første kan jeg ikke tænke mig, at han under saa gunstige Omstændigheder kunde lade være med at blive det. Han bøjede sig ned og kyssede galant hendes Haandled. Og for det andet... Sophie, sig mig nu Sandheden!

Men det havde hun for længe siden fast besluttet sig til ikke at gøre. Ikke for alt i Verden vilde hun være Genstand for Kiv og Vrovleri og Ubehageligher i sin allernærmeste Kreds — det var det værste, hun vidste — og fremfor alt vilde hun ikke unde sin kære Svi-gerinde, at Saint-Lambert skulde give hende Ret. Hun sagde overlegent, meget mildt:

— Min Hjertensven — se rigtig paa mig! Hun tog ham med begge Hænder om Hovedet og førte hans Ansigt ganske tæt ind til sit eget. Hvad er det egentlig, du vil have, jeg

skal sige? Har jeg ikke skreven alting i mine Breve! Se paa mig, Kæreste, jeg gør dig ikke ét Spørgsmaal, skønt jeg véd, at Kvinderne dérovre — hun gjorde et nonchalant, graciøst Kast med Nakken i en ubestemt Retning, der skulde forestille Retningen ad Tyskland til — er hvide og bløde og lydige som smaa Lam. For mig er det nok at vide, at jeg endelig har dig igen — jeg spørger ikke engang, om det er for en Time eller for en Maaned! — at jeg har dig igen, og at du elsker mig!

Han bøjede sig — nu som altid — for den varme Yppighed, det søde, friske Letsind i hendes Væsen og Tale. For et Øjeblik vandt hun den Sejr, hun ønskede: han glemte at spørge for at kysse. Og sagte gled hun fra den lave Sofa ned paa Gulvet ved hans Side — den ømmeste, mest tilbedende, underdanige Elskerinde, en Mand kunde ønske sig for sine Fødder.

Men Saint-Lambert var ikke den, der i Længden lod sig nøje med Udflugter; for vedblivende at kunne omgaas Rousseau, vilde han vide, hvad han havde at holde sig til. Medens han med den ene Haand strøg det lange Haar tilbage over hendes Isse, løftede han med Fingren hendes bløde Hage og sagde overtalende ømt, men ubarmhjertig bestemt:

— Du forstaar ikke, hvad det egentlig

drejer sig om, mit Barn. Ikke om, om du elsker mig eller jeg dig — det drejer sig kun om, hvorvidt den fordømte Filosof har gjort dig en Kjærlighedserklæring eller ej, og hvad du har svaret ham.

— Aa, Saint-Lambert, sagde hun bebrejdende — du har vist ikke talt med andre end Grimm i den sidste Tid derovre i Lejren! Har du maaske oven i Købet læst min kære Søsters Breve? tilføjede hun ondsksfuldt.

— Grimm! Din Søster d'Épinay! Hvad har de med den Sag at gøre? afbrød han utaalmodigt, en Smule usikkert.

— Men hvor har du da kunnet komme paa den Tanke? spurgte hun med store Øjne.

— Gennem dine egne Breve, naturligvis, svarede han rask. De handlede jo aldrig om andet end om Rousseau og Eremitagen.

Hun saa' paa ham med straalende, lattermilde Øjne, overmodig og skalkagtig. „Naar han ikke vil sige mig Sandheden, saa kan jeg godt føre ham bag Lyset,“ sagde hun samvittighedsløst og muntert til sig selv.

— At han er forelsket i dig, kan han rimeligvis ikke gøre ved, fortsatte Saint-Lambert alvorligt, lidt pedantisk. Hun sad bare stille og undrede sig resigneret over, hvorfor i Alverden han gad sidde og spille Ord paa den Slags Bagateller, som egentlig ikke angik

dem, naar de efter saa mange Maaneders Skilsmisse havde saa meget andet at tale om. — Det bebrejder jeg ham heller ikke. Men hvis han har sagt dig det, hvis han har gjort noget som helst bevidst Forsøg paa at vinde et Hjerte, som han vidste var mit — hans Vens — forstaar du saa ikke, at det saa — om ogsaa kun for Verdens Skyld — maatte være forbi med vort Venskab?

Hun rystede let paa Hovedet uden at indlade sig videre paa det Spørgsmaal. I Virkeligheden forstod hun det aldeles ikke. Dersom et Menneske virkelig blev forelsket i hende — og det hændte Gudskelov undertiden — hvorfor kunde han saa ikke unde hende den Triumf at høre paa det? Det gjorde jo ikke ham noget; hun elskede jo kun ham.

— Fortæl mig nu det hele, min Hjerte, bad han ømt. Du forstaar nok, at selv om jeg inderst inde vilde tilgive ham, saa kan jeg det ikke. Verden maatte tro, at jeg saa' igennem Fingre med en Lidenskab, som, i samme Øjeblik den giver sig Udtryk i Ord, bliver en Fornærmelse mod mig.

— Men Saint-Lambert, begyndte hun tvivlraadig, bange for at saare ham — er det egentlig ikke en Sag, som nærmest burde vedrøre Monsieur d'Houdetot?

— Monsieur d'Houdetot, Sophie, har intet

med denne Sag at gøre! Saint-Lambert rettede sig i Vejret. Han er Adelsmand, en Mand af Ære, og mellem os tre er alt paa det rene — du véd, at han hverken fordrer dig eller mig til Regnskab, saa længe vi kun respekterer hans Navn. Det er mig, den Mand, som elsker dig, du nu skal svare.

Hans Øjne var saa alvorlige, at de skræmmede hende. Hun forstod ikke rigtig hans Ræsonnement, hun var opdraget indenfor Finansadelen og havde en vis Vanskelighed ved at sætte sig ind i det rigtige gamle Aristokratis subtile Æresbegreber. Desuden var hun jo kun Kvinde.

— Rousseau er min Ven, ligesom han er din, sagde hun endelig. Han har aldrig talt med mig om andet end om Venskab.

Hun saa' bønfuldende, allerede angerfuldt paa ham. Det var imidlertid hans egen Skyld, at hun var nødt til at lyve for ham! Hvorfor skulde han dog tage dette saa højtideligt og urimeligt? Hovedsagen var jo, at hun altid var ham tro, hvorfor kunde de saa ikke begge vedblivende være gode Venner med Rousseau, som var saa original, saa aandrig, og som hun holdt saa meget af?

Men Saint-Lambert troede hende. Han trykkede ømt hendes Hoved — som nu ikke længere bar Spor af nogen som helst civiliseret

Koiffure — ind til sig og kyssede varmt hendes Mund og Øjne. Hun sukkede — lettet, lykkelig over, at alt var som før, og at hun havde ham igen.

Hun saa' op paa sin Elsker, medens hun endnu laa dér paa Knæ ved Siden af ham — ømt, i Smug, lidt nysgerrigt prøvende, om han nu virkelig rigtig lignede sig selv. Og halvt medlidende undredes hun over, at nogen kunde være saa taabelig at tro, at den stakkels Eremit paa Eremitagen kun et Øjeblik kunde være farlig for hende — for hende, som elskede og blev elsket af ham!

Saint-Lambert sad lidt foroverbøjet paa den lave Kanapé, med det ene Ben svagt bøjet og det andet strakt bagud, som i knælende Stilling. Han var en prægtig og smuk Herre, høj og stærk, med en erfaren og hærdet Soldats naturlige og sikre Holdning. Sit mørke Haar, som allerede begyndte at graane, skønt han knapt var fyrretyve Aar, bar han stærkt pudret, næsten snehvidt: det dannede en ypperlig Kontrast til de sorte, kækt og ædelt tegnede Øjenbryn og de store, lyseblaa Øjne. Allerede som ung Gardeofficer i Nancy, hvor han havde været en god Ven af Kong Stanislas, havde han gjort sig bekendt ved sin fine kunstneriske og literære Smag, ved sin Stolthed og sit hensynsløse Mod, hvad enten det gjaldt

en Duel eller et Epigram. og fremfor alt ved den Lykke, han gjorde hos Damer. Alverden vidste, at han havde været Voltaires frygtede og foretrukne Rival hos den spirituelle og fornemme Markise de Châtelet; efter den Tid havde han været i den Grad paa Moden, at Paris' smukkeste, mest kræsne og eftertragtede Damer næsten sloges om ham. Saa havde han set den unge Grevinde d'Houdetot, og i samme Øjeblik havde han vendt dem alle Ryggen for hendes Skyld — hun, som hverken var en anerkendt Skønhed eller en *bel-esprit!* Hun var elsket af ham, og saa kunde han frygte en Rousseau! I den Grad frygte for at miste hendes Kærlighed, at han ved den mindste Sladder fra Chevrette hovedkulds var rejst fra Lejren i Tyskland kun for at se hende et Par korte Dage, høre hendes Stemme og af hendes egne Læber faa at vide, at hun elskede ham endnu.

Hun smilede, lykkelig og overmodig, medens hun behændigt stjal sig til at undersøge hans dybe Kjolelomme. Ja, der var kun ét Portræt — hendes eget.

Med Spidsen af sin Kaarde løftede Saint-Lambert Peignoiren op, der var falden paa Gulvet.

Han sagde smilende:

— Hvad gik der da af dig, *Reinette?*

Saa snart jeg kommer ind her i Værelset, svøber du dig ind som en altfor dekolleteret Borgerkone!

— Gjorde jeg det? ... Aa, jeg véd ikke ...

Jeg syntes blot, jeg ikke kunde vise mig paa den Maade for dig, naar han var til Stede.

Saint-Lambert løftede Hovedet og saa' et Øjeblik hurtigt og skarpt paa hende. Men han forstod dog ikke, at disse Ord, som hun sagde saa oprigtigt og uskyldigt, i Virkeligheden var et aldeles afgørende Svar paa hans Spørgsmaal fra før — at de betød, at Rousseau elskede hende, og at hun vidste det.

— Naa, hvordan har saa den „ømme Ven“ Grimm det? begyndte hun i sin sædvanlige lette og ubekymrede Tone, idet hun foran Spejlet gav sig til at rede sit lange Haar ud, saa godt hun kunde. Jeg er ganske henrykt over, at jeg har faaet et nyt Bevis paa, at han ikke kan fordrage mig.

— Hvad er det for en Taabelighed, Sophie! Han tilbeder dig.

Hun vendte sig om og trak Øjenbrynene i Vejret, medens hun stod med Kammen løftet højt over sit Hoved.

— Nej, tænk, at du véd det! Og jeg, som aldrig har turdet sige det mindste om det!

Saint-Lambert lo højt. Han ogsaa? Jeg

er bange for, at du er i Færd med at blive altfor indbildsk, *Reinette*.

Hun lo ogsaa, kaad, saa let om Hjertet, som om der ikke længer fandtes kedelige Ægtemænd, Krig og Orlog, Sladder, Skinsyge og besværlige Tilbedere her i Verden.

— Du er rejst hundrede Mil for at høre en Kærlighedshistorie, min Ven! Gudskelov, jeg da kan fortælle dig en. Grimm — ja, Grimm, den dydige Grimm, min dydige Søsters galante Hjertensven — aa, Gud, hvor jeg ofte ønsker, at hun havde ladet sig nøje med Francueil! — han har været dødelig forelsket i mig, i din stakkels lille *Reinette*. Ja, gør nu bare store Øjne! Smilende lukkede hun sin ene Haand fast i og aabnede den saa atter hurtig — som naar en Fugl flyver op. Det er forbi igen!

— Er det virkelig dit Alvor, Sophie?

Hun nikkede med Selvfølelse. Hendes Øjne straaledede af skælmsk Skadefryd under de sorte Haarmasser, som hun nu mere og mere haabløst filtrede sammen under sine for-gæves Forsøg paa at faa en Slags Orden paa dem, indtil hun igen maatte tage sin Tilflugt til Kammerjomfruerne.

Saint-Lambert fløjtede sagte. Det var vel inden — inden —?

— Naturligvis! Jeg har aldrig saa meget

som vovet at komme med en Hentydning dertil overfor Émilie. Det er et Vaaben, jeg gemmer inderst inde i Arsenalet!

— Det er vist rigtig godt forsynet, dit Arsenal, udbød han leende.

— Heldigvis, sagde hun med oprigtig Tilfredsstillelse. Hvorfor skal jeg altid finde mig i at blive nedsablet? Og vi Damer, tilføjede hun aabenhjertigt, vi har jo for det meste ikke andet at bestille end at holde Øje med hverandre.

— Og lade hverandre vide det — ved Lejlighed!

— Ja, ellers var det jo kun den halve Fornøjelse!

— Er det virkelig sandt, at Grimm engang har forsøgt sig hos dig? begyndte han igen lidt vantro, for saa kan jeg jo nok forstaa . . .

— Om det er sandt! raabte hun indigneret. Fjorten Dage i Træk svor han hver Aften paa, at han elskede mig. Jeg lo og mindede ham hver Gang om Mademoiselle Fel. For Resten . . . jeg er maaske ikke saa gruelig klog som saa mange andre, men jeg har mine Anelser. Det er ikke blot for at gøre dig og mig Fortræd, at han har fundet paa denne Historie. Hun tav lidt og sagde saa

pludselig med stor Bestemthed: Grimm kan ikke fordrage Rousseau.

— Aa, han mener vist blot, at Rousseau er en ren Undermaaler i Sammenligning med ham selv. Det mener rimeligvis ogsaa de fleste andre.

— Mener du det? Mener jeg det? Hun vendte sig udfordrende om mod ham med Armen i Siden og Hagen i Vejret. Nej, du — naar man er sensibel og honnet, saa tror man paa Jean-Jacques!

Saint-Lambert vilde ikke gaa nærmere ind paa dette Spørgsmaal, som i Øjeblikket ikke interesserede ham synderligt. Han sagde grundende:

— Jeg troede snarere, det kunde være vor kære *précieuse*, som var en Smule skin-syg paa sin berømte Eremit — det er det eneste, som har trøstet mig.

— Det er hun ogsaa, svarede Madame d'Houdetot roligt. Hun bryder sig ikke en Døjt om „sin Bjørn“; men hun vil have ham i Lænker.

IX.

Les femmes regnaient alors —
la révolution les a détrônées!

Souv. de Mme VIGÉE-LEBRUN.

Nous étions ivres d'amour tous
les deux, elle pour son amant,
moi pour elle.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“).

Det var ud paa Aftenen, Dagen efter at Saint-Lambert saa uventet var kommen til Chevrette. Monsieur d'Épinay, som havde været paa en af sine korte, men hyppige Rejser til Paris og Versailles, var netop den Dag kommen tilbage derfra sammen med Monsieur de Francueil, med hvem han — til Trods for Madames stumme Misbilligelse — stadig blev ved at staa paa en højst venskabelig Fod. Madame d'Épinay, som nu omhyggeligt undgik mulige tête-à-têtes med sin forrige Elsker, havde strax sendt Bud til Eremitagen efter Rousseau, som hun vidste, Francueil altid gerne talte med, og hun havde endogsaa indbudt Madame de Verdelin, saa at det var et temmelig stort

Selskab, som denne Aften samledes om Bordet i Chevrettes prægtige, nyrestaurerede Spisesal.

Rousseau havde i første Øjeblik, da han modtog Madame d'Épinays Billet, fast besluttet ikke at gaa. Dersom Saint-Lambert vilde tale med ham — og han tvivlede ikke om, at han kun af den Grund var kommen til Montmorencydalen — maatte han opsøge ham i hans Hjem paa Eremitagen. Men Lysten til atter at træffe Sophie, til endnu engang at se dem begge sammen, besejrede alle andre Hensyn og kuede endogsaa hans sædvanlige, omfindtlige Stolthed. Han vidste, at han, hvis han i Aften indfandt sig paa Chevrete, nødvendigvis vilde udsætte sig for hele Selskabets nyfigne og skadefro Blikke, ja, maaske oven i Købet vilde blive en Skive for deres Indfald og tvetydige Vittigheder. Men vilde paa den anden Side ikke alle anse ham for at være fejj, dersom han blev borte? Og hun — Sophie — vilde hun ikke tænke det samme? Efter en lang Kamp og megen Tvivlraadighed besluttede han at efterkomme Indbydelsen.

Souper'en havde varet længe og var nu til Ende; men endnu gjorde ingen Mine til at rejse sig fra Bordet. Det lod til, at Gæsterne, der sad bekvemt tilbagelænedede i de brede,

gobelinsbetrukne Lænestole, nu først rigtig havde slaaet sig til Ro om det yppigt dækkede Bord, hvor Dessertens Konfekt og Frugter smagfuldt laa arrangerede paa fint ciselerede Fade og Sølvskaale. Éperney-Champagnen gik flittig omkring, den lyse Vin skummede lystigt i de lave Glas, som tømtes oftere og oftere, alt eftersom Aftenen led

Madame d'Épinay gav Taffeldækkeren og Tjenerne et Vink om, de kunde trække sig tilbage. Hun skød Tallerkenen fra sig, støttede begge Albuerne nonchalant paa Bordet og sagde:

— Ja, mine Venner, der er vel egentlig ingen af Dem, der har Lyst til at gaa ind i Salonen, vel? Man bryder blot Charmen ved en Konversation — ødelægger Buketten — naar man saadan bryder op og skifter Plads. I gamle Dage kunde jeg sidde fem Timer til Bords, om det saa var paa en Taburet, uden at blive træt, kun jeg kunde komme til at passiare.

— I „gamle Dage“? Ak, Madame! Francueil, som allerede havde drukket for megen Vin, lagde Haanden paa Hjertet og bøjede sig med ét uforsigtigt veltalende Blik langt frem over Bordet. Hvor kan De nænne at tale om „gamle Dage“? Aa, jo, jeg forstaar jo nok, at De kan det! I de sidste fem Aar er De

jo bleven ti Aar yngre, medens jeg Stakkel er bleven femten Aar ældre!

— Nej, hør den ømme og galante Lindor! raabte Mademoiselle d'Ette unødvendig højt. Aa, Monsieur de Jully, skænk i hans Glas. Vi maa paa en eller anden Maade se at faa disse bedrøvelige femten Aar druknede!

Francueil bøjede sig høfligt over Glasset, som han imidlertid mod Sædvane havde ladet staa urørt. Han havde mødt Madame d'Épinays Blik.

— Drukne Aarene! sagde han let med sit behagelige, velopdragne Smil. Dertil gives der vist blot ét Middel, som for Resten hidtil ikke er blevet prøvet. Jeg mener Jean-Jacques': „Lad os vende tilbage til Naturen!“

— Det vil sige bo i en Hytte eller i en tom Tønde og gaa med en Dyrehud over Skuldrene! Monsieur de Jully gjorde en afværgende Bevægelse med den ene Haand, medens han med den anden graciøst tog sig en Pris af den Snustobaksdaase, som Markien af Croismare rakte ham.

— Naa, lad gaa med Hytten! Men jeg vil dog helst være fri for Dyrehuden. Ja, hvad mener De, mine Damer?

— Aa, Gud, sagde Madame d'Houdetot, for min Skyld gerne. Jeg anmoder kun om at faa Lov til at holde mig for Øjnene, medens

denne „Tilbagevenden“ staar paa. Skal det være strax? . . . Hun lænede sig tilbage i Stolen og lagde højtideligt sit gennemsigtige Kniplingslommelærklæde over Øjnene. De lo allesammen.

— Jeg for min Del, sagde Mademoiselle d'Ette, interesserer mig for meget for det Experiment, til at jeg ikke skulde spile mine Øjne vidt op.

— Naa, Francueil, raabte Margency opmuntrende nede fra Bordenden. Begynd nu med at kaste Parykken!

— Og derefter alle de andre konventionelle Løgne! faldt Jean-Jacques ligesaa spøgefuldt ind.

— Francueil! Francueil! raabte Madame d'Épinay — han førte virkelig begge Hænderne op til Hovedet som for at følge Margencys Opfordring. Som Værtinde bærer jeg Ansvar for Moralen her i Huset: jeg anmoder Dem om, at De i det mindste vil beholde Vesten paa . . . og . . . lidt til! Det eneste, tilføjede hun uforsigtigt, jeg bryder mig om at se i dets naturlige Tilstand, er en Mands Hjerte; faar jeg det at se, er jeg tilfreds.

-- Madame, jeg skal gøre mit Bedste for at rive det ud af Brystet og servere Dem det blødende, svarede Francueil galant med Haanden paa Kalvekrydset.

Madame d'Épinay rødmede let under sin forrige Elskers Blik, halvt forvirret, halvt forarget, og en lille Smule bevæget.

— Gud véd egentlig, hvorfor vi allesammen er saa bange for at vise os i vor „naturlige Tilstand“, som min Søster d'Épinay siger! sagde Monsieur de Jully filosofisk og lidt plat.

— Fordi vi allesammen har en krum Taa, svarede Francueil mørkt. Han havde drukket endnu mere og var pludselig bleven i daarligt Humør.

— Det tror jeg ikke, sagde Madame d'Houdetot paa sin blide, oprigtige Maade. Jeg har ingen krumme Tæer, og dog forsikrer jeg Dem, at det vilde koste mig en hel Del Overvindelse at gaa klædt som Damerne derovre i Carolina og Virginia, eller hvad de forskrækkelige Indianerlande nu hedder. Nej, det er ikke af den Grund — hun rystede paa Hovedet, bøjede sig frem med Albuerne paa Bordet og støttede den runde Hage mod begges sine smaa knyttede Hænder, idet hun betænksomt, lidt genert kiggede op i den store Lysekrone, som i en lang gylden Kæde hang ned fra det som en Himmelhvælvning malede Loft. Nej, det er ikke af den Grund! Da den skønne Helene var bleven femten Aar, er jeg overbevist om, at hun, om hun saa skulde klippe et Stykke ud af en Sky, prøvede paa

at skaffe sig en Slængkappe. Og da Paris kom, kantede hun den med Regnbuen.

— Bravo, Madame! raabte Margency og klappede entusiastisk i Hænderne. Naar Kvinder er oprigtige, er de guddommelige. — Men jeg tænker mig nu, at hun alligevel, til Trods for sin Blufærdighed, helst saa', at Paris ikke altfor længe fandt sig i kun at beundre Kappen, hvor himmelsk den nu ogsaa kunde være. Ikke sandt, Madame?

— Monsieur — Madame d'Houdetot trak paa Skuldrene og slog let ud med begge sine hvide Hænder, saa at de mange Ringe funkede i Lysskæret. Monsieur, jeg siger som Ninon de L'Enclos, det maa De spørge en anden end mig om!

Hun følte, at baade Saint-Lamberts og Rousseaus Øjne i dette Øjeblik hvilede paa hende fra begge Sider af Bordet, og en dyb Rødme steg langsomt op i hendes Kinder, helt op under hendes nedslagne Øjenvipper.

Rousseau skød sin Stol bryskt tilbage, idet han rejste sig op. Han forlod Bordet og begyndte uroligt at gaa frem og tilbage langs Væggen i Halvmørket henne ved Vinduerne.

— Ja, her er varmt, sagde Madame de Verdelin taktfuldt. Kan vi ikke aabne Vinduerne ud til Terrassen?

— Saa er jeg bange for, at Lysene begynder at rinde, indvendte Madame d'Épinay.

Rousseau aabnede imidlertid uden videre Tilladelse det midterste Vindue, som naaede fra Gulv til Loft, og gav sig igen til at vandre op og ned i Spisesalen.

— Se, saa, nu er vi ved det igen! udbrød Monsieur d'Épinay pludselig triumferende, som om han havde vundet et Væddemaal og blot havde ventet paa en Lejlighed til at tilkendegive det. Hvad vi saa ogsaa begynder at tale om, saa ender det altid uundgaaelig med at vi taler om Kærlighed og hvad dertil hører.

— „Hvad dertil hører?“ gentog Margency paa sin impertinente Maade. Slængkappe eller ikke Slængkappe? Skyld eller Uskyld? De Lærde, véd De jo, Épinay, er uenige om Attributerne.

Rousseau, der var standset henne ved Vinduet, vendte sig om og gik pludselig hen til Bordet. Han satte sig ikke ned, men blev staaende oppe ved den øverste Bordende med den ene Haand hvilende paa sin tomme Stol, idet han med den anden greb et fuldt Glas Champagne.

— Monsieur d'Épinay har Ret, det ender altid med, at vi taler om Kærlighed — ikke blot vi, men alle, alle . . .

Han stammede lidt i det og kunde ikke komme videre. Men Udtrykket i hans Ansigt var saa ejendommeligt, at de andre paa én gang var holdt op med at passiare og nu allesammen forventningsfuldt stirrede paa ham. Pludselig — med Øjnene stivt fæstede paa Grevinde d'Houdetot — begyndte han igen, denne Gang fuldstændig flydende og med en Varme og en Ild, som forbavsede og henrev dem alle.

— Venner, lad os drikke en Skaal for Kærligheden. For Venus! Du Moder til al Lykke og al Sorg; du, som i dit rige Skød bærer al Livets Vaande og al Livets Glæde; du, som rækker Giftbægeret og Nektardrikken, du Heltes og Snigmorderes hellige Moder! du, som tænder Ild i Blikket, som væbner Tungen, som efter dit Lune forvandler Blodet i vore Aarer til Is eller pisker det frem i sydende, hede Bølger — du alene er værdig Guddom og Uforgængelighed! Dig ofrer vi alle vore første ubestemte og taagede Drømme, dig vor første Kamp og vort sidste Savn . . .

Han sluttede ligesaa brat, som han var begyndt — atter pludselig forvirret af alle disse Blikke, han følte rettede paa sig. Hurtigt tømte han sit Glas og satte sig ned paa sin Plads igen, overdøvet af Bifaldslarmen.

— Ja, for Venus — ja, og for Kupido!

stumlede den gamle Markis af Croismare, halvt kynisk, halvt vemodigt, idet de alle tømte deres Glas.

Margency lænede sig tilbage i Stolen og vuggede graciøst det tomme Glas mellem Fingerspidserne. Hans fine Barneansigt med de smalle, sorte, spodsk indolente, næsten altid halvt lukkede Øjne, under de fint buede Bryn, var en Smule blegere end sædvanligt i Skæret fra de mange Voxlys. Han højede Hovedet stærkere tilbage og sagde med sin klare, tydelige Stemme, idet han søgte at parodiere Rousseaus:

— Ja, en Skaal for Venus! Paris specielle, hellige Venus, Moder til alle Intriger, til al Salonsladder, til alt Spioneri, til alle Bonmots, til al hemmelig og aabenbar Kiv! Du eneste udtømmelige Samtaleæmne, du eneste sikre Beskytterinde mod alle kedsommelige Dage og endnu kedsommeligere Nætter; du, hvis ene Øje hedder Løfte og det andet Svig, hvis Mund er sød som Honning i Roser, og som har et Stykke Hjerne dér, hvor Hjertet i gamle Dage plejede at sidde . . . Jeg kunde tale til i Morgen tidlig og endda ikke faa sagt nok til din Ære! Lad os drikke en Skaal for Kvinden — han fyldte sit tomme Glas — for Paris' Kvinde, som er denne barmhjertige Venus' fornemste Præstinde!

— Det er en Fornærmelse! raabte Mademoiselle d'Ette energisk og strakte ivrigt begge Hænderne ud ligesom for at samle Bundsforvandte om sig. Det er en Fornærmelse mod vort Køn!

Ved den første Lyd af Rousseaus Stemme havde Saint-Lambert vendt Hovedet om imod ham, og han tog ikke Øjnene fra ham, saa længe han talte. Først da Margency begyndte at tale, indtog Markien igen sin forrige Stilling. Nu bøjede han sig tilbage i Stolen med Armen skødesløst hængende over Armstødet og sagde langsomt og overlegent:

— Aa, hold nu op, Margency! Man bliver dog ved Gud engang træt af at høre paa dette evindelige Kævleri om Kvinden. Nu har Alverdens Literatur, naar Mændene har været altfor unge eller er blevne altfor gamle, i Aarhundreder, i alle Tonarter og i alle Sprog kastet Smuds paa Kvinden, kaldt hende falsk og tilfals og dum og ond, og — ser De det ikke? — Generation efter Generation rejser hun sig uanfægtet igen, straalende ren, sejrrig, smilende, med Barnet paa Armen, Moder og Dronning — Madonna!

— Men Hr. Markis de Saint-Lambert, svarede Margency, der altid havde Svar paa rede Haand, med sin klare, ironisk uforkammede Stemme. Efter Deres egen ufejlbarlige

Beregning faar De jo dog evig og altid Majoriteten imod Dem: de unge og de gamle — „altfor“ tillader jeg mig at stryge som en Overdrivelse — som slaar sig sammen mod de midaldrende Herrer og bestandig, Generation efter Generation, nægter at akceptere den lille rare Engel som „Madonna“.

Madame de Verdeline bøjede sig lynsnart ned og tog sin ene Silkesko af; i næste Øjeblik fløj den tværs igennem Salen og lige i Hovedet paa Margency.

— Dér! sagde hun kun med funklende Øjne og fnysende af Harme over at høre sin egen erklærede Elsker i saa manges Paahør vove at behandle Kvinden med denne ned-sættende Nonchalance. Hun blev staaende et Øjeblik, inden hun atter satte sig tilrette i Stolen, stolt over sit sikre og kraftige Kast.

I første Øjeblik blev Margency lidt forbløffet. Han tog Skoen op og betragtede den nøje; saa rejste han sig og gik langsomt og med udadleg Holdning rundt om Bordet, hen til Madame de Verdeline.

— Madame — han bøjede ridderligt, alvorligt det ene Knæ — De tabte lige nu Deres Sko Maa det være mig tilladt at sætte den paa igen.

Damen var allerede forsonet. Hun bøjede

sig ned og klappede Margency paa Kinden med sin Vifte.

— Indrøm, at jeg overbeviste Dem, lille Ven, sagde hun majestætisk.

De fleste af Gæsterne havde nu rejst sig fra Bordet. Ved Glasdørene ud til Terrassen stod de fire Damer sammen i en Gruppe, langsomt viftende sig med de smaa malede Vifter. Julinatten var varm og lummer.

— Det bliver Torden, sagde Madame d'Houdetot og stak forsigtigt Hovedet ud.

— Ikke med det første da, sagde Rousseau beroligende til hende. Der er Stjerner paa Himlen. Kom, maa jeg vise Dem det.

I alles Paasyn bød han hende ceremonielt Haanden, og de traadte begge ud paa Terrassen; deres Silhuetter tegnede sig mørkt mod Nattelufften: hendes vide Fiskebenspaniers, den udslagne Vifte og Haanden, som Rousseau holdt let løftet ved Fingerspidserne.

De gik henad den brede, grusbelagte Gang — de lave, rundklippede Buxbombække snoede sig i snirklede, stive Mønstre paa begge Sider af dem. Lyset fra Slottets Vinduer faldt i lange lysende Kiler ud over den halvmørke Have.

I Begyndelsen tav de begge; saa sagde Rousseau sagte, underdanigt:

— Ja, saa har De vel fortalt Saint-Lambert det hele? . . .

Hun betænkte sig lidt, inden hun svarede. Nej, sagde hun endelig oprigtigt. Ikke alt — skønt det maaske havde været min Pligt.

— Pligt! udbød Rousseau opbrusende. De har ingen Pligter mod ham.

— Mod hvem da? spurgte hun overlegent og trodsigt.

— Den eneste, De i dette Tilfælde virkelig har nogle Pligter imod — det har jeg saa ofte sagt Dem, min Sophie — det er og bliver trods alt Deres Mand.

De stod nu stille lige over for hinanden ved Randen af det store Bassin, som omgav Springvandet. Han saa' alvorligt og bøn-faldende paa hende, med et oprigtigt Forsøg paa at bilde sig selv ind, at hans Ord ikke dikteredes af Skinsyge, men af ren moralsk Følelse og Respekt for Ægteskabet.

Hun smilede fint. I Nattens blege Skumring, som hans Øjne nu havde vænnet sig til, kunde han se hendes store, brungraa Øjne blive smalle og straalende over den sorte Skønhedsplet under Øjet.

— Vi talte jo om Kærlighed . . . Stundom er De dog lidt vel meget *roturier*, min Ven!

Rousseau saa' næsten forskrækket paa

hende. Han følte ved hendes Ord og den Tone, hvori de blev sagt, et Stik af Smerte saa bitert, at han uvilkaarligt, ligesom ved et fysisk Onde, trykkede Haanden mod Hjertet. Hans Sophie var forandret! Endnu i Gaar havde hun, der altid var saa mild, ikke for alt i Verden villet saare ham med dette Vaaben.

Men Madame d'Houdetot havde opdaget Saint-Lambert med Madame d'Épinay paa den anden Side af Fontænen. Hun begyndte at gaa videre ved Siden af Rousseau, og de to Par passerede hinanden i Halvmørket uden Ord, men med et Smil og et Nik. Hun mærkede, da de var komne forbi, at Saint-Lambert drejede Hovedet halvt om og lod sit Blik hvile paa hende.

Og pludselig — ganske umotiveret — begyndte hun heftigt at bebrejde Rousseau, at han kompromitterede hende, at han elskede hende, at han nu gik her ved hendes Side — alt, hvad hun i Øjeblikket kunde finde paa at bebrejde ham. Altsammen kun for at døve den lidenskabelige, forbitrede Længsel, hun i dette Øjeblik følte efter Saint-Lambert, som kunde gaa dér saa roligt med en anden og i Forbigaaende se paa hende med dette smilende, forskende Blik. Rousseau følte hendes Ord som ligesaa mange Pile i sit Hjerte; hun gjorde ham fortvivlet med sin usædvanlige Heflighed,

I dette Øjeblik kom de igen forbi Markien og Madame d'Épinay, som ligeledes spaserede rundt om det store Bassin. Saint-Lambert standsede.

— Madame d'Épinay er ogsaa nysgerrig efter at faa Stjernernes Navne at vide, sagde han med sin dybe, lidt tilslørede, saa sikkert beherskede Stemme. Jeg er desværre ikke lærd nok; kære Rousseau, har De noget imod, at vi et Øjeblik bytter Damer?

Uden at vente paa Svar lagde han med et elegant Buk Madame d'Épinays Haand i Jean-Jacques' og tog selv Sophies — ikke heftigt, men roligt, med en Herres ubestridte Ret. Rousseau saa', hvordan hendes Øjne straaledede af Lykke, og hvordan de begge gik langsomt ned ad den smalle Gang, der førte til Frugthaven.

Madame d'Épinay saa' ogsaa efter dem. Hun sukkede og greb Jean-Jacques' Haand, idet hun sværmerisk saa' op paa ham med sine store, udtryksfulde Øjne. Hun sagde bebrejdende:

— Hvorfor, min Ven, har De nu ikke villet betro Dem til Deres eneste trofaste Veninde?

Han havde i dette Øjeblik — det véd Gud! — den største Lyst til at kaste sig ned i Gruset og græde ud med Ansigtet i hendes

Skød, saa ulykkelig og forladt følte han sig: men han huskede Sophies ofte gentagne bestemte Forbud: aldrig at tale om hende med nogen Fremmed — „fremfor alt ikke med min kære Søster!“ — og han beherskede sig.

— Jeg har ikke noget at betro, dyrebareste Veninde, frems'ammede han med Besvær. Og da han saa' hendes vantro og medlidende Mine, tilføjede han melankolsk, halvt hen for sig selv:

— Husk, at jeg snart er en gammel Mand — Livet skænker mig ikke nog'e Hemmeligheder mere.

Madame d'Épinay nøjedes med sagte at trykke hans Haand. Der var til Trods for al hendes misundelige Uvillie og Forbitrelse mod denne „malplacerede Kærlighedshandel“ en virkelig og øm Sympati i dette Haandtryk, som Rousseau strax opfattede, og for hvilket han i dette Øjeblik var hende taknemlig.

Himlen var nu bleven meget mørkere, Uvejret nærmede sig hurtigt. Noget borte hørte de allerede et langt dæmpet rullende Tordenskrald, og Regnen begyndte nu ogsaa at falde i store, tunge Draaber. Fra alle Havens Gange saa' man mørke Skikkelser under Spøg og Latter skynde sig op mod den oplyste Terrasse.

— Kom, lad os gaa! Madame d'Épinay

vendte sig om og kastede et Blik i den Retning, i hvilken hun havde set sin Svigerinde forsvinde med Saint-Lambert. De har nok søgt Ly i Amors Tempel, sagde hun let henkastet med et uvilkaarligt Smil over dette ufrivillige Ordspil.

Rousseau vilde absolut, trods alle Madame d'Épinays Bønner og Formaninger, endnu samme Aften vende tilbage til Eremitagen. Da han, efter at have laant Monsieur d'Épinays gamle Regnkappe og med en Staldlygte i Haanden, for anden Gang gik gennem Haven for at komme til Genvejen gennem Parken, mødte han atter Markien og Grevinden.

De gik langsomt uden at skynde sig trods Regnen, der nu begyndte at tage til i Styrke. Han holdt Armen om hendes Hals, og hendes Hoved hviledé mod hans Skulder, medens han for at skærme hende med den anden Haand skød de vaade, frugtbedyngede Grene til Side. De mærkede ikke Rousseau, før de pludselig stod lige foran ham i Skinnet fra hans Lygte.

Madame d'Houdetot blev ikke i mindste Maade forlegen over dette uventede Møde. Uden at frigøre sig for sin Elskers Arm rakte hun ham smilende — han saa' hendes søde, milde Øjne i Lysskæret, hendes tilbagebojede Skikkelse, smidig og yppig i den vaade

Silkekjole – sin Haand med en Prinsesses
rolige Sikkerhed.

Og Jean-Jacques Rousseau bøjede sig ned
og trykkede ydmygt sine Læber mod den.

X

Que vous me vendez cher cette
amitié cruelle dont vous osez vous
vanter à moi.

J. J. ROUSSEAU
(„La Nouvelle Héloïse“).

Dagen efter, da Rousseau sad ved sit Arbejdsbord og som sædvanlig skrev Noder af, fik han en Billet fra Madame d'Houdetot. Hun skrev:

Kære Ven! — Vil De gøre en egoistisk Veninde en Tjeneste? Vær da ved den store Eg paa Mont-Olympe i Morgen Formiddag Kl. 10. Det er meget vigtigt. Gaa ikke til Chevrette i Dag (dette „ikke“ var meget energisk understreget) — heller ikke til Eau-bonne. Jeg omfavner Dem af hele mit Hjerte.
Sophie.

Rousseau sad og faldt i Tanker over Billethen, der var skrevet hurtigt og skødesløst paa et Kvart Ark Papir. Han glattede den omhyggeligt med Haanden og gemte den blandt de andre Breve fra hende. Derpaa rejste han

sig, skød med et utaalmodigt Suk Nodebunken til Side og gik en lang Tur i Montmorency-skoven. Da han kom hjem, fortalte Thérèse, at Markien af Saint-Lambert havde søgt ham.

Næste Formiddag, en halv Time før den angivne Tid stod Jean-Jacques under den store Eg paa Mont-Olympe.

Han kom til at vente længe. Klokken blev baade ti og halv elleve. Endelig hørte han Hovslag paa den Sti, der førte gennem Skoven lige hen til Foden af Højen. Men inden han kunde ile til for at hjælpe Madame d'Houdetot, var denne imidlertid rask og behændigt sprungen ned af Hesten og havde bundet Tømmen ved en Gren.

Hun var i Mandsdragt ligesom den Majdag, da hun sammen med Madame d'Épinay havde besøgt Filosofen paa Eremitagen. Dragten skjultes nu imidlertid næsten helt af hendes lange, vide Slængkappe af tykt, mørkebrunt Silke, hvis ene Snip hun holdt op foran sig med Folderne samlede i samme Haand, hvormed hun holdt sin Ridepisk. Det andet Hjørne af Kappen var trukket helt op og kastet over Skulderen, saa det lignede et antikt Draperi. Under Kappen foran til saa' man de sorte Silkestrømper og Skoene, der var besatte med store Spænder. Paa Hovedet bar hun en lille

lav trekantet Hat *à la bel officier* med højt opkrammede, svanedunskantede Skygger.

Rousseau saa' strax, at der var noget i Vejen med hende. Hun holdt Læberne tæt sammenknebne og havde en lille Rynke i Panden mellem Øjnene.

— Har jeg ladet Dem vente, min Ven? spurgte hun hurtigt, idet hun, saadan som hun plejede, flygtigt omfavnede og kyssede ham. Saint-Lambert er i Dag taget ind til Paris for et Par Timers Tid — jeg kunde umuligt komme, før han var borte.

— Det er saaledes uden Deres Vens Vidende, De kommer herhen? spurgte Rousseau stivt og skarpt, men hans Hjerte bankede af Angst og Haab.

— Naturligvis, svarede hun bebrejdende. De véd jo, at De har bragt mig i den uhyggelige Situation, stadig at maatte lyve for ham, naar Talen er om Dem.

— Jeg? — Har jeg? spurgte Rousseau forbavset og dybt krænket.

— Ja, naturligvis! sagde hun energisk og med Overbevisning. Nu da jeg engang er begyndt, maa jeg jo blive ved. Den Morgen, han kom fra Hæren og traf Dem i mit Sovekammer, spurgte han mig paa Ære og Samvittighed, om De elskede mig, og om De nogensinde klart og tydeligt havde sagt mig

det. I saa Fald — sagde han — havde De skammeligt sveget hans Tillid som Ven. Nu vel, min stakkels Jean-Jacques — hun saa' lidt usikkert paa ham, og Læberne dirrede trods Smilet — De véd, hvor inderligt jeg holder af Dem, jeg kan ikke skilles fra Dem . . . Hun sukkede og slog Øjnene ned under Rousseaus pludselig ildfulde Blik. Og desuden, tilføjede hun dvælende, kan jeg ikke tænke mig nogen større Ulykke for noget Menneske end at faa Saint-Lambert til Fjende, jeg vilde ikke udsætte Dem for det . . .

— Naa? spurgte Rousseau skarpt. Han vidste, at hun talte sandt, men han følte ikke længer nogen Grund til at glæde sig over hendes Oprigtighed.

Hans uvenlige Bitterhed og Mangel paa Sympati irriterede hende. Hun svarede køligt, pludselig ligegyldig:

— Jeg havde den Opfattelse, at det kom aldeles ud paa ét, om De havde sagt det eller ikke, eftersom jeg jo ikke elsker Dem eller nogensinde har givet Dem det at forstaa. Derfor forsvarede jeg Dem med god Samvittighed. Herre Gud — det hele er jo ikke Halvdelen af det Væsen værd, Folk har gjort af det!

Madame d'Houdetot var nu i rigtig daarligt Humør. Hun satte sig paa en nylig

fældet Træstamme og sad og vippede misfor-
nojet med Ridepysken mellem sine Fingre.

— Og nu da han har opdaget, at jeg ikke gerne vil have, at De og han træffer hinanden alene, er hans Mistænksomhed igen bleven vakt. Aa — tilføjede hun ulogisk — nu er det mig aldeles ligegyldigt, om han véd det andet, jeg mener det om Dem og Deres Kærlighed, blot han aldrig faar at vide, at jeg ikke har talt Sandhed! Kan De forstaa Saint-Lambert? Han har kun Lov at være hjemme et Par Dage, og saa gaar han hele Tiden og væver om disse dumme Ubetydeligheder i Stedet for til Gavns at drage Nytte af den korte Tid, vi endelig engang har for os selv. Jeg er bange for, at jeg virkelig begynder at hade Dem, min Ven — hun smilede svagt til ham — fordi De har skaffet mig alle disse Ubehageligheder paa Halsen!

Rousseau laa ved hendes Fødder med Albuerne støttede mod Jorden. Han saa' op paa hende og greb sagte hendes Haand, som endnu legede med Ridepysken.

— Er det nødvendigt for Deres Freds Skyld at gennembore mit Hjerte? saa gør det, min Sophie!

— Aa, Rousseau . . . Min egen gode Ven! De har Ret til at gøre mig Bebrejdelser — jeg véd, jeg er grusom og egoistisk, udbrod hun

angerfuldt. Men jeg kan jo ikke gøre for, at De elsker mig — hvorfor skal Saint-Lambert saa bebrejde mig det? De véd bedre end nogen anden, hvor ubrødelig tro jeg er ham — maa det ikke være ham nok? . . .

— Lad mig tale med Saint-Lambert, sagde Rousseau resolut og rejste sig halvt op.

— Aa, Gud — nej! Det er jo netop det, jeg er kommen herhen for at forhindre. Saa vilde han jo samtidig faa at vide, at jeg har løjet for ham. At jeg er bleven ved med daglig at omgaa Dem, at jeg har været Deres Veninde, skønt jeg vidste, at jeg var noget andet for Dem. For selv om De vilde, saa kan De dog ikke føre ham bag Lyset, saa han tror det! Hun sukkede.

— Jeg har havt Uret, Sophie! Jeg indser nu, at det har været urigtigt af mig at søge at erhverve mig Deres Venskab, naar jeg ikke kunde gengælde det. De véd, jeg har villet opdrage mit Hjerte, tilføjede han med et dybt Suk — men det vilde ikke lystre mig!

— Ser De, sagde hun insinuant og bøjede sig frem, hvad jeg nu vilde bede Dem om, det er kun, at De i disse Dage saa meget som muligt søger at undgaa Saint-Lambert — maa-ske vil det vække en Smule Opmærksomhed; men jeg kan ikke tænke mig, at De derved kommer i nogen skæv Stilling. Jeg skal nok

sørge for, tilføjede hun smilende, med en let Rødme, at han i det mindste ikke skal faa videre Tid til at finde det paafaldende.

— Men dersom Saint-Lambert direkte fordrer en Forklaring af mig — ligesom han har gjort overfor Dem?

— Saa maa De holde med mig! Hun greb fat i Opslaget paa hans Kjole og saa' ham bønfoldende lige ind i Øjnene. Dersom De ikke ligefrem vil nægte, at De har en Svaghed for mig, saa maa De forsikre ham om, at De ikke har vidst det mindste om Deres ømme Følelser for nu.

— Men, Madame! Sophie! raabte Rousseau oprørt. Det, De her fordrer af mig, er umuligt. Ingen Mand af Ære fornægter sit Ord, og endnu mindre sin Følelse.

Hun saa' paa ham fra Siden under de lange Øjenhaar — lidt forbavset. Hun sagde ingenting, men i hendes Blik og Ansigtstryk læste Rousseau tydeligt, hvad hun mente. „Hvad skulde det kunne gøre dig — du er jo ikke Adelsmand,“ sagde hendes Blik.

Han rejste sig op, forbitret, saaret, pint i sit Inderste af denne Samtale, af hele hendes Holdning over for ham, som var saa forskellig fra hendes tidligere Maade at være paa.

— Men naar jeg nu sørger for, at De

ikke kommer til at træffe Saint-Lambert alene, vedblev hun bedende.

Han vendte sig om. Det bliver meget vanskeligt for Dem, Madame, svarede han sarkastisk. I Gaar søgte Saint-Lambert mig paa Eremitagen. Havde jeg ikke tilfældigvis været ude, havde vi allerede havt den Samtale med hinanden, som det lader til, De er saa bange for.

Hun foldede andægtigt Hænderne, som om hun vilde takke Gud, fordi han i sin Naade havde ledet det saaledes, at Rousseau havde været borte. Derpaa rystede hun bedrøvet og resigneret paa Hovedet.

— At tænke sig, at det ikke er andet end Forfængelighed, jammerlig Forfængelighed paa begge Sider! sagde hun klagende. Saint-Lambert er bange for, at „Folk“ skal undres over, at han vedblivende kan være Ven med en Mand, som elsker hans Elskerinde. Ja! — hun mødte hans bedrøvede, forbavsede Blik og løttede Hovedet stolt — hvad nytter det at besmykke sine Ord? Alle véd jo, at jeg er hans Elskerinde; det er blot af Ven-skab for min Mand, jeg hidtil ikke har sagt det højt. Og De! — Af Egensindighed, af Stolthed — hvad skal jeg kalde det? — har De besluttet at rokke, at ødelægge den Tillid, som det eneste Menneske i Verden, jeg bryder

mig om, nu i mange Aar har havt til mig. Jeg gjorde det for Deres Skyld, tilføjede hun grædende, fordi jeg vidste, De satte Pris paa hans Venskab, og nu . . . Aa, jeg kan ikke taale den Tanke, at han skal komme til mig og sige: „Du har løjet for mig! Du har gjort det én Gang, du kan gøre det flere Gange — jeg tør ikke mere stole paa dig.“

Rousseau, som ansaas for saa lidt forfinet i Sammenligning med det gode Selskabs afsløbne og skarpsindige Kavalerer, hvis fornemste Interesser desuden altid samlede sig om „Kønnet“, havde alligevel en klarere og dybere Opfattelse af Kvinderne end nogen anden af sin Samtids berømte Tænkere. Hans intensive Sensibilitet, hans store Modtagelighed for alle Indtryk, fremfor alt hans stærkt revolutionære, rebelske Aand, bevirkede, at han fremfor alle andre Mænd var i Stand til at forstaa og sympatisere med det, som saa ofte er Kvinde- naturens inderste Væsen: dens aldrig højede, sig evigt fornyende, trodsig oprørske Modstand over for de Love og Forestillinger, som Mændene med deres logiske Videnskabelighed, deres matematiske Regelrethed, deres Respekt for alt klassisk, i Aarhundreder har taarnet ovenpaa hverandre — Love, hvis Udspring ofte ingen mere fatter, Forestillinger, som ikke længer har en tilsvarende Virkelighed. Efter

Rousseaus egen oprigtige Mening havde Madame d'Houdetot Ret i sit noget uklare og rebelske, højst egoistiske Ræsonnement: for hende var Realiteten, Indholdet alt — naar Formen var i Modstrid dermed, kastede hun den ringeagtende og egenmægtigt til Side.

— Jeg skal gøre, hvad jeg kan, for at rette mig efter Dem, sagde han mildt efter en kort Pause. Græd blot ikke, Sophie! Dersom De vidste, hvor Deres Taarer nager mit Hjerte, som allerede lider nok for Deres Skyld! Jeg skal gøre, hvad jeg kan — kun det vil jeg ikke taale, at den Mand, som De elsker, skal kalde mig fejj.

— Tak, sagde Madame d'Houdetot mat og tørrede Øjnene med Kraven paa sin Musketérhandske. Tak, min Ven! Hun rakte Rousseau Haanden, som han dvælende førte til sine Læber.

De tav begge et Par Sekunder. Derpaa sagde Rousseau:

— Men — der er en Ting, jeg hidtil har glemt at spørge om. Ganske vist véd jeg, at Hæren for Tiden ikke har meget at tage sig til, men alligevel . . . Hvor kan det være, at Saint-Lambert saa hurtigt er vendt tilbage?

Hun saa' op: straalende, smilende, med Øjnene endnu fulde af Taarer.

— Fordi han elsker Deres Sophie, sagde

hun med denne vemodigt skælvende og indsmigrende Klang i Stemmen, der var bleven ham saa kjær.

— Men hvordan i al Verden har han da faaet at vide, at . . . at . . . noget . . .

Madame d'Houdetot afbrød ham med en indigneret Viften med Handsken:

— Grimm! sagde hun kun med et ubeskriveligt Tonefald.

— Grimm? gentog Rousseau vantro. De drømmer! Han er min bedste og kæreste Ven.

— Det er Dem, der drømmer, sagde hun mildt ironisk. Jeg gratulerer Dem til stadigt at have saa smukke Drømme!

— Men det er umuligt, raabte han heftigt. Desuden véd han ingenting. Han rejste jo bort allerede i April, og De kom først herud i Maj.

— Min Søster d'Épinay! sagde hun lige-saa lakonisk.

Rousseau tav lidt. De gør Dem begge Uret, sagde han alvorligt.

— Det siger Saint-Lambert ogsaa, svarede hun nonchalant. I Mænd er jo altid saa kloge — eller saa ridderlige. Men han siger det bare.

— Altsaa: Saint-Lambert tror ogsaa . . .?

— Han véd det, min stakkels Ven. Da

Hæren, som De véd, for Øjeblikket ikke har andet at tage sig for end at passiare og prøve Uniformer, har Grimm til Tidsfordriv underholdt ham med tyske Røverhistorier.

— Aa, mumlede Rousseau forpint. Hvem skal jeg vel nu tro paa? Grimm — min Émilie! Han bedækkede Ansigtet med sine Hænder. Derpaa saa' han atter hurtigt op: Nej, jeg kan ikke tro det, sagde han stille.

Madame d'Houdetot rejste sig op fra Træstammen. Hun svøbte sig ind i Kappen og slog igen med et rask Kast den ene Snip over venstre Skulder.

— Bryd Dem ikke om det, min Ven. Lad som ingenting! Jeg har levet i stadig Guerillakrig med min Søster d'Épinay, siden jeg var saa stor som saa — hun stødte sin Ridepisk mod Jorden. Er der nogen, som kan mærke det? Er vi ikke altid de bedste Venner? spurgte hun triumferende. Husk vel paa, at det for hende er en Livsbetingelse at intrigere — de fleste Damer kan ikke leve, hvis de ikke faar Lov til at chikanere. Jeg er en Undtagelse, tilføjede hun med oprigtig Selvfølelse.

Rousseau greb hendes Haand. Jeg skriver i Aften til Grimm, sagde han resolut. Første Gang jeg træffer Madame d'Épinay, udbeder jeg mig en Forklaring af hende.

— For Guds Skyld! raabte Grevinden forfærdet. De maa ikke sige et Ord til Émilie! Der bliver Skandale, Scener, Forklaringer — som der aldrig bliver Ende paa! Og hvad skal det saa altsammen nytte? Vi har det jo saa hyggeligt og prægtigt, som vi har det. Det er jo blot en Tiltrækning mere at vide med sig selv, at man ikke er ført bag Lyset! Lyd nu mit Raad — hun gik hen til ham og lagde Haanden paa hans Skulder: Rør ikke mere op i denne Sag! Det eneste, De opnaar derved, er at ødelægge Deres Sophies Rygte.

— Jeg kan ikke lyde Dem. raabte Rousseau rasende. Jeg maa tale. Dette Forræderi af Venner mod en Ven er altfor oprørende!

— Aa, de har leget lidt Skjul bag vor Ryg — vi har jo næsten gjort det samme bag deres. Naturligvis: vor Leg var uskyldigere, den skadede ingen — uden os selv, tilføjede hun med et Suk Naar de taler om os, saa kalder de os ogsaa Forrædere, det tor jeg dø paa.

— Dersom de gør det, saa taler de mod deres Samvittighed — baade Grimm og Madame d'Épinay. For de kender mig, de véd — han løftede Hovedet og stak højtideligt Haanden indenfor Vesten — at i Jean-Jacques Rousseaus Bryst har en Forræders Hjerte aldrig banket.

Madame d'Houdetot var allerede begyndt at gaa ned ad Højen. Hun vendte sig om, rettede paa Hatten, der var kommen til at sidde lidt skævt paa Hovedet, og sagde:

— Samvittigheden er saa lydig, min Ven. Det kommer kun an paa at opdrage den.

Og medens hun let satte Foden paa hans fremrakte Haand for atter at svinge sig op paa Hesten, som utaalmodigt stod og skrabede i Jorden med bøjet Hoved, spurgte Rousseau hende sørgmodig:

— Er det min Veninde — min Sophie, som taler paa den Maade?

Hun ordnede sin Kappe, greb Tømmerne og gav Hesten et let Rap paa Bugen, saa den stejlede.

— Ja, det er Deres Sophie. Den stygge Ulv Skepsis, som har bidt sig fast i os allesammen, æder nu ogsaa Deres eneste lille Lam. Frels det, om De kan!

XI.

Jusque là j'avais été bon;
dès lors je devins vertueux
ou du moins enivré de la
vertu.

J. J. ROUSSEAU
(„Confessions“).

Paa Chevrette var man denne sidste Uge i Juli Maaned ivrig sysselsat med Forberedelserne til en stor Fest, hvormed Monsieur d'Épinay ønskede højtideligt at indvie den nye Fløj, han havde ladet bygge samtidig med at hele det øvrige Slot blev grundigt restaureret. Hans Frue, hvis Interesser ellers sjældent plejede at falde sammen med hans, var denne Gang levende optaget af Planen eller lod i det mindste til at være det. Hun glemte endogsaa at beklage sig eller blot at komme med nogen Bemærkning, fordi Rousseau, som hun ellers i sit sentimentale og tyranniske Venskab ikke kunde undvære mange Timer i Træk her paa Landet, nu ikke i flere Dage havde sat sine Ben paa Slottet eller ladet høre fra sig med et eneste Ord. Hun komponerede „landlige“ Kostymer til Tjeneste-

folkene, indstuderede Balletter og Pantomimer med dem og var utrættelig i, i alle sine ledige Timer at gennemgaa en lang Ferolle med sin lille Datter, som pudret, sminket og den halve Tid af Dagen udklædt i en fantastisk, lyseblaa Dragt med Vinger paa Skuldrene lydigt efterabede Moderens Gestus og med sentimental Betoning deklamerede sine Vers.

Rousseau havde fast besluttet at holde sit Løfte til Grevinden: hverken at anmode Madame d'Épinay om en Forklaring eller gøre hende Bebrejdelser. Han havde foresat sig for én Gangs Skyld at spille ligesaa god Salonkomedie som de andre; men alene Tanken om hans Indtræden paa Scenen var ham i den Grad imod, at han opsatte sit Besøg paa Chevrette fra den ene Dag til den anden.

Fra Sophie hørte han ingenting. Han vidste, at hun nu bestandig holdt sig hjemme. Saint-Lambert ejede ogsaa en lille Ejendom i Eaubonne ganske nær ved det Hus, som Madame d'Houdetot havde lejet for Sommeren. Saa snart Margency fik at høre, at Saint-Lambert var kommen tilbage, spurgte han med troskyldig Mine, om det maaske var for at se, hvordan Bønnerne og Ærterne stod i hans Køkkenhave, at Markien saadan over Hals og Hoved havde forladt Lejren i Westfalen. Rousseau havde hidtil ikke tænkt derover, men nu gik det op

for ham, at det naturligvis mere var Nabo-skabet med Saint-Lamberts Gaard, end Sviger-indens Nærværelse paa Chevrette, som havde bestemt den unge Grevindes Valg af Sommer-bolig.

Ingen af Gæsterne paa Chevrette tænkte nogensinde paa at aflægge Besøg paa Eremitagen, og Filosofen gik atter som Eneboer om i sit Hjem eller strejfede om i Montmorency-skovene. Det saa' ud, som om der ikke længer var nogen, der tog Notits af ham, og til Trods for sin ofte udtalte Ligegyldighed for Menneskers Selskab var det med en vis Bitterhed han atter følte sig udelukkende henvist til „Tanterne“, som Madame Le Vasseur og Thérèse for Spøg blev kaldt af Vennerne.

I disse lange, ensomme Dage i Skoven og i den lille indhegnede Have paa Eremitagen, hvor han med egen Haand lugede Jordbærbedene eller bandt de nedfaldne Frugtespaliers op, tænkte han mer end nogensinde før over hele sit Forhold til alle disse Mennesker, som kaldte sig hans bedste Venner, og som han selv lige til nu oprigtigt havde anset for at være det. Smerten over at føle sig forraadt af Madame d'Epinaÿ, som han nu i flere Aar havde været vant til at betragte som en kærlig og forstaaende Søster, var for ham næsten ligesaa bitter som den

Tanke, at hans Hjertes ømmeste Følelser var den Kvinde, som han endelig engang i sit Liv lidenskabeligt elskede, ganske ligegyldige, ja, at hun regnede dem for saa godt som intet. Hans Stolthed oprørtes, hans umættelige Selvfølelse, som hviskede til ham, at han — Jean Jacques Rousseau — den fattige Medborger i Genf, der nu gik her som en Fremmed, En, der af Naade og Barmhertighed fik Lov til at bo paa Eremitagen, var tusind Gange mere værd end alle disse ubetydelige, overfladiske Verdensmennesker tilsammen, som for Tidsfordriv morede sig med at lege med ham og hans Skæbne som med en Bold. Var det Skinsyge fra Grimms Side? Kunde han da virkelig se, at den „Bjørn“, hans Veninde havde fanget og nu holdt bunden i Rosenlænker, engang, naar han søndersled Lænkerne, skulde rejse sig som den Skovens Konge, han var? Gang paa Gang i disse ensomme Dage sagde han til sig selv, at han stod et Trin højere end de fleste andre Mennesker; han var dydigere og stærkere, støbt af ædlere Metal, hans Syn rakte videre, hans Øre hørte skarpere end nogen nulevende Mands, han kendte. Han vidste med sig selv, at han til Trods for sit sværmeriske Naturel og store Modtagelighed for Indtryk dog havde faa Illusioner. Verden havde taget Livet af de fleste, medens de endnu kun var smaa, spæde,

ugegamle Børn, og de faa, han havde faaet Lov at beholde, nærrede han møjsommeligt med tvivlende Sympatier og blegnende Forhaabninger, alt medens han fejgt lukkede Øjnene af Frygt for ogsaa at miste dem. Og alligevel! — med denne sin stolte, urokkelige Overbevisning om sit eget Værd, om at han kunde og burde være sig selv nok, med sin dyrekøbte Livserfaring bag sig, kunde han alligevel ikke lade være med at søge efter Venner og naivt og blindt tro paa dem, han havde fundet!

Det var ham ligefrem en Trang at tro paa dem, han holdt af — og var der nogen, han havde holdt inderligt af og sluttet sig til her i Frankrig, saa var det først og fremmest Madame d'Epinau og Grimm. Det var ham, som havde introduceret den dengang ubetydelige og afhængige Fremmede i Venindens Hus, det var ham, som havde ført deres Hjerter sammen, som med glad Tilfredshed havde set deres gensidige Sympati blive varmere og varmere. Og nu fandt han sig pludselig staaende uden for det Forhold, han selv havde været med til at skabe, uvenligt og fjendtligt distanceret ved en perfid Angivelse, en unødvendig og halvt opdigtet Anklage. Nu da han allermost trængte til Hjælp og Støtte hos sine Venner, nu forraadte de ham, handlede illoyalt

bag hans Ryg, bagtalte ham og gjorde ham forhadet af en af de faa Mænd, hvis Venskab og Agtelse, han i høj Grad satte Pris paa: Saint-Lambert. Hans elskede Veninde skræmmede de bort fra ham, berøvede hans ensomme Tilværelse en saa fattig Almisse som den uskyldige Omgang med hende og hendes kære, tillidsfulde Venskab. Og alt dette uden saa meget som paa Forhaand at give ham et advarende Ord, et venligt Raad, en broderlig Formaning, uden saa meget som at gøre sig den Ulejlighed grundigt at undersøge, hvorvidt det „Forræderi“, de med en saadan Indignation anklagede ham for, virkelig eksisterede eller ikke.

De første Timer efter at han var kommen hjem fra Mødet paa Mont-Olympe, var han saa bedrøvet og harmfuld, saa ligefrem rasende paa Madame d'Épinay og særlig paa Grimm, at han i fuldt Alvor foresatte sig, aldrig mere at sætte sine Ben paa Chevrette. Men da han havde sovet paa det, og der var gaaet et Par Dage, saa' han det hele i et lidt andet Lys. Var det nu virkelig aldeles sikkert, at Sophie havde Ret? Han kendte særdeles godt til hendes evindelige „Guerillakrig“ med Svi-gerinden; og havde hun ikke selv for kort Tid siden ærlig tilstaaet, at hun ikke kunde fordrage Grimm? Det var jo muligt, at denne,

da der engang var bleven talt om Chevrette, havde ladet et Par spøgefulde Ord falde til Saint-Lambert, som den for sin „Ære“ ømfindtlige Markis øjeblikkelig havde taget for Alvor. Han overtalte sig selv til at mene — thi han vilde gerne overbevise sig derom — at det egentlig var højst urigtigt af ham paa denne Maade at dømme to af sine ældste og bedste Venner som falske og lavt misundelige — uhørte og paa løse Formodninger. Og desuden: her paa Eremitagen var han Madame d'Épinays Gæst, hun havde i sit Hjertes Godhed, da hun kendte hans Lede ved Bylivet og særlig ved Paris, opladt dette Fristed for ham, ja, næsten tvunget ham til at tage imod det. Var det ikke den sorteste Utaknemlighed af ham ved det første Ord af en anden at tvivle om hendes saa ofte prøvede Venskab? Og pludselig vendte han med et af de heftige Omslag, der saa ofte forekom hos ham, paa én Gang hele sin Vrede og alle sine Bebrejdelser udelukkende mod sig selv. Til Slutning — efter nogle Dages Forløb, da han hverken havde hørt eller set til nogen i sin Ensomhed — behøvedes der ikke mere end en af Madame d'Épinays hjertelige og sentimentale Billetter med hendes sædvanlige ømme Bebrejdelser og Venskabsforsikringer, for at faa ham, der nu var fuldstændig overtødet om hendes Uskyl-

dighed, sin egen Lettroenhed og Uretfærdighed, til angrende og bodfærdig atter at opsøge sit andet Hjem: Chevrette.

Han kom som sædvanlig ved Middagstid og blev af Værtinden modtagen med et hurtigt, halvt bebrejdende, halvt forskende Blik, som han strax besvarede ved ømt at omfavne hende. Monsieur Dupin de Francueil, til hvis Smag og Arrangementstalent Monsieur d'Épinay stadig havde den allerstørste Tillid, var netop i Dag til Middag paa Chevrette. Af andre Fremmede var der kun Madame de Verdelin, thi baade Margency og den gamle Markis af Croismare betragtedes jo for Øjeblikket som hørende til Huset. Mademoiselle d'Ette var endelig rejst sin Vej, og Madame d'Houdetot og Saint-Lambert holdt sig stadig hjemme i Eaubonne.

Efter Middagen slog Selskabet sig ned i Madame d'Épinays lille Salon. Rousseau, som strax ved Ankomsten og Mødet med Madame d'Épinay havde følt sig tryggere og gladere til Mode, end han havde gjort det i de sidste Dage, var nu, da han hverken fandt Grevinden eller Saint-Lambert paa Chevrette, og ingen saa meget som nævnede deres Navne eller talte om dem, pludselig bleven i forfærdelig daarligt Humør, bitter og heftig. Allerede ved Middagsbordet var han paa det voldsomste

begyndt at gaa løs paa Frankrig og Fransk-mændene, Luxus'en og Rangforordningen, Overcivilisationen og Salonæstetiken — kort sagt, han var, som Monsieur d'Epinaÿ med et Skuldertræk beklagende ytrede sig, „begyndt at ride alle sine gamle, spattede Kæpheste“.

— Krigen! sagde han nu opbrusende som Svar paa en Bemærkning af Monsieur de Croismare, som stilfærdig i de mildeste og mest velvalgte Udtryk beklagede, at det varede saa længe, inden Overkommandoen indlod sig paa Slag. Hvordan vil De have, at de moderne Franskmænd skal kunne have Begreb om Mandstugt eller om en energisk Optræden i Felten? Mennesker, som — jeg taler her naturligvis kun om de ledende Herrer, tilføjede han med en Haandbevægelse, som fuldstændig reddede Menigmand fra hans Dom — Mennesker, som naar de er hjemme, hele Dagen igennem lukker sig inde med Damer i forgyldte Boudoirer og snadrer med dem som dresserede Pappøgøjer. Sig mig — han stillede sig truende lige over for Madame d'Epinaÿ, kun fordi hun paa hans rastløse Vandring op og ned i Værelset tilfældigvis lige i Øjeblikket var den, der var ham nærmest. Sig mig, hvad tager De Dem f. Ex. til hele Dagen her paa Chevrette — De og Deres Venner? Hvad tager De Dem til?

Madame d'Epinay lo højt; halvt morede hun sig, og halvt var hun ængstelig over hans urimelige, aldeles unødvendige Heftighed. Det lignede ham slet ikke at optræde paa denne hensynsløse Maade i saa mange Menneskers Nærværelse.

— Hvad vi tager os til? . . . Men, du store Gud, vi tager os det samme til som alle andre Mennesker. Vi snakker naturligvis sammen.

— Naturligvis! Ja, det er netop det — I „snakker“. Aarhundredets friske Luftning, som nu er begyndt at blæse over hele Europa, den bliver i Frankrig til bare Mundsvejr. I snakker, konverserer, taler, siger Repliker — synger Kupletter, naar det skal gaa højt.

Margency klappede i Hænderne. Francueil og Monsieur d'Epinay gav sig ogsaa til at applaudere.

— Bravo, Jean-Jaques! Flere „Repliker“! Der er ikke noget, der klæder Jupiter saa godt som den hellige Vrede!

— Og der er ikke noget, der klæder en schweizisk Medborger saadan som at sige „I“ til sine franske Brødre, sagde Madame d'Epinay mildt, med et spøgefuldt, bebrejdende Blik fra sine smukke Øjne. Rousseau opfangede det, ilede strax hen til hende og kysede overdrevent angergivent hendes Haand.

— Aa, Madame . . . hviskede han selvbebrejdende, næsten utrøstelig.

— Aa, du følsomme Hjerter! raabte Francueil. Du kraftige Haand og hede Hoved! Du er den Tribun, der skal frelse Folket, det tvivler vi ikke om — hans Stemme havde et let ironisk Anstrøg — men vi, ser du, vi er Liktorerne med Fascerne, som baner Vej. Efter os kommer Cæsar!

Madame de Verdelin, som hverken var stiv i romersk eller fransk Historie, men som havde opfattet Navnet Cæsar, satte det nu med pludselig Dybsindighed i Forbindelse med, hvad hun havde hørt angaaende Nationens Haab til den afdøde Hertug af Bourgogne og hans formodede Reformationsplaner. Hun havde en adelig Dames ubegrænsede Ærbødighed for Kongehuset og ønskede at give Kejseren, hvad Kejserens var, da hun naivt eftertænksomt og høfligt spørgende vendte sig til Francueil:

— Mener De Monseigneur le Dauphin, Monsieur?

De lo allesammen, endogsaa Rousseau. Den stakkels, afmægtige, forkuede Dauphin, der var ufri i enhver Bevægelse, bevogtet Nat og Dag af sin Faders Mædresser og Yndlinge! At sætte hans Navn i Forbindelse med Cæsars!

Rousseau afbrød Latteren, sukkede og slog tragisk ud med Haanden:

— Ak, nej, Madame! Af denne Jordbund voxer ingen Romere op!

— Men i Mangel af Cæsar, som jo unægtelig for længe siden har trukket sig tilbage fra Gallien, har vi i det mindste en Kleopatra. En Kleopatra, som langt overgaar den første, og som alene er kapabel til at stække alle Romere!

Uden videre Overgang begyndte de nu alle at tale om Madame de Pompadour og derefter igen om Krigen — „hendes Krig“ — samt om Kongen af Preussen, som nu Alverden sværmede for.

Margency ytrede med sin sædvanlige ironiske Mine, at han gad nok vide, om Richelieu alligevel ikke, dersom man kunde formaa ham til at løsrive sig fra Paris, duede bedre til Overbefalingsmand end baade Marskallen af Estrées og Prinsen af Soubise, som man nu efter Sigende i Versailles satte sit Haab til.

— Jeg maa bede Dem, min Herre — den gamle Markis af Croismare rejste sig med denne statelige, graciøst nedladende Høflighed, som prægede hele hans Væsen og uvilkaarligt mindede om Louis XIV og „*le grand siècle*“ — jeg maa bede Dem tale med mere Agtelse om Hertugen af Richelieu, som jeg har den Ære at regne blandt mine særdeles gode Venner. De vilde ikke tillade Dem denne Tone,

min unge Ven, hvis De som jeg havde set ham ved Fontenoy!

— Men, Hr. Markis, indvendte Margency med spodsk Sagtmodighed, nu er der jo ingen længer, der tror, at det virkelig var vor elskværdige Hertug, som vandt Slaget — ligesaa lidt som det var det Brushoved d'Auteroche!

— Aa, d'Auteroche — den tapre d'Auteroche! raabte Markien. Har man heller ikke længer Respekt for det Navn? Det gaar sandelig tilbage med Frankrig, naar en yngre Slægt ikke mere har Agtelse for en dristig Daad, et fint og dybsindigt Ord paa rette Sted! Den gamle Herre rystede beklagende paa Hovedet. Nej, staa Øje til Øje med Døden og ikke et Øjeblik miste sin Koldblodighed eller Sikkerhed — først saa kan man sige, at man er vel opdragen og civiliseret! De skulde som jeg have set det gode Humør, den ridderlige Elskværdighed, hvormed han hilste Fjenden og slog ud med Haanden: „Efter Dem, mine Herrer Englændere!“ . . . Og De vilde have indrømmet, at han den Dag hævdede Landets Ære som en ægte Franskmand og ægte Adelsmand!

— Men De nægter da vel ikke, Hr. Markis, at det var en ret bekostelig Maade at hævde vort Folks uovertræffelige Levemaade

paa, svarede Margency hvast, irriteret over Tilrettevisningen.

— Bekostelig! Den gamle Markis drejede Hovedet om med en superb Bevægelse og tilkastede Margency et Blik over Skulderen. Bekostelig, siger De? Med et saadant Ord betaler man Millioner tilbage.

Ud paa Aftenen, da man netop efter en kort Promenade i Parken beredte sig til at gaa ind til Souper'en. kom Madame d'Houdetot og Saint-Lambert. De var begge til Hest, og denne Gang var Madame d'Houdetot i Dame-dragt. Straalende, naivt lyksalig, stolt som en ung Dronning hilste hun fra Hesteryggen Selskabet paa Slotstrappen uden særlig at udmærke nogen enkelt. Rousseau vidste ikke engang, om hun saa' ham blandt de andre. Saint-Lambert var roligere; men ogsaa over hans mandige Ansigt bredte der sig et Skær af en saa straalende Lykke, at de alle uvilkaarlig maatte lægge Mærke til det. De red ind i Slotsgaarden, standsede blot et Øjeblik for at faa en Besked angaaende Festen, som Monsieur d'Epinay gav dem, med Haanden paa sin Søsters Stigbøjle og Ansigtet nysgjerrigt, næsten forskende vendt op mod hendes. Da de, efter en kort, men venlig Hilsen igen vendte He-

stene og i skarpt Trav sprængte ud af Gaarden. medens de andre alle stod stille et Øjeblik i den nedgaaende Sols stærke Skin og saa' efter dem fra Trappen, sagde Husets Herre langsomt, næsten misundeligt:

— Skal man dømme efter de Ansigter, saa maa der alligevel her paa Jorden findes en Slags fuldkommen Lykke.

Rousseau var ikke misundelig. Hans første Misstemning og nervøse Trættekærlighed var fuldstændig forsvunden, var som bortvejret, medens han mellem Madame d'Épinay og Francueil, tavs under deres Samtale, hvoraf han kun opfattede Lyden af de kære, kendte Stemmer, stille gennemvandrede Parken. Han kæmpede Selvfornægtelsens stolte Kamp mod sit eget Hjerte og drømte om den salige Lykke at kunne elske uden Synd. Da saa Madame d'Houdetot og Saint-Lambert saa uventet kom ridende ind i Gaarden, følte han, i samme Nu han stod Ansigt til Ansigt med dem, ingen som helst Bitterhed eller Skinsyge, kun en smerteblandet, exalteret Glæde over at se den Elskede saa lykkelig. Og med berusende Henrykkelse, med stolt Beundring over sig selv, vidste han, at han — i det mindste i dette Øjeblik — havde vundet Sejr over sine oprørske Sanser og sit endnu mere oprørske Hjerte.

Idet han derpaa ligesom de andre endnu

stirrede efter den høje og statelige Kavalier og den slanke Rytterske i den himmelblaa flagrende Kjole, der saa dristigt tumlede sin Hest ude i den brede Slotsallé, sagde han — som Svar paa Monsieur d'Épinays Ord — sagte og drømmende:

— Lykke? . . . Ja, det er Lykke, helt at kunne give sig hen til en anden i Tanke, i Ord og i Handling . . . Han tav lidt, og Blikket fulgte de to høje Skikkelser, som nu øverst oppe paa Bakken et kort Sekund tegnede sig mørke mod den brandrødt flammende Himmel, inden de i det næste hurtigt forsvandt ned ad Skraaningen.

— Men — han vendte sig mod Monsieur d'Épinay og de andre, og hans varme brune Øjne straaledede — jeg siger Dem, tro mig: den største Lykke er at eje og beherske sin egen Sjæl.

Madame d'Épinay stod endnu ved Siden af Rousseau. Hun drejede Hovedet om og saa' forbavset, skarpt paa ham fra Siden. Han følte det og vendte sig om imod hende — hun slog langsomt og alvorligt Øjnene ned for hans klare, lyse Blik.

De andre gik en efter en ind i Forhallen; de hørte de højhælede Skos Klapren mod Marmorgulvet og Døre, som aabnedes og lukkedes.

Men Madame d'Épinay og Eremiten stod endnu øverst oppe paa Trappen. Nu var der kun en smal, gylden Rand af Solen tilbage — den gled langsomt ned bag Træerne.

Et Øjeblik blev der ganske stille om dem. De hørte et Par store Fugle baske med Vingerne og slaa ned paa Taget over Søjlegangen. Saa strøg en kølig, mild Luftning hen over deres Ansigter.

Madame d'Épinay trak Pelissen tættere om sine nøgne Skuldre og vendte sig om for at gaa ind.

— Kom, sagde hun. Det bliver køligt. Nu er Dagen forbi.

XII.

On m'a fait boire jusqu' à la
lie la coupe amère et douce de
la sensibilité.

J. J. ROUSSEAU

(„La Nouvelle Héloïse“)

Kun i Haab om at gense Sophie havde Rousseau sagt ja til Festen paa Chevrette. Han havde ikke talt med hende siden deres Møde paa Mont-Olympe — det var nu næsten en Uge siden — og ikke set hende siden den Aften i Slotsgaarden paa Chevrette, thi sit Løfte tro havde han ikke en eneste Gang villet op-søge hende i hendes Hjem. Han havde i disse Dage skrevet mindst tyve Breve til hende — tusind Gange mere ømme og ildfulde end dem, Saint-Preux nogensinde havde skrevet til Julie; men saa stor var hans ydmyge Frygt for at gøre hende imod, at han ikke havde turdet afsende et eneste af dem. Det, som gjorde Savnet af den Elskede, som nu i næsten to Maaneder havde været saa godt som hans daglige Selskab, endnu større, var, at han jo i hele denne Tid, hvor hun ikke en Time paa Dagen var ude af hans Tanker, stadig tænkte

sig hende sammen med Saint-Lambert, udelukkende optaget af ham. Ti han vidste, at hun skinsyg talte hvert dyrebart Minut, der forundtes hende at tilbringe sammen med sin Elsker, som i Løbet af ganske kort Tid maatte vende tilbage til Hæren. Rousseau følte, at Sophie ikke vilde have tilgivet ham, dersom han havde berøvet hende et eneste af disse søde Øjeblikke. Og for ham, som maatte nøjes med saa lidt og endogsaa maatte leve i en evig Frygt for at miste dette lidet, var hendes Mishag værre end Døden.

Men nu ved Festen vilde han atter faa Lov til at se og tale med sin kære Veninde. Da alle kendte deres tidligere fortrolige Forhold til hinanden, kunde hun ikke godt uden at udsætte sig for Bemærkninger og Kommentarer søge at undgaa ham. Han skulde atter se hendes kære Øjne, høre hendes klare, lidt syngende Stemme, hendes yndige, letsindige Latter. Hans Hjerte bankede heftigere af uimodstaaelig, taabelig Glæde, medens han samtidig, halvt spodsk, halvt vemodigt resigneret, smilede over sig selv: han tænkte paa, hvorledes det bestandig havde været hans Lod i Livet, mest at nyde den Kærlighed, han aldrig havde kunnet vinde.

Hun kom sent; alle de andre Gæster var allerede samlede; selv Saint-Lambert var for længe siden kommen. Gennem de høje, buede Døre, som velvoxne, hvidpudrede Lakajer, søvglinsende i lysegrønt og violblaat Livré, ærbødigt holdt aabne, traadte Grevinde d'Houdetot ind i Salen ved sin Broders Haand. Hendes Dragt af blegrødt Brokade og franske Kniplinger, stram over Skuldre og Buste med foldelige, brusende Paniers, hele hendes bøjelige, harmoniske og spændstig slanke Skikkelse passede saa enestaaende godt ind i Rammen af den med mat Guld og blegt hendøende Nuancer i lilla og perlemorsgraat dekorerede Sal, at Damerne næsten begyndte at mistænke hende for ligefrem at have beregnet den Virkning, hun ønskede at gøre i Ensemblet. Gæsterne gjorde høfligt Plads for Slotsherren og hans Søster, og i Skæret fra de nye hypermoderne Lysekroner af det nu hypermoderne Sèvresporcelæn, nydeligt trippende paa sine høje karmoisinrøde Hæle, indtagende og forbindtlig bøjende sit pudrede Hoved over den blegrøde, diamantbesatte Collerette, drog den unge, endelig nu helt sejrrige, forfinede og fuldendte Rokokos nonchalante og graciøse Dronning ind i sit Rige.

De fleste af Damerne hørte til Embedsstanden og Finansadelen; men med Grevinde

d'Houdetot trængte paa éngang ligesom et Pust fra Versailles ind i Salonen. Hun tilhørte den intimere Hofkreds og var Dronning Maria Leczinskas Yndling og Veninde. Naar hun hilste var det med denne ejendommelige, paa éngang naturlige og strængt studerede Ynde, man i hele den vide Verden kun saa' ved Kongen af Frankrigs Hof: denne dybe, langsomme Bøjning med sænkede Øjne og stiv Midie, denne spændstige Elegance i Maaden atter at rette sig i Vejret paa, medens Blikket stolt, men blufærdigt hævede sig, og Hovedet let kastedes tilbage — korrekt, graciøst og beundringsværdigt behersket i hver Bevægelse, i hver Linie af sit Legeme.

Længst borte i Salen ved den modsatte Dør stod Rousseau i ivrig Samtale med Monsieur de Jully og Saint-Lambert om den moderne italienske Musik og den franske Operas fortvivlede og haabløse Kamp for Tilværelsen. De tre Herrer havde været saa optagne af Diskussionen, at de glemte at give Agt paa Selskabet; men midt i et heftigt og lidenskabeligt Angreb paa Rameau, forstummede Jean-Jacques pludselig, stammede et Par Gange hjælpeløst og glemte helt at fuldende Sætningen. Saint-Lambert betragtede ham forbavset med sine store, blaa Øjne, vendte sig om og fulgte Retningen af hans Blik:

Madame d'Houdetot gik saa tæt forbi dem, at hendes Paniers strejfede deres stive, udstaaende Kjoleskøder.

Hverken Rousseau eller Saint-Lambert genoptog Samtalen. Strax derefter begyndte „Défiléen“ — d. v. s. Gæsterne samlede sig parvis for i et langt Tog gennem den restaurerede og nybyggede Del af Slottet, som man saa samtidig kunde tage i Øjesyn, at begive sig til Kapellet, som nu højtideligt skulde indvies af Sognepræsten i Dueil.

Haand i Haand traadte Parrene ind i den lille Slotskirke, som afsluttede den nybyggede Fløj. I Midtergangen lige for Koret, hvor Præsten allerede ventede ligesom i en kaskadeagtig Terrasse af Lys og Blomster, skiltes Herrer og Damer med en dyb og sirlig Hilsen fra hverandre. De forgyldte og hvide Stole-rækkers pragtfulde Ødselhed fik samtidig pludselig Indhold og Liv af alle disse guldbroderede, brogede Herrekjoler, disse Kniplingskalvekryds, pudrede Parykker og Haarpunge paa den ene Side, og paa den anden: smalle, stivt snørte Midier, nøgne Buster og Halse under snævre Silkekolleretter, der som et Blomsterbæger inde-sluttede Damernes Ansigter, som var sminkede, malede, besatte med Skønhedspletter under den høje, snehvide Koiffure. Vifterne bevægedes frem og tilbage — som Sommerfugle over et

Rosenbed — halvhøj Hvisken og smilende Øjekast gled fra Stol til Stol og tværs over den skillende, tæppebelagte Midtergang. Længst fremme saa' Bygherren i sin lillafarvede Lænestol stolt og tilfreds ud over sin Kirke, som med sine Freskomalerier, Forgyldninger og koket ornamenterede Søjler mere lignede et Tempel oprejst for det attende Aarhundredes højeste Guddom: Kunsten — end en Bog for de Kristnes strænge Gud.

Ecce sedes hic tonantis . . .

klang den af Rousseau i denne Anledning komponerede Motette patetisk og højtidelig ud over Forsamlingen, og den italienske Prima-donna Signora Bruna traadte frem foran Orkestret.

Da man forlod Kapellet, gav Monsieur og Madame d'Épinay saa at sige Kur for deres Gæster, som med mange smigrende og velvalgte Komplimenter trængte sig om dem.

Kun Monsieur de la Popelinière, som hidtil ubestridt havde hævdet sin Plads som den Generalforpagter, der til sit eget og sine Venners Bedste med mest Esprit og Smag havde forstaaet at anvende de ubegrænsede Indkomster, som Gud, Kongen og Folket skænkede ham, var ikke rigtig tilfreds. Hans uovertræffelige, navnkundige „*petite maison*“ for-

dunkledes i Aften af Chevrettes Glans. Han komplimenterede høfligt Vært og Værtinde, men to Skridt fra dem vendte han Ryggen til, og henvendt til Baron Holbach, som netop stod lige ved ham, sagde han ganske højt:

— Den lille Épinay, som takket være sin Frue allerede staar sig saa godt med Filosofien og takket være sin smukke Søster har faaet Naturen og dens Apostel over paa sin Side, ønsker nu ogsaa at skaffe sig Vorherre til Forbundsfælle. Man har jo rigtignok troet, at han efter Voltaires Tronbestigelse havde abdiceret, men nu ser det jo ud til, at han endnu har Chancer for at komme til Hæder og Ære igen, eftersom Épinay med sin fine Næse ikke tør lade ham i Stikken.

Monsieur d'Épinay vendte sig ikke engang om — han kendte Stemmen. Idet han bukkede for Madame Ducros, en *financière*, hvis venlige Sindelag han havde al Grund til at tvivle om, sagde han øjeblikkelig med høj Røst og med sit allermest forbindtlige Smil:

— Hvor det glæder mig, at have den Ære at se Dem i Dag, Madame! Det er ikke i Modgang man skal prøve sine Venner — det er i Medgang. De fleste har nemlig ingenting imod at spille Beskyttere . . . Men en Mand, der lykønskes til en Sejr, kan være sikker paa at møde lutter grønne Øjne hos sine Ven-

ner. Det glæder mig imidlertid at kunne konstatere, at Deres er ligesaa bedaarende himmelblaa som altid!

Markien af Saint-Lambert, som stod i umiddelbar Nærhed af den Talende sammen med Madame d'Houdetot, opfangede straks Replikken og — uden at lade, som han saa' Jean-Jacques, der stod et Par Skridt derfra paa hendes anden Side — sagde han:

— Deres Broder, Madame, har ikke Ret til at ytre sig saa skarpt om Monsieur de la Popilinière. Efter alt, hvad jeg kender til ham, er han ikke blot i Stand til at være en Mands Ven, men oven i Købet ogsaa til at være hans Fjende.

— Hvad mener De, Monsieur? spurgte Madame d'Houdetot sagte, forskrækket over hans pludselig sarkastiske Tone, som hun kendte saa godt, men som han aldrig havde anvendt overfor hende.

— Jeg mener, hvad jeg siger, svarede han koldt. Ven kan enhver som helst Stymper være, saa længe han er Ens Ven. Men De maa indrømme, Madame, at det er højst magtpaaliggende, at Ens Fjender — hemmelige saavel som aabenbare — er hæderlige og loyale Mennesker. Det er jo med dem, man skal maale sine Kræfter.

Rousseau vendte sig hurtigt om uden at turde se paa Madame d'Houdetot. Han saavel som hun havde særdeles godt forstaaet Adressen og den Trusel, der laa i de sidste Ord.

— Han véd alt! sagde han til sig selv. Og derpaa med pludselig, atter vaagnende Selvfølelse, idet han løftede Hovedet: Nej, ikke alt — for saa kunde han ikke nære Mistillid til en Engel eller true en dydig og oprigtig Ven!

Og som om han skammede sig over sin aldeles uvilkaarlige, fejge Ængstelse, gik han med oprejst Pande og klart Blik hen til Saint-Lambert og hans Elskerinde.

— Det er længe siden, jeg har havt den Glæde at se Dem, Madame, eller kun at faa Lov til at hilse paa Dem. Eremitagen og Chevrete har savnet deres Solstraale.

Madame d'Houdetot rødmede og turde ikke se ham ind i Øjnene. Saint-Lambert sagde koldt med sit overlegne, faste Blik:

— Dersom Madame i Deres Selskab altid er vant til at høre saa kønne Ting, beklager jeg, at hun saa længe har maattet undvære dem.

Markien drejede sig om paa Hælen, bød Madame Ducros Haanden og gik ud af Kapellet.

Rousseau tillod sig at byde Grevinden

sin Haand. Hun tog den tøvende og modvilligt.

— Store Gud! hvad har De dog gjort! hviskede hun heftigt. Ser De ikke, at han véd alt!

— Jeg sværger Dem til, at det ikke er min Skyld. Trøst Dem, dyrebareste Sophie, alt skal blive godt igen!

— Gaa dog i det mindste ikke her og kald mig „Sophie“! hviskede Madame d'Houdetot energisk og rasende. Hvad maa Folk ikke tro? Det ender med, at De fuldstændig odelægger mit Rygte.

— Kære Veninde ...

— Men, du store Gud! Hun trykkede nervøst hans Haand. Har jeg ikke forbudt Dem at bruge alle disse omme Ord? Begynd slet og ret med „Madame“ og sig saa, hvad De vil sige.

Rousseau svarede ikke. Hun begyndte at faa Samvittighedsnag over sin Heflighed og Uvenlighed.

— Aa, min Ven ... De véd ikke, hvor ulykkelig jeg er! Jeg kan ikke udholde at se ham vred.

Og da Rousseau endnu ikke svarede, drog hun ham pludselig — glemmende al Konvniens, alle onde Tunger omkring dem — ind

i en af de dybe Vinduesnicher, de netop gik forbi.

— Jeg beder Dem, sagde hun hurtigt og bønfyldende — hent Saint-Lambert; bed ham om at komme til mig. De maa hjælpe mig — husk, det er Deres Skyld! Gaar han og tænker ondt om mig en halv Time til, kan jeg ikke leve.

— Men Souper'en? og Stykket, som skal spilles siden? . . .

— Jeg maa tale med ham, sagde hun bestemt. Øjenbrynene var skarpt sammentrukne over de klare alvorlige Øjne, som hun nu rettede fast paa ham. Jeg gaar ud i Søjlegangen — medens hun endnu talte, aabnede hun hurtigt den høje Glasdør. Bed ham søge mig dér. Og idet hun vilde til at gaa, sagde hun dvælende, som om hun skammede sig en Smule over sin Egenkærlighed:

— Og De, Rousseau — De kan saa finde os dér . . . siden.

Rousseau bragte ganske kort og uden nogen som helst Forklaring denne Besked til Markien, som endnu talte med den tykke og indignerede Madame Ducros. Han gik lige hen til ham, idet han sagde — saa højt og tydeligt, at alle kunde høre det:

— Madame d'Houdetot ønsker at tale med Dem, kære Saint-Lambert.

Og da Markien vendte sig heftigt om imod ham, meddelte han ham ligesaa roligt, men med mere dæmpet Stemme, hvor han kunde træffe hende. Da han mødte Saint-Lamberts Blik under de sammentrukne Øjenbryn, lykønskede han sig selv til, at han kunde beherske sig saaledes.

Madame d'Houdetot var imidlertid traadt ud i Søjlegangen, der som et aabent Galeri løb langs med denne Del af Huset og omsluttede en lille Gaard, i hvis Midte en Fontæne plaskede. Hun gik ubekymret hen til Fontænen uden at nære Frygt for at blive set fra Vinduerne, da hun vidste, at Gæsterne nu ved denne Tid sandsynligvis alle havde samlet sig i de Værelser, der vendte ud til Parken, for at se paa Fyrværkeriet, som Monsieur d'Épinay havde fundet passende at arrangere som en Slags Overgang fra den højtidelige Kirkeindvielse til den mere muntre Souper og det derefter følgende vidtløftige Teaterdivertissement.

Medens hun ventede, satte hun sig paa Fontænenes Marmorkant og dyppede adspredt Fingrene i det kolde Vand. Den hos hende saa usædvanlige Ophidselse havde allerede lagt sig; hun angrede kun, at hun havde givet

Rousseau et saadant Hverv og saaledes selv havde bragt de to Mænd i et endnu mere skævt Forhold til hinanden end før.

Hun sad der længe. Endelig saa' hun en mørk Skygge bevæge sig mellem Søjlerne og derpaa komme frem i Lyset fra Vinduerne, som fra begge Etager klart belyste Gaarden. Vedkommende havde strax faaet Øje paa hende og gik hen mod Fontænen.

Hun rejste sig op — det var ikke Saint-Lambert, det var Rousseau.

— Er De alene? spurgte hun forbavset.

Hun gik et Skridt hen imod ham. Trods Sminken saa' han i Lyset fra Vinduerne, hvor bleg hun var.

— Vil De virkelig paastaa, at De har talt med Saint-Lambert? Hun knugede nervøst den sammenslaaede Vifte i sin knyttede Haand og vendte trodsigt Ansigtet op mod ham. At De har sagt ham, at jeg ønskede at tale med ham? ...

— Ja, Madame, svarede Rousseau fast, med usædvanlig Værdighed.

Hun saa' hjælpeløst paa ham med sine store Øjne — som om hun ikke forstod. Saa trykkede hun pludselig begge Hænderne mod Hjertet og hviskede:

— Han véd det ... han véd, at hans

Sophie venter ham — og han kommer ikke!
Saa elsker han mig ikke mere!

— Sophie! Med Armen om hendes Liv satte han hende varligt ned paa Bassinets brede Marmorkant, og han syntes, at han i dette Øjeblik var næsten overmenneskelig stærk, fordi han ikke strax drog hende ind til sig og sluttede hende i sin Favn, som hun dér vaklende strakte sine Hænder ud mod ham. Tro mig, hviskede han — det er en Misforstaaelse. Det kan ikke være andet. Lad mig endnu engang opsøge ham.

— Nej, min Ven, sagde hun stille, men bestemt, og holdt den Haand fast, som endnu omfattede hendes. Nej. Jeg har været taabelig nok til at sende Dem én Gang til ham — han har opfattet det som en Udfordring, en Frækhed — af Dem, af mig ... aa, hvad véd jeg!

Med en hjælpeløs, fortvivlet Bevægelse slog hun Hænderne sammen og lod dem synke. Hendes Øjne vare fulde af Taarer.

— Aa, mumlede hun klagende — Ingen véd, hvor ondt det kangøre i Hjertet, naar man elsker.

— Madame! udbrod han lidenskabeligt, dybt krænket, fordi hun saa fuldstændig syntes at glemme ham. Sophie! I Deres egen Smerte er De ubarmhjertig mod andre. Jeg véd, hvor ondt det gør at elske!

Han bøjede lidenskabeligt Ansigtet ned

mod hendes Hænder, som endnu slapt hvilede i hendes Skød. Natten var skøn og mild, de var alene i dette fortryllende Halvmørke: rejste han sig nu ikke op med en Kraftanstrengelse og gik uden at vende sig om, følte han, at det snart vilde være ude med hans i den sidste Tid saa møjsommeligt tilkæmpede Selvbeherskelse.

— Aa, jeg véd . . . sagde hun sagte, halvt fraværende. Jeg tænkte ikke derpaa . . .

— Sophie! udbød han atter lidenskabeligt med et forpint Menneskes hensyns'løse Brutalitet — hans Stemme ligesom vækkede hende, hun løftede hurtigt Blikket og saa' i det usikre Lys hans skarpe brune Øjne flamme mod hendes, ganske nær ved hendes Ansigt. Sophie, nu er det ude med min Taalmodighed! De kan nægte at bønhøre mig; men paa min Kærlighed maa De tro.

For første Gang blev hun forfærdet over hans Heftighed, for første Gang følte hun sin overlegne Magt over ham glide sig ud af Hænderne. Hun rejste sig hurtigt op.

Men Rousseau holdt hende med Magt tilbage. Han havde kastet sig paa Knæ og greb med begge Hænder om hendes Liv, idet han trykkede sit Hoved ind mod hendes Klædning.

— Sophie, mumlede han — for mig har

Livet været haardere og tristere end for nogen anden. De alene har Magt til at gøre det lyst . . . aa, saa lyst! . . . Hans Stemme skælvede, han talte saa sagte, at hun mere anede end opfattede Ordene. Sophie, Elskede — vær god imod mig én, en eneste Gang . . .

I dette Øjeblik knirkede den høje Glasdørs Espagnoletter atter, og en Mand traadte ud i Søjlegangens Skygge.

— Saint-Lambert! raabte Sophie højt.

Klangen i hendes Stemme, dette Udtryk af Jubel og Angst, Lettelse og Frygt, bragte med et Rousseau til Besindelse. Med et Blik, hun aldrig nogensinde glemte, rejste han sig hurtigt op, og med en vag Haandbevægelse traadte han tavs til Side, saa hun kunde gaa forbi.

Men hun blev staaende. Med den ene Haand støttet mod en af de Blomsterurner, som prydede Kanten af Bassinet, og med den anden let knyttet om Viften, stod hun stille ved Siden af Rousseau, da Saint-Lambert hurtigt kom over Gaarden hen til dem.

— Jeg beder Dem tilgive mig, Madame, at jeg ikke før har kunnet efterkomme Deres Anmodning, begyndte han formelt og afmaalt. Deres Svigerinde, Madame d'Épinay, har opholdt mig saa længe. Til min Glæde ser jeg imidlertid, at De ikke har savnet Selskab.

Ingen af dem lod sig føre bag Lyset af Saint-Lamberts tilkæmpede fornemme Kulde og stive Holdning. De var begge ganske sikre paa, at han havde set dem, før de fik Øje paa ham, og at han med et Blik havde opfattet, hvad der var foregaaet. Hverken Rousseau eller Madame d'Houdetot svarede.

Pludselig, lige paa én Gang, kunde Saint-Lambert ikke beherske sig længer. Med flammende Øjne og Hænderne knyttede under Kniplingsmanchetterne gik han lige hen mod Rousseau:

— Aa, mumlede han rasende — prøv blot paa at komme hende nær én Gang til, prøv blot paa endnu engang at forgifte hendes Øren med Deres forbandede, sentimentale Sofismer, og jeg skal . . .

De to Mænds Blikke mødtes og krydsede hinanden som tveæggede Klinger. I begge Øjne luede den samme Skinsyges dødelige, urimelige Had.

Madame d'Houdetot lagde stille, som om hun ikke havde hørt eller set noget, sin Haand paa sin Elskers Arm.

— Jeg fryser, sagde hun med en let Gysen. Og idet han ved Lyden af hendes Stemme halvt fraværende vendte sig om mod hende:

— De har ladet mig vente en Time . . .

Hun saa' ham ind i Øjnene og tilføjede sagtere, lidt vemodigt:

— Det er første Gang . . .

Hvor liflig hendes Stemme dog lød: mild som Julinatten, skælvende, næsten ydmygt om trods den bebrejdende Tone. Som saa ofte før øvede den nu ogsaa nu sit gamle, uimodstaaelige Trylleri paa Saint-Lambert. Han rettede sig i Vejret, og de knyttede Hænder slappedes, da han svarede:

— I denne Time, Madame, har De ikke et Øjeblik været ude af mine Tanker.

Paa hans Røst, af selve Ordene kunde hun høre, at han endnu ikke helt havde tilgivet hendes Bedrageri; men hun havde ham saa nær ved sig, hendes Arm hvilede i hans, hun havde hele Natten, hele Dagen i Morgen, mange andre Dage og Nætter for sig: han skulde ikke komme til at rejse fra hende misfornøjet og mistroisk, det lovede hun sig selv. Og overmodig, glad over endelig at have redet den værste Storm af, og i Grunden lettet over at slippe for længer at have nogen Hemmelighed for sin Elsker, nikkede hun venligt, næsten taknemligt til Rousseau, idet hun ved Markiens Arm gik forbi ham over Gaardens tærnedede Marmorgulv.

— Aa, min Gud! mumlede Rousseau i lidenskabelig Smerte, idet han stirrede efter

hende og saa' hende forsvinde bag Søjlerne og strax efter paany dukke op i Lyset indenfor Vinduerne. Har jeg da kastet mit Livs Kærlighed bort paa et voxent Barn? — Ejer hun ikke engang en Kvindes Hjerte?

Men saa mindedes han i det samme hendes Blik, da det mødte Saint-Lamberts, hendes Stemme, da hun raabte hans Navn. Jo, hun ejede en Kvindes Hjerte — kun ikke for ham!

Jean-Jacques Rousseau satte sig alene ned ved Marmorfontænen mellem Rosenurnerne og sukkede bittert med Ansigtet i Hænderne.

XIII.

L'un à l'autre enchantés dans ce
vallon sauvage,
Réunis par nos goûts, conduis-
moi tour à tour
De l'étude aux plaisirs et des
arts à l'amour.

.
Te bien peindre, te mériter,
Te caresser et te chanter
Sera tout l'emploi de ma vie.

• SAINT-LAMBERT.

Jeune j'aimais. Le temps de mon
bel âge,
Le temps si court, l'amour seul
le remplit.
Quand j'atteignis la saison d'être
sage,
Toujours j'aimais: la raison me
le dit.

Mme d'HOUDETOT.

Hele Dagen efter Festen havde Monsieur de Saint-Lambert og Madame d'Houdetot tilbragt alene paa Markiens gamle Gaard i Eaubonne. Det var lige efter Middagen, som de havde indtaget inde i den gammeldags Spisesal. I to brede, lyse Striber faldt Eftermiddags-

solen gennem Vinduernes smaa, grønlig Ruder ud over det slidte, røde Stengulv og forgyldte muntert de høje Vægges af Alderdom mørke Freskomalerier og Portrætterne af den gode Kong Henrik med Baret og stort Skæg og den smukke Gabrielle med stiv Medicikrave omkring den fyldige, bløde Hage. Foran den kolossale Kamins Gitter med dets to blankt polerede Kobberkugler, hvor Gaardens Beboere Vinter og Sommer i to hundrede Aar, lige siden Valois'ernes og Religionskrigens Dage havde samlet sig, sad nu Husets Herre og hans kære, smukke Veninde — saaledes som saa mange fine Herrer og Damer havde siddet her i de samme ligeryggede, læderbetrukne Stole lige over for Samson og Dalila paa Kaminens tilrøgede, mørke Relief og talt om saa mange vigtige og betydningsfulde Sager, der nu allesammen var begravne og glemte.

Deres Kaffekopper stod halvtømte paa Bordet ved Siden af dem. Madame d'Houdetot tog sin nydelige lille Snustobaksdaase frem, hvis Laag bestod af én eneste stor graveret Sten, og rakte den til Saint-Lambert. Han tog distræt en Pris. Hun betragtede ham bekymret.

— Hvor kan det være, at du endnu er saa forstemt, min Ven? Hun rejste sig op

og gik hen og satte sig paa Armstødet af hans Stol, idet hun let, halvt utaalmodigt gyngede med Taaspidsen mod Gulvet. Jeg har jo sagt dig alt, hvad du vilde vide, og lovet dig alt, hvad du vilde have, jeg skulde love, du store Gud, jeg kan jo ikke gøre mere!

Med Armen om Stoleryggen bøjede hun sig saa dybt frem, saa hun kunde se ham lige ind i Øjnene.

Han drog hende ned paa sit Skød og sagde ømt, langsomt og meget eftertænksomt:

— Synes du om Eaubonne?

— Ja, jeg gør. Men hvorfor spørger du om det?

— Fordi jeg har noget meget vigtigt at sige dig, min Reinette — noget, som jeg har tænkt paa længe og ofte, men aldrig saa meget som nu . . . Det kommer til at koste os noget, men vi vil derved vinde meget, meget mere . . .

Hun lagde begge Armene om hans Hals og saa' ham lige ind i Øjnene — smilende, straalende af Lykke.

— Saint-Lambert! . . . Jeg véd, hvad du mener, min Hjerte. Du vil have, at jeg skal komme herover, bo her hos dig? . . .

Han tog hende om Hovedet — lidt voldsomt — saa' paa hende og trykkede saa hendes Ansigt ind mod sin Kind.

— Ja! sagde han kort.

Hun gjorde sig fri for hans Hænder og rejste sig op — blid og alvorlig, men med dette straalende, inderlige Blik, der — som hendes Elsker sagde — „kunde forgylde alt, hvad hun saa paa“; og bestandig med Øjnene i hans, sagde hun ganske ligefrem, paa sin ømme, frimodige Maade:

— Og det har du tænkt paa længe? . . .
Og ikke undt mig den Glæde at lade mig det vide før nu? . . .

Han rejste sig ogsaa op. Et Øjeblik be-
tragtede de hinanden — han strakte begge
Armene ud mod hende.

— Saint-Lambert — hendes Hænder hvilede
paa hans Skuldre, og hun bøjede Hovedet en
Smule tilbage, med Blikket endnu hvilende i
hans. Saint-Lambert . . . Hendes Stemme var
saa mild, saa underlig brudt, og pludselig brast
hun i Graad.

— Min Hjerte! . . . Hvad skal dette sige?
— Sophie?

Hun rystede paa Hovedet og blev ved at
græde.

— Jeg vidste ikke, at du . . . elskede mig
saa højt . . .

— Men, Sophie! hviskede han bebrej-
dende, meget ømt. Han stod med Armen

om hendes Liv, hendes pudrede Hoved efterlod et hvidt Mærke paa hans Silkekjole. Saa højt? . . .

— Ja. Hun saa' op med Øjnene endnu fulde af Taarer. Ser du . . . jeg er ikke saa tankeløs, saa egoistisk, som du tror. Han smilede og rystede paa Hovedet. Nej, du maa tro mig — nu vil jeg tale rent ud. Og hun vedblev med dæmpet Stemme:

— Undertiden, du — aa, ofte, for Resten — har jeg sagt til mig selv: jeg er hans Elskerinde, som saa mange andre har været det, og han tror, at han er min „Ven“, saadan som alle Kvinder i vor Verden har en „Ven“ . . . for en Tid! og mig har han vundet saa let. Han tror maaske — her lagde han Haanden over hendes Mund, og deres Øjne mødtes. Naa! — Ja . . . Og saa har jeg sagt til mig selv: der kommer en Dag, da han ønsker at se en Hustru i sit Hus, og et Barn, som kan forplante hans Slægt, bære hans Navn videre . . . Aa! raabte hun heftigt — du tror maaske ikke, at jeg har tænkt paa alt dette?

— Det har jeg aldrig anet, Sophie. Og det har du aldrig talt med mig om, min Hjerte?

— Ja, fordi jeg var bange for, du skulde føle dig bunden! Aa, jeg har jo set, hvordan

min Søster d'Epinau plagede Francueil, og hvor han stadig bedrog hende. — Hun slog foragteligt ud med Haanden. — Du var jo fri, da du vandt mig. Havde jeg vel Ret til at binde dig med Løfter siden, naar jeg ikke kunde give dig noget til Gengæld? Intet uden mig selv — og mig havde du jo faaet, næsten uden at du behøvede at bede derom!

— Ja, fordi du fra første Øjeblik af indsaa, at det ikke kunde nytte noget at gøre Modstand, min Hjerte. Da jeg første Gang saa' dig paa Engen ved Epinau og følte din Haand i min, svor jeg paa, at du skulde komme til at tilhøre mig

Deres Øjne mødtes i straalende Henrykkelse ved dette altid lige betagende Minde om deres første gensidige, uimodstaaelige Liden-skab.

— Og om jeg virkelig har vundet dig uden at tigge altfor meget — tilføjede han lettere, lidt mere dæmpet — saa har du jo ogsaa forstaaet at erobre mig uden at gøre dig den allerringeste Anstrængelse.

— Jo, sagde hun oprigtigt — jeg vilde have, at du skulde elske mig, og havde jeg kun faaet Tid . . .

De lo. Saa begyndte han igen alvorligt og meget ømt:

— Men, Sophie — dersom du nu kommer

herover til mig og — ogsaa over for Verden — uopløseligt binder din Skæbne til min, indser du da ikke, at hvis nogen af os bringer et Offer, saa er det dig, dig alene.

Hun rettede sig i Vejret, stolt, straalende glad:

— Aa, jeg forstaar ingenting, jeg forstaar mig slet ikke paa at regne! „Du“ — „jeg“ — „Offer“ — „Fordel“! . . . Undertiden, Saint-Lambert, er du en Pedant! Hun saa' ham skælmisk lige ind i Øjnene, som hun stod dér foran ham — tilbagebøjet, vuggende frem og tilbage med Hænderne fast slyngede om hans Nakke. En Pedant — ganske som Grimm og de andre! Aa, Dumheder — Du ligner ikke Grimm det mindste. Ingen i Verden ligner dig! Og jeg er saa lykkelig, saa lykkelig, fordi . . .

— Fordi . . .?

— Fordi — hun hviskede det med Læberne ind mod hans Øre — jeg aldrig skal faa den Titel at høre: Fru Markise de Saint-Lambert.

Han lo højt — smigret og henrykt. Han anede ikke, at hun, der lod saa tillidsfuld og ligegyldig sikker, nogensinde havde gjort ham den Ære at være skinsyg.

— Hun har altsaa virkelig voldt dig en hel Del Bekymringer, den Markise?

— Aa, du. Hun sukkede. Den eneste, jeg har turdet tale med om dette, er Rousseau, og han gjorde mig oven i Købet endnu mere ængstelig.

— Saah? . . . Det kan jeg nok forstaa. Der lagde sig en Skygge over hans Ansigt. Men, tilføjede han, tog du da aldrig med i Betragtning, hvor yderst tvivlsomt det var, at jeg skulde komme til at elske min Hustru — det er, som du véd, et højst sjældent Tilfælde i vor Bekendtskabskreds.

— Men hun kunde elske dig . . .

— Tror du da, at jeg er saa bedaarende? Han lo og vedblev derpaa halv vemodigt:

— Husk, at jeg er fyrretyve Aar — mit Haar er graat!

— Aa, Gud — naar man pudrer det! Hun pustede kaad paa de snehvide Tindingebukler, saa hun fik Pudder i Næsen og kom til at nyse.

Pludselig strakte hun Haanden ud og ringede med den tunge Sølvklokke, der stod paa Bordet.

— Charlot, sagde hun til den Tjener, som kom ind. Hun talte med sin sædvanlige, blide sorgløse Stemme; men der laa noget vist usædvanligt resolut, næsten højtideligt i den Maade, hvorpaa hun vendte sig om mod Man-

den og gik et Par Skridt hen mod ham. Sig til Manon, at vi bliver her i Aften og saa fremdeles — saa længe Markien er her i Frankrig.

Den gamle Kammertjener bukkede og trak sig tilbage med nedslagne Øjne.

Saint-Lambert sagde ingenting. Han fulgte hende med Øjnene, medens hun talte og derefter stille satte sig paa sin forrige Plads ved Kaminen. Men da Tjeneren var gaaet og udenfor Hørevidde, gik han hen til hende.

— Sophie! sagde han kun. Han bøjede, langsomt, ridderligt det ene Knæ og kyssede hendes Haand, som han aldrig nogensinde havde kysset den før. Hun havde gættet hans hemmelige Ønske og uden at spille Tid strax iværksat det store Brud paa sin djærve, ligefremme, men roligt blide Maade. Solen var nu ved at gaa ned; det gyldne Skær, som havde oplyst Salen, var borte. Skumringen begyndte mer og mer at sænke sig ned over dem.

— Sophie, sagde Saint-Lambert langsomt. Han gik op ned ad Gulvet med Hænderne i den lange Vests Lommer. Hvorfor vil du ikke vise mig de Breve, jeg bad om i Morges?

Det gav et Sæt i hende, som hun sad dér i Stolen med halvlukkede Øjne, smilende ad sine egne Tanker. Brevene? . . . Jeg sagde

dig jo, at jeg havde brændt dem, svarede hun kort, forvirret.

Han standsede foran hende.

— Da jeg i Nat fulgte dig hjem fra Chevette, sagde han dæmpet, lovede du, at du vilde sige mig alt — vise mig hvert skrevet Ord, lade mig selv dømme.

Hun saa' ikke op. Hendes Nakke trykkede sig fastere ind mod Stoleryggen. Hun sad og trommede med Fingrene paa Stolens Armstød.

— Vær ædelmodig, Saint-Lambert, mumlede hun. Ikke mod mig — det behøves ikke; men mod ham, der er min Ven.

— Nej, sagde han skarpt. Jeg vil se Brevene.

Nu bruste hun op. Du faar dem ikke at se, raabte hun med flammende Øjne og rødmende Kinder. Ikke for nogen Pris i Verden.

Han stampede i Gulvet. Jeg vil vide, hvad han, som du bestandig kalder din Ven, har vovet at skrive til dig.

Hun rejste sig op fra Stolen — stolt, med Hovedet kastet tilbage.

— Alt, sagde hun overmodigt — alt har han vovet at skrive til mig! Der findes ikke et Ord i Sproget saa ømt, at han ikke har fundet det godt nok til mig. Hele sit Hjerte har han lagt for mine Fødder, alle sine gode

og store Tanker, og saa skulde jeg — hendes Stemme sank, og hun saa' bønfuldende op paa sin Elsker — Saint-Lambert, du kan umulig vilde have, at jeg skal handle saa lavt . . .

Markien drejede sig om paa Hælen.

— Brænd dem! sagde han haardt. Jeg giver Afkald paa at se disse Breve; men brænd dem!

Hun stod stille — lidt overvejende. Saa sagde hun sagte:

— Aa, du, saadanne Breve brænder man alligevel ikke!

— Hvor Kvinderne dog ere gerrige! udbrød han spodsk. Alt vil de eje — og ikke glemme noget!

— Glemme? — Aa, Gud, nej — saa var man jo altid lige fattig!

— Men, Sophie — raabte han heftigt, finder du da selv ikke noget fornærmende i, at en anden Mand elsker dig, attraar dig paa samme Maade som jeg, vover at sige dig det, naar han véd, at du med Sjæl og Legeme tilhører en anden.

— Nej, sagde hun oprigtigt. Du taler saa underligt. Og hun tilføjede eftertænksomt: det kommer naturligvis an paa, hvordan dette andet Menneske er imod mig, og han . . . Hun løftede Hovedet. Jeg har altid nærmest været stolt over Rousseaus Kærlighed.

— Jamen, det er just det! raabte Saint-Lambert næsten fortvivlet. Du er „stolt“ over hans Kærlighed! Alene hans Følelse — hvad enten den nu er bleven besvaret eller ej — er dig dyrebar — du nænner ikke at skille dig derved.

— Saint-Lambert — hun saa' fast paa ham — du er saa forandret siden i Gaar.

— Hele vort Forhold er forandret, sagde han kort og vendte sig om.

— Du mener? hun blegnede.

— Jeg mener, at der fra og med den Dag jeg opdagede, at der ved Siden af os begge findes en tredie — en Mand, som jeg véd elsker dig, og som jeg ligeledes véd ikke er dig ligegyldig . . . Nej, afbryd mig ikke! — Han løftede Haanden — Han er dig lige saa lidt ligegyldig, som han er mig ligegyldig. Før var vi to frie Mennesker, der elskede hinanden — vi behøvede ikke at tage Hensyn til andet her i Verden end os selv. Jeg taler nu ikke om Former, men om Følelser, forstaar du nok . . . Nu har vi denne tredie at regne med, en Mand, som staaar udenfor, men lige over for hvem du, og derfor ogsaa jeg, altid føler os bundne af et Ansvar. Forstaar du mig?

Hun nikkede. Hun sad stille med Albuerne støttede mod Knæene, Hagen i Hæn-

derne og Munden lidt fremskudt. Saa sagde hun:

— Han burde have elsket en anden. Han er for god til at være „den tredie“.

— En anden end han havde ikke været god nok til at akcepteres som den „tredie“, svarede Saint-Lambert barsk. En ganske almindelig galant Stymper havde man uden videre sparket til Side!

Det var nu næsten helt mørkt. Saint-Lambert stod henne ved Vinduet endnu med Hænderne i Vestelommerne og saa' ud over Haven med Ryggen mod Værelset. Madame d'Houdetot rejste sig, gik hen til ham og stak sin Arm ind under hans.

— Saint-Lambert — hvorfor taler vi om dette nu?

Han svarede ikke, trykkede blot med Haanden hendes Hoved ind til sin Skulder.

— Og om tre Dage maa du rejse . . .

— Ja, ja, Sophie! Han sukkede. Jeg indrømmer, at jeg benytter min Tid daarligt. Det er vel just, fordi jeg véd, at jeg maa bort . . . Spil lidt for mig, syng en af dine egne Sange — du kan jo tale paa Vers, naar du vil. Han smilede. Nu er det Skumring, snart bliver det Nat. Syng, Sophie — han satte sig ned i Lænestolen ved Vinduet, med

Hovedet i den ene Haand og skød hende ømt fra sig med den anden. Jeg vil se, hvordan det mørknes omkring vort Hus, og tænke paa, at du bliver hos mig i Nat — hver Nat og Dag, saa længe jeg endnu er her i Frankrig.

Og da hun endnu tøvede med Armen om hans Hals, sagde han:

— Hvem spilder nu Tiden? . . . Syng, Sophie.

Hun gjorde ikke flere Indvendinger, men vendte sig om og hentede lydigt Guitaren, som laa ovenpaa Laaget af det gamle, brøstfældige Klaver. Hun satte sig til Rette i sin Stol henne ved Kaminen — langt fra ham — og klimprede prøvende, eftertænksomt paa Strængene, med let sammentrukne Øjenbryn og Hovedet paa skraa. Sommeraftenens Skumring sænkede sig dybere og dybere om dem; men endnu kunde de se hinanden — han henne ved Vinduet, med Hovedet i Haanden, hun i sin højryggede Lænestol, med Guitaren støttet mod den blanke, silkeklædte Skulder og Hovedet let bøjet tilbage over den firkantede Udkærings mange Kniplinger.

Deres Blikke mødtes, alvorlige og ømme. Saa formede de famlende Greb i Strængene

sig til en Melodi — jævn og blid, en Smule
vemodig, og hun sang:

*L'amant que j'adore,
Prêt à me quitter,
D'un instant encore
Voudrait profiter :
Félicité vaine
Qu'on ne peut saisir,
Trop près de la peine
Pour être un plaisir.*

XIV.

Vous ornez avec tant de grâces
les privations que vous m'imposez
qu'il s'en faut peu que vous ne
me les rendiez chères.

J. J. ROUSSEAU
(„La Nouvelle Héloïse“).

Har De kun et Øjeblik tænkt paa mig, Madame, i disse to Dage, efter den skæbnesvangre Time, da vi skiltes ved Fontænen paa Chevrette? Aa, jo — De har tænkt paa mig, det véd jeg! Ti en af Grundene til, at jeg elsker Dem og kun Dem, min Sophie, det er, at jeg hos Dem har fundet et Hjerte, som forstod Godhed og, uden nogensinde at have lidt, var i Stand til at føle Medlidenhed: De kender mig jo nok til at vide, at Jean-Jacques kun kunde elske en god Kvinde!

I disse to Dage har De ikke et Øjeblik været ude af mine Tanker. Med en Stræng-
hed, som ikke finder sin Lige hos et menneskeligt Væsen, har jeg paany vejjet og prøvet hvert Ord, som denne Aften blev vexlet mellem os — hver Følelse, som fik Udtryk, og hver

Følelse, som gemtes i mit Indre. Jeg tror, dyrebareste Veninde, at De i dette Øjeblik vilde være tilfreds med mit Hjerte. Det er en Vens, Sophie — en Vens, som har svoret Dem det helligste, mest ukrænkelige Venskab. Alle forfængelige Ønsker har jeg banlyst, og for ikke at friste mit stakkels, svage Hjerte har jeg tilmed banlyst min Sophies Billede; jeg tør ikke mere se denne Kindens blide Runding, denne hvide Hals under Kjolelivets Kniplinger, dette lille Øre, som frister den Viseste til taabelige Ord . . . O, Ulyksalige, hvad har jeg gjort! I dette Øjeblik staar min Veninde fra Lysthuset i Eaubonne atter levende for mit henrykte Blik, jeg strækker mine Arme ud mod dette herlige Syn . . .

Men vær ikke bange. Madame! Jeg har svoret paa at vinde Sejr over mit Hjerte, om det saa ogsaa skal forbløde i Striden!

Jeg beder Dem ikke om Tilgivelse for de Ord, jeg ytrede til Dem i Tirsdags; Deres egen Følelse bør sige Dem, at De intet har at tilgive: Kærligheden som Følelse er altid hellig!

De skal blive tilfreds med mig, Sophie. Mit Hjerte er i dette Øjeblik saa rent, at om De kom til mig nu og selv kastede Dem i mine Arme — saa vilde jeg vende mit Ansigt bort og bede Dem gaa. Hellere vilde jeg lide

Dødens Kval, end jeg vilde fornedre min Sophie!

Lad mig sige det til Dem, og lad mig sige det til Saint-Lambert, medens jeg endnu har Styrke til det: jeg finder Dem saa elskværdig, min Veninde, i Deres trofaste og sorgløse Kærlighed til Deres Elsker, at om De overflyttede den paa mig, saa tror jeg, jeg vilde elske Dem mindre. Sophie, tilgiv mig!

Og lad mig ogsaa sige Dem dette: som den kyndige Botaniker glæder jeg mig ved, i denne det moderne Paris' kolde og tørre Jordsmon at have fundet to Menneskeplanter med friske Hjerteblade, at have fundet en Kvinde og en Mand, som forstaar at elske efter Naturens Bud: varmt og uegennyttigt.

For mig, Madame, skal De altid være min Sophie, min Veninde, den første af alle Kvinder; men tillige skal De for mig ogsaa være min gode og agtede Ven Saint-Lamberts tilbedte Elskerinde. Og min Tanke skal aldrig tillade sig at dvæle ved den første Sophie uden ogsaa at omfatte den anden!"

Madame d'Houdelot fik Brevet paa Sengen om Morgenen. Med bankende Hjerte løb hun det hurtigt igennem — hans tydelige, karakteristiske Haandskrift læste hun næsten ligesaa

let som Bogtryk — og hun bad derpaa strax sin Kammerjomfru om at hente Hr. Markien.

Da Saint-Lambert kom, sad hun og græd, medens hun læste Brevet for anden Gang. Han gik ind i „ruelle“n, som efter fordums Skik endnu fandtes i dette gamle Hus, medens hun, uden at besvare hans Hilsen, tavs rakte ham Brevet.

Saint-Lambert blev ogsaa rørt. Han forstod pludselig klarere hele dette Forhold, som han tidligere med sin rationalistiske, verdsligt konventionelle Opfattelse aldrig rigtig havde begrebet.

Grevinden laa og græd paa Pudlen. Hun tørrede kejtet Øjnene med de brede Baand paa den store broderede Natkappe.

— Er han ikke ædel? — Er han ikke sensibel? hulkede hun. Aa, min Ven, hvilken Sjæl! Jeg kunde hade mit eget grusomme Hjerte . . .

— Fordi det tilhører mig? spurgte han bebrejdende.

— Aa, tys! Hun smilede gennem Taarerne. Og derpaa hurtigt:

— Jeg vil se Rousseau — i Dag . . . Ikke sandt, Saint-Lambert, vi vil begge tage til Eremitagen? Manon! Hun rejste sig halvt op i Sengen og klappede ivrigt i Hænderne. Giv mig Papir og Pen — herhen — strax! . . .

Jeg vil skrive et Par Ord til ham om, at vi kommer i Aften. Ikke sandt, kære Ven? Hun saa' op paa ham, medens hun dyppede Pennen i det Blækhorn, som Manon holdt.

— Som De vil, Madame, svarede Mar-
kien føjeligt fra den anden Side af Sengen.

Hun skrev hurtigt:

„Jeg har faaet Deres Brev, ædle Ven, og jeg omfavner Dem tusind Gange. Ak, jeg vidste, at jeg ikke kunde tage fejl af Deres Hjerte! Monsieur de Saint-Lambert og jeg spørger Dem, om Mademoiselle Le Vasseur muligvis skulde have en Tallerken Suppe og en Kotelet til overs til os i Aften: vi længes begge efter Eremitagen, mest efter Eremiten!

O, jeg lover Dem — De skal blive tilfreds
med

Deres

Sophie.“

Hun saa' spørgende op paa Saint-Lambert, som, medens hun skrev, læste over hendes Skuldre, og hun lagde Billetten sammen. Han nikkede bifaldende.

— Gaa din Vej, Kæreste, medens jeg læser mine Bønner. sagde hun, da Manon var gaaet med Brevet. Men kom endelig igen, naar jeg skal klædes paa! Aa! — hun strakte sig jublende i Sengen med Armene op over

Hovedet. Vi har endnu tre Dage at være sammen i, inden Du maa rejse, og vi behøver ikke at forlade hinanden et Øjeblik!

— Og saa bagefter?

— Bagefter, sagde hun sørgmodigt og gemte Hovedet halvt under Tæppet. Bagefter saa græder jeg, indtil den dumme Krig er forbi.

De havde havt en henrivende Souper, de tre, i Eremitagens eneste tarvelige Opholdsværelse, opvartede af Thérèse, medens den gamle Madame Le Vasseur hele Tiden opholdt sig ude i Køkkenet. Nu var Thérèse endelig ogsaa forsvunden, og de tre Venner var alene med Desserten og med deres røde Vin.

Madame d'Houdetot tog hele Haandfulde gyldne, dunede Abrikoser — fra sin Barndom af vidste hun, at Frugten paa Eremitagen var bedre end den paa Chevrette og Épinay — og lagde dem paa Herrernes Tallerkener. Derpaa lænede hun sig glad tilbage i den simple, men brede og magelige Stol og kastede over Skulderen Stenene ind i Ilden, som flammede højt i den aabne Kamin bagved hende. August-aftenerne var allerede kolde og fugtige.

Rousseau sad og betragtede hende. Hendes lysegraa, stramt siddende Silkeliv antog i Lys-

skæret alle mulige, opallignende Nuancer, og hvergang hun — med den flammende Ild til Baggrund — lænede sig tilbage og kastede Abrikosstenene, spændtes det glinsende Tøj som en Sølvbrynje over Bryst og Skuldre. Hendes bløde, melodiske Stemme, hendes klangfulde, sorgløse Latter ligesom bortjog endogsaa Mindet om Thérèses og hendes Moders simple Sprog og evindelige Skænden, som disse Vægge saa længe havde givet Genlyd af. Hendes skinnende Silkekjole, Diamantnaalene i hendes pudrede Haar og de lange Ørenringe sugede ligesom alt Lyset til sig fra Kaminilden og de to enlige Voxlys paa Bordet. Hun alene gav det mørke, triste Værelse med dets faa og fattige Møbler Glans, Poesi og Skønhed.

Heller ikke Saint-Lamberts Øjne veg fra hende. Hver Gang hun løftede sine, mødte hun hans stolte og ømme Blik, der hver Gang ligesom tog hende fangen og gjorde en Rettighed gældende, som hun i dette Øjeblik ikke rigtig erkendte. Ti dér paa den anden Side af hende sad jo Rousseau med Albuen paa Bordet og Ansigtet, støttet til den knyttede Haand, helt vendt mod hende. Naar hendes Blik gled ud af Saint Lamberts, fangedes det uvilkaarligt af den andens. Disse paa éngang ildfulde og smægtende brune Øjne, saa lynende skarpe,

saa bedende varme ligesom drog hende til sig og fængslede hende. Hun mærkede, at han hvert Øjeblik kaldte hende „mit Barn“, og hun forstod, at det var en Slags Paa-mindelse til ham selv om at huske Løftet i sit Brev.

Og aldrig havde Grevinde d'Houdetot, selv i Versailles moret sig saa kongeligt som denne Aften — aldrig havde hun nydt sig selv, sin Skønhed, sit unge Liv saa intensivt, saa ubekymret som nu. Disse to Mænds uforstilte, tilbudende og lidenskabelige Beundring steg hende til Hovedet som hed Vin; aldrig havde hendes Tunge været kvikkere, aldrig hendes Latter klarere, aldrig havde hendes skønne Stemme adlydt hende som den Aften. Og den harpiksblandede lette Røg fra Kaminen. Duften af Vinen og Frugterne virkede paa hende som den fineste, kosteligste Vellugt. Hun følte sig saa fri, saa glad, saa højt hævet over alle Hverdagsbekymringer og fremtidige Sorger.

Og ligesom af en Taknemlighedsimpuls dreven mod Rousseau — fordi han uden at vide det havde været med til at forskaffe hende denne Aftens enestaaende Lykke — af en Træng til at vise ham sit Venskab gennem Tillid, sagde hun med et sky, skælmsk Blik paa Saint-Lambert:

— Véd De, kære Jean-Jacques, at Saint-Lambert og jeg nu er blevne enige om altid at leve sammen. Hun støttede Armen mod Bordet og skyggede let for Øjnene, medens hun sagde det sidste Ord — en Smule kejtet, genert — som hun saa let blev.

Ikke en Skygge lagde sig over Rousseaus klare Pande. Han bøjede sig frem over Bordet og rakte Saint-Lambert den ene Haand og Madame d'Houdetot den anden.

— De kunde ikke, dyrebareste Venner, sagde han varmt, sige mig noget, som glædede mit Hjerte mere. Misforstaa mig ikke! — Ægteskabet har nu som før ingen varmere Forsvarer end mig; men naar en hellig Institution er bleven til en Løgn og Blasfemi som her i Frankrig, saa siger jeg: riv det Gamle ned, byg det Nye op! Grundlæg et nyt Rige i Sandhed og Kærlighed! Giv Plads for Naturen og Livet i dette kunstlede, alderdoms-svage og af sin egen Civilisation dødsdømte Samfund!

— Ja, ikke sandt, min Ven — raabte Saint-Lambert ildfuldt — vi har alt at vinde, vi to, og intet at tabe.

— Intet! sagde Rousseau bekræftende. Naturens første Bud er: elsk, lyd dit Hjerte! Det andet er: hav Medlidenhed med alt levende... Jeg, han smilede sørgmodigt, men hans Blik

var stolt og aabent, har ikke — tilgiv mig, Saint-Lambert — kunnet følge det første Bud. Naturen annullerer selv undertiden sine For- dringer!

Han smilede modigt, næsten trodsigt, men der laa et kvalt Suk i Røsten, da han til- føjede:

— Det andet Bud kan og skal være Ledestjernen paa min Vej. Selv den fattigste har Raad til en Taare for alle!

Madame d'Houdetot græd af sværmerisk Bevægelse. Hun greb Rousseaus Haand og førte den op til sine vaade Øjne.

De sad stille nogle Øjeblikke. Ogsaa Saint-Lamberts Øjne var fulde af Taarer. Med mandig Sympati trykkede han Rousseaus Haand.

Derpaa sagde han, idet han rømmede sig let, ligesom for at klare Stemmen:

— Kære Ven, De har for nogen Tid siden lovet min Veninde — De ser, hun har ikke længer Hemmeligheder for mig! — at læse for hende den nye Bog, De har skreven. Hun siger, det er en Roman? . . . han saa' spørgende op. Vil De ikke ogsaa gøre mig delagtig i denne store Fornøjelse? . . .

— Jo, sagde Rousseau glad, en Smule nervøs ved Forslaget. Vil De virkelig høre den? . . .

Han rejste sig op uden at vente paa nogen yderligere Opfordring og kom strax igen tilbage med Hefterne. Begge hans Tilhørere satte sig til rette i Stolene, og han begyndte.

Med en Stemme, der skælvede af Bevægelse og undertrykt Lidenskab læste han sit Hjertes Bog for den Kvinde, han elskede, og den Mand, hun tilhørte. Og alt eftersom han læste disse Sider — fulde af glødende Patos, af tungsindig Længsel, af jublende Lykke, af lidenskabelig Frihedstørst — steg denne stolte og store Aand frem for deres Bevidsthed, denne Aand, som de ellers kun glimtvis havde set komme til Syne hos Hverdagsmennesket Rousseau, den frygtsomme, mistænksomme og let stødte Plebejer blandt Patriciere, den Fremmede, som Livet havde gjort folkesky, fuldfærdig, mægtig, uden Maadehold og Ligevægt, men ogsaa uden alle smaa Hensyn, uden alle jordbundne Fordomme. I hans jævne Historie om to Mennesker hørte de begge for første Gang i den moderne Literatur Lidenskabens eget utilslørede Sprog; af Saint-Preux' stolte og djærve Domme talte det ukendte Folks egen Stemme, de mørke Millioners, som stod bagved ham, og de hørte en ny Tid, brusende og vældig som Havets Styrtesø, gennembryde Traditionernes og Kon-

ventionernes hule Fordæmninger. Historien om en Mands og en Kvindes Kærlighed blev for dem, som nu hørte den, Historien om det gamle Riges Fald og det nyes Skabelse.

Han læste længe — længe . . . Lysene blev mindre og mindre i Stagerne, og Ilden var helt gaaet ud i Kaminen. Madame d'Houdetot sad med begge Arme paa Bordet, og hendes Øjne hang ved Digterens Læber. Markien sad lænet tilbage med Armen hængende over Stole-ryggen. Ikke heller hans Blik forlod et Øjeblik Rousseaus Ansigt. Paa den hvide Dug stod den røde Vin urørt i Glassene, og de gyldne Abrikoser laa glemte.

Endelig holdt Rousseau op med at læse. Han skød Papiret fra sig, og hans Blik søgte Sophies.

— Jeg har ikke skrevet alt, sagde han ivrigt. Aa, langt fra! Der kommer mere, meget mere! I min Pen er der ikke Blæk nok til alle mine Tanker . . .

Saint-Lambert tømte sit Glas. Han rejste sig med et dybt Suk. De to Mænds Blikke mødtes over Bordet — Chefens og den menige Soldats Blik før den Kamp, som de begge, om end dunkelt, anede.

Madame d'Houdetot alene blev siddende stille. Ømt, næsten ærbødigt begyndte hun at samle Papirerne, som laa spredte rundt om

paa Bordet. Da hun havde faaet dem ordnede og samlede i en Bunke, bøjede hun sig ned og trykkede sin Kind mod Manuskriptet, som det laa dér paa Bordet.

— Hvad tænker De paa? spurgte Rousseau sagte. Han havde længe fulgt hende med Øjnene.

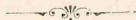
— Aa, jeg véd ikke — hun rejste sig op og sukkede. Der var saa meget . . . Jeg syntes, at det ligesom var saa underligt, at De nu her denne Sommernat har læst Bogen først for os — at ingen endnu kender den — den ligger begravet her paa Eremitagen . . . Og saa en Dag maaske gaar den ud over hele Landet, over Frankrig og Schweiz, overalt hvor fransk Sprog forstaas og læses, og tusinde Kvindehjerter skal banke som mit, Tusinder af Øjne skal græde over Julies Skæbne . . . Hun tørrede sine Taarer bort med den bare Arm, som hun lod glide hen over Øjnene, og smilede for at skjule sin Bevægelse.

Rousseau bøjede sig ned og kyssede Haanden, som endnu var fugtig af Taarer.

Men han fortalte hende ikke, at Thérèse og Madame Le Vasseur havde været hans Fortrolige, inden hun og Saint-Lambert blev det. Han mindedes pludselig den Aften i Maj, da han havde læst Bogen for „Tanterne“

— Ensomhedens bitre Fornedrelse, som havde tvunget ham til at udgyde sit Hjerte for dem. Og da hans skælvende Haand slap Sophies og paany greb om det dyrebare Manuskript, som hun rakte ham, rettede han sig i Vejret med en ejendommelig Følelse af, at han nu i dette Øjeblik havde faaet fuld Oprejsning for denne Sommers kvalfulde Kampe, Ydmygelser og bristede Illusioner: ligesom Dantes for-gudende Kærlighed af en jordisk Kvinde havde skabt Paradisets Beatrice, saaledes steg nu ved hans — Jean-Jacques Rousseaus — Haand den Kvinde, han elskede, ind i Udødeligheden. Uden at berøre hende, som hun stod dér, stille, drømmende foran ham, ved Siden af sin Elsker, endnu med Taarer i de sænkede Øjne, bøjede han sig frem og — idet hans Blik mødte Saint-Lamberts — trykkede han sine Læber mod hendes Pande.

— Godnat — Julie! hviskede han.

BIOGRAFISKE NOTER

angaaende de i Bogen forekommende mindre
bekendte Personer.

Monsieur La Live de Bellegardes
Børn:

1) Denis-Joseph La Live d'Épinay, født 1724, blev 1745 gift med Louise-Florence-Pétronille de Tardieu d'Esclavelles, født 1725. Jeg har kaldt hende *Émilie*, fordi hun selv aabenbart ønskede at kaldes saaledes (jvfr. „*Mém. de Mme d'Épinay*“); det er ogsaa det Navn, hvorunder hun er mest bekendt. Af lignende Grunde har jeg for *Mme d'Houdetots* Vedkommende kun benyttet det Navn, Rousseau altid anvender: *Sophie*.

2) Ange-Laurent La Live de Jully, født 1725, blev 1749 gift med Louise-Elisabeth Chambon, født 1729, død 1752.

3) Elisabeth-Sophie-Françoise La Live, Mlle de Bellegarde, født 18. Dec. 1730, blev 10. Febr. 1748 gift med Claude-Constant-César, comte d'Houdetot, født 1724.

Madame de Tardieu d'Esclavelles (født Florence-Angélique Prouveur) var Mme d'Épinays Moder og Monsieur de Bellegardes Svigerinde. Efter Mme de Bellegardes Død (1740) forestod hun Svogerens Hus, saa længe han levede, lige til 1751. Hendes Sviger-son, Monsieur d'Épinay, fulgte efter sin Fader som Generalforpagter.

Charles-François, marquis de Saint-Lambert, født 1717 i Vezelize i Lothringen. Hans Forhold til Mme d'Houdetot begyndte allerede omkring 1751.

Claude-Louis Dupin de Francueil (født 1716) var Mme d'Épinays Elsker fra 1749 til c. 1755, da han efterfulgtes af Grimm. Endnu i Sommeren 1757 nævnes han imidlertid af Mme d'Épinay selv som Gæst paa Cheverette.

Mademoiselle d'Ette (født 1714?), en nordfransk Adelsdame, bekendt for sin éngang

store Skønhed og sit højst æventyrlige Liv, hørte en Tidlang (dog rimeligvis ikke saa sent som 1757) til Mme d'Epinays intimeste Omgangskreds.

Adrien Quiret de Margency (født 1727?) ejede Godset Margency i Montmorencydalen, mellem Eremitagen og Eaubonne, som imidlertid i Sommeren 1757 var bortlejet til hans Elskerindes Mand Monsieur de Verdelin.

Madame de Verdelin, født Marie-Louise-Madeleine de Bermond, fra 1750 gift med den gamle, som en yderst ubehagelig Mand skildrede Verdelin, er under et noget senere Stadium af sit Liv bekendt som en god Veninde af Rousseau.

Markien af Croismare, der ogsaa hørte med til Mme d'Epinays Gæster paa Landet i Sommeren 1757, kaldtes af sin Samtid „le charmant marquis“ og lader til at have været meget afholdt af den Kreds, jeg her har for søgt at skildre.

Anm.: I Analogi med „*Confessions*“ har jeg, for at undgaa unødvendig Forvirring, hen-

lagt hele Handlingen til Slottet Chevrette (som nu er nedbrudt og jævnet med Jorden), uagtet Mme d'Épinay i sine Memoirer selv fortæller, at hun ved Midsommertid dette Aar (1757) flyttede med alle sine Gæster over til det nærliggende Épinay.

